

**ajalugu
eksamid**

2007

2007. AASTA EKSAMITÖÖ

A J A L O O R I I G I E K S A M A N A L Ü Ü S

Koostajad:

Ilje Piir

Veiko Jõeäär

Kalle Lõuna

Ivo Maripuu

Toimetaja:

Marin Vinkel

Eksami korraldus

2007.a ajaloo riigieksam toimus **14. mail**.

Ajaloo riigieksami töö kirjutamiseks oli aega 4 tundi (240 minutit).

Eksamil vaheaega ei olnud.

Eksamitöö koosneb neljast osast:

arutlusest (25p) ja temaatiliselt grupeeritud ülesannetest (26p+23p+26p).

Töö osade vastamise järjekorra valib õpilane. Arutluse mustandileht jääb kooli.

Ajaloo riigieksamil ei ole lubatud kasutada abivahendeid.

1. Analüüsitava eksamitöö eesmärk

Eksami eesmärgid:

Vastavalt HM määrusele nr 75 „**Põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite korraldamise ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise tingimused ja kord**”, vastu võetud haridusministeeriumi 24. 12. 2001. a määrusega nr 75 on ...

... gümnaasiumi lõpueksami eesmärgid:

- 1) hinnata riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust eksamiainetes;
- 2) suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 3) siduda järjestikuseid haridusastmeid ja -tasemeid.

Gümnaasiumi riigieksamid **võimaldavad lisaks** lõikes 1 nimetatule:

- 1) õpilastel saada objektiivsema ettekujutuse oma õpitulemustest ja koolil ennast hinnata;
- 2) kooli pidajal, Haridus- ja Teadusministeeriumil, lapsevanematel ja teistel saada tagasisidet õppimise ning õpetamise tulemuslikkusest koolis;
- 3) võrrelda gümnaasiumilõpetajate eksamitulemusi;
- 4) ühitada gümnaasiumi lõpueksamid kutseõppeasutuse, rakenduskõrgkooli ja ülikooli sisseastumiseksamitega.

2. 2007.a ajaloo riigieksamitöö põhiandmed

2.1. Kontrollitud pädevused

Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele nr 56 2002. a 25. jaanuarist „Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava” (lisa 1) ...

- a) ... taotletakse gümnaasiumi ajalooõpetusega, et õpilane
- õpib ennast suhestama kodukoha, Eestimaa, Euroopa ja maailmaga;
 - õpib ajalooteavet leidma, tõlgendama, üldistama, hindama, talletama ja edastama;
 - õpib mõistma ja hindama kaasaja sündmusi Eestis ja maailmas ajaloolises taustüsteemis;
 - õpib fakte ja nähtusi seostama, tunnetama ajalookäigu tervikkust;
 - mõistab tänapäeva Eesti ühiskonna probleeme, tunneb vastutust nende lahendamise eest;
 - õpib analüüsima ja hindama ajaloosündmusi ja -protsesse;
 - õpib osalema diskussioonis, kaitsma argumenteeritult oma seisukohta, väitlema;
 - õpib leidma ajalooallikast tõendusmaterjali sündmuse, probleemi, küsimuse vms kohta ja otsustama selle usaldusväärsuse üle;
 - õpib kasutama erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt ja kriitiliselt;
 - õpib kriitiliselt analüüsima massiteavet.
- b) ... järgitakse õppetegevuses järgmisi põhimõtteid:
- gümnaasiumiastmes vaadeldakse Eesti ja maailma ajalugu teise kontsentrina. Eesti ajaloo kursuses on oluline vaadelda Läänemeremaade mõju Eesti ajaloole. Õpetaja valib gümnaasiumiastmes kursuste õpetamise järjekorra;
 - gümnaasiumis peab õpetus olema probleemikeskne, et vältida põhikoolis õpitu pelka kordamist. Õppetegevustes kasutatakse erinevaid võtteid, sh neid, mis olid soovituslikud juba põhikoolis (nt vestlus, diskussioon, õpetaja jutustus, töö allikmaterjaliga, rolli- ja otsustusmäng, referaatide ja uurimistöode koostamine, arutluste kirjutamine jne). Õppetegevustes suunatakse arutluse ja analüüsi kaudu seoste loomisele ja järelduste tegemisele, isikliku suhtumise kujundamisele ja sellele argumenteeritud põhjenduste leidmisele. Kriitilise mõtlemise kujundamiseks on soovitatav käsitleda erinevaid õppematerjale, mis annavad ajaloosündmusele hinnangu erinevast seisukohast lähtuvalt. Tähelepanuta ei tohi jätta teabe leidmise ja kriitilise hindamise oskust. Väga oluline on õpilaste ajaloolist mõtlemist, empaatiavõimet ja iseseisvate otsustuste tegemise oskust arendavate probleemituatsioonide loomine;
 - gümnaasiumis hinnatakse analüüsi- ning seoste leidmise ja loomise oskust; kronoloogia tundmist, muutustele ja järjepidevusele hinnangu andmist; oskust analüüsida suhteid ja seoseid inimeste, sündmuste ja muutuste vahel ühiskonnas; oskust analüüsida ja hinnata erinevaid seisukohti ja tõlgendusi seoses vastavate ajalooperioodidega; allikatele hinnangu andmise, võrdlemise ja kokkuvõtivate järelduste tegemise ning iseseisvale põhjendatud järeldusele jõudmise oskust; konkreetsetele näidetele tugineva loogilise ülesehitusega analüüsiva isiklikku hinnangut sisaldava arutluse kirjutamise oskust.

c) ... peaks gümnaasiumi lõpetaja olema jõudnud järgmiste õpitulemusteni:

- oskab rekonstrueerida minevikus elanud inimeste elu, vaadelda maailma nende pilgu läbi;
- oskab leida, selekteerida, refereerida, analüüsida ja kriitiliselt hinnata erinevaid ajalooallikaid ja seisukohti;
- oskab analüüsida massiteavet;
- oskab esitada teabetöötamise tulemusi suuliselt, visuaalselt, kirjalikult; koostada teese ja uurimusi, kirjutada ajalooalaseid arutlusi; osaleda ajaloodiskussioonides, töötada kaardiga;
- mõistab ja teab ajalooliste ajastute põhisisu ning vaimulaadi;
- tunneb maailma olulisemaid kultuurisaavutusi, mõistab kultuuri järjepidevust;
- tunneb Eesti ajalugu ja selle seoseid teiste Läänemere- ja Euroopa ja maailma ajalooga;
- mõistab ühiskonnas toimunud muutusi, ajaloolise arengu järjepidevust.

2.2. Eksami teemad

EESTI AJALUGU

Eesti ajaloo perioodid, üldisloomustus ja pöördepunktid

Pöördepunktid: muistne vabadusvõitlus, Liivi sõda, Poola-Rootsi sõjad, Põhjasõda, maailmasõjad ja okupatsioonid. Iseseisvumine ja taasiseseisvumine.

Antud teema eeldab, et õpilased teavad, missugused sündmused viisid Eesti ala ühe või teise riigi koosseisu ning milliseid muutusi võimude vahetumine endaga kaasa tõi. Eksamil ei eeldata üksikasjalist sõdade käigu teadmist.

Eksaminand peab tundma administratiivse jaotuse muutumist, kirjeldatavate sündmuste/protsesside ajaloolist tausta, oskama analüüsida kaardil leiduvat teavet, tundma erinevate ajalooperioodide tähtsamaid sündmusi, orienteeruma ajas; oskama paigutada Eesti ajaloo ja kultuuri tähtsamaid sündmusi õigesse ajaperioodi.

Eesti riik ja rahvas II maailmasõjas 1939-1945

MRP. Baaside leping. Eesti okupeerimine ja annekteerimine Nõukogude Liidu poolt. Esimene nõukogude aasta. Suvesõda. Saksa okupatsioon. Eestlased sõdivate riikide relvajõududes. 1944. aasta Eestis. Eesti Vabariigi taastamise katse. Teise maailmasõja tagajärjed Eestile.

ÜLDAJALUGU

Rahvusvahelised suhted 20. sajandil (1991. aastani)

Suurriikide liidud 20. sajandi algul. Esimese maailmasõja põhjused ja tulemused. Muutused Euroopa poliitilisel kaardil. Rahvasteliit. Versailles' süsteem ja selle lagunemine. Lepituspoliitika. Münchener konverents. MRP.

Teise maailmasõja sõdivad pooled. Atlandi harta. Hitleri-vastane koalitsioon. Potsdami konverents. Teise maailmasõja tagajärjed.

Külm sõda. Trumani doktriin. Marshalli plaan. Kriisid ja kriisikolled külma sõja ajal: Berliini blokaad, Korea sõda, Berliini kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda. Võidurelvastumine ja desarmeerimine. Helsingi protsess. Suhete uus teravnemine (alates Afganistani sõja puhkemisest 1979).

Külma sõja lõpp ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Muutused Euroopa poliitilisel kaardil 20. sajandil.

Demokraatia ja diktatuur kahe maailmasõja vahel

Esimese maailmasõja mõju sõdivate riikide ühiskonnale ja majandusele. 1917. a Venemaal. Impeeriumide lagunemine. Suure majanduskriisi mõju ühiskonnale.

Demokraatia ja diktatuur (Itaalia, NSV Liit, Prantsusmaa, Saksamaa, Suurbritannia ja USA): poliitiline süsteem, majandus. Eksaminandilt eeldatakse, et ta mõistaks demokraatia ja diktatuuri olemust, iseloomulikke jooni, nende tekkimise või ka kadumise põhjusi, sh üksikisiku osa ajaloos.

Eksamikomisjon eeldab eksaminandilt teema demokraatia ja diktatuuri arengu nägemist rahvusvahelisel taustal.

INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR

Keskaja ühiskond Euroopas ja Eestis

Läänikord: talupoegade feodaalne sõltuvus, mõisamajandus, feodaalide ja talurahva eluolu.

Linnad: majanduse areng, linnade teke ja areng, hansakaubandus, käsitöö ja tsunftikord, linnade valitsemine.

Seisused keskajal.

Kiriku tähtsus keskajal.

Keskaja kultuur: vaimulikud ordud (benediktlasted, tsistertslased, frantsisklased, dominiiklased), haridus ja teadus, arhitektuur.

2.3. Eksamitöö ülesehitus

2.3.1. Eksamitöö vorm ja osad

Ajaloo riigieksam oli kirjalik.

Eksamitöö koosnes järgmistest osadest:

- I osa (25p) ARUTLUS
- II osa (26p) EESTI AJALUGU
- III osa (23p) INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR
- IV osa (26p) ÜLDAJALUGU

Iga eksamitööd hindas üldjuhul viis erinevat hindajat. Arutlust hindasid teineteisest sõltumatult kaks hindajat; kui hinnagute vahe oli väiksem kui 5 punkti, jäi lõppindeks kahe hindaja keskmine tulemus (1-punktise erinevuse korral ümardatuna õpilase kasuks), kui arvamuste erinevus oli suurem kui 5 punkti, läks töö kolmandale hindamisele. Teisi eksamitöö osasid hindasid eelnevalt koostatud hindamisjuhendi alusel erinevad komisjonid. Eksamitöö punktide kogusumma selgus töö osade eest saadud punktide kokkuliitmisel.

2.3.2. Ülesannete arv

I osas tuli eksaminandil kuue variandi hulgast valida üks teema ja kirjutada ühe kuni kahe lehekülje pikkune arutlus, mille eest oli võimalik saada kuni 25 punkti. Kaks teemat oli Eesti ajalooost, kaks üldajalooost ja kaks keskajast („Inimene-ühiskond-kultuur”).

Järgnevate osade eest võis saada kokku 75 punkti, täpsem ülevaade tabeli vormis.

Tabel nr 1

II osa alajaotuse nimetus	Eesti ajalugu	Inimene-ühiskond-kultuur	Üldajalugu
max punktid	26	23	26
temaatiline plokk, punktid ja ülesannete arv	Eesti ajaloo pöördepunktid 12p 3	23p 8	Rahvusvahelised suhted XX sajandil 14p 4
temaatiline plokk, punktid ja ülesannete arv	Eesti riik ja rahvas Teises maailmasõjas 14p 4		Demokraatia ja diktatuur kahe maailmasõja vahel 12p 5

Kokku 24 ülesannet.

Materjali jaotus teemade vahel vastab eksaminandidele varem antud infole.

2.3.3. Eksamitöös kasutatud eri tüüpi ülesanded ja nende osa eksamitöös

Tabel nr 2

ülesandetüüp	ülesannete arv	punktid
arutlus	1	25
kaardiülesanne	1	8
allika teksti analüüsil põhinev ülesanne	1	8
poliitilise anektoodi analüüs	1	2
statistiliste andmete (tabel) analüüs	1	3
paigutusülesanne	2	5
faktitundmist kontrolliv ülesanne	4	10
avatud vastusega ülesanne	17	39
kokku	1+27*	25+75

* Ülesannete erinev arv (tabelis nr 1 – 24 ja tabelis nr 2 – 27) tuleb sellest, et tabelis nr 1 on aluseks võetud ülesannete formaalne numeratsioon, aga tabeli nr 2 koostamisel, kui oli vaja eristada ülesannete tüüpe, on kolm ülesannet lahutatud kaheks, kuna need koosnesid tüübilt erinevatest osadest (faktitundmine + avatud vastusega ülesanne).

3. Eksamitööd iseloomustavate arvandmed...

Eksamitöö arvandmeid analüüsid tuleb ette järgmisi näitajaid:

- keskmine näitab, kui suur on mingi arvujada aritmeetiline keskmine, enamasti antud sajadiku täpsusega;
- sooritatus näitab (protsentides) , kui suure osa maksimaalsest tulemusest moodustab vaadeldav tulemus;
- edukus näitab, kui suur osa õpilastest tegid töö positiivselt, st sai vähemalt 20p sajast;
- standardhälve näitab, kui palju erineb näitude jaotus Gaussi joonest; standardhälbe suurem väärtus näitab näitude suuremat hajuvust;

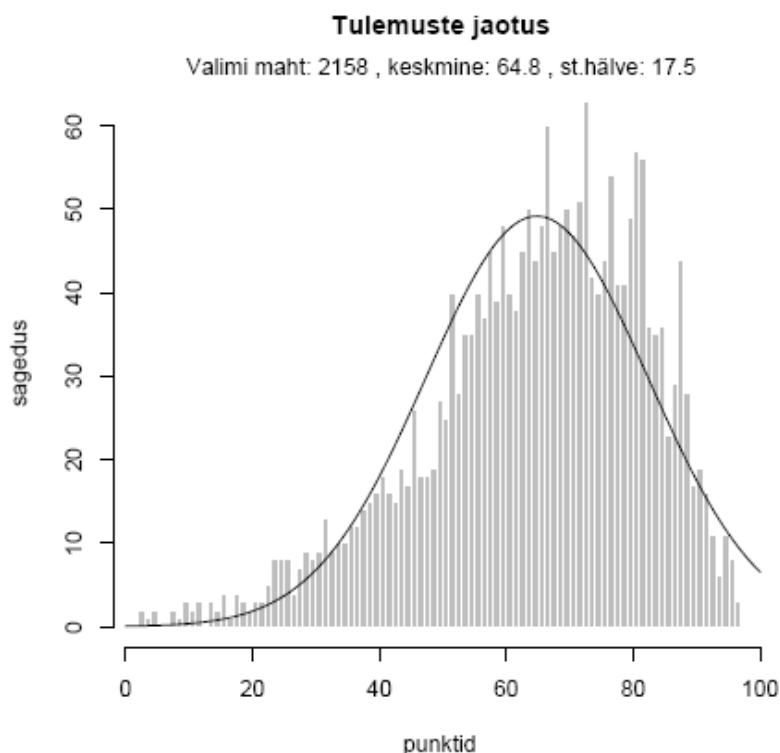
3.1. ... kogu töö kohta

Tabel nr 3

	kõik eksaminandid	ainult gümnaasiumi lõpetajad
Töö kirjutajaid põhieksamil	2158*	2028
Keskmine	64,81	65,9
Üle 90 punkti	74 – 3,4%	73 – 3,6%
Alla 20 punkti	33 – 1,5%	20 – 1,0%
Minimaalne tulemus	2	2
Maksimaalne tulemus	97	97

* Eksaminandide üldarv oli 2171, neist põhieksami tegi 2158; statistika on aluseks võtnud viimase arvu.

Diagramm nr 4 Ajaloo riigieksami tulemuste jaotus

3.2. ... eksamitöö osade kohta

Tabel nr 5 Eksamitöö osad võrdluses

	min	keskmine	keskmise protsent	max
ARUTLUS	0	12.93	51.72	25
EESTI AJALUGU	0	17.27	66.43	26
INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR	0	15.73	68.40	23
ÜLDAJALUGU	0	18.64	71.71	26

4. I osa. Arutlus

4.1. Eksamitöödega tutvumine

Analüüsi kirjutamise käigus tutvuti 308 eksamitööga. Analüüsi kirjutamisel oli probleemiks asjaolu, et näidisarutluse valimisel analüüsiks oli aluseks kogu eksamitöö, mis terviku jaoks oli mõistlik. Arutluse analüüsimisel peaks olema valimis 1/3 0–9, 1/3 10–19 ja 1/3 20–25 arutluse punktidest saanutest, et kujuneks terviklikum pilt.

4.2. Ülesandetüüpide analüüs

Arutluse kirjutamine tähendab vastamist avatud vastusega ülesandele, mille kaal kogu eksamitööst on 25%. Selle ülesande puhul on eriti oluline teadmiste rakendamine, kuid teatud madalam tulemus on võimalik saavutada ka reprodutseerimise ja äratundmise läbi. Arutluses antakse otsustusõigus eksaminandile, kes ise valib pakutud teemade hulgast endale kõige sobivama. Teemad esindavad enne eksamit kokku lepitud suuri üldteemasid. Seega eksaminand saab võimalusi oma teadmisi ja oskusi näidata just talle sobiva teema alusel, mis ühtlasi suurendab eksaminandi võimalusi edule.

4.3. Ülesannete kvaliteedi analüüs

- * Arutlus avab eksaminandi sisulise teadmiste taseme ja oskuse teadmisi esitada.
- * Arutluse teemad olid valitud vastavuses juhendiga, seepärast oli eksaminandil võimalus ise otsustada, mis enim jõukohane.
- * Arutluse teemad ja sellega demonstreeritavad oskused vastasid põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava õpitulemustele, arvestasid üldpädevusi ning kooliastme üldpädevusi.
- * Pädevustest leidsid eriti selle osa juures rakendamist oskus leida Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja kogu maailma ajalooga; oskus arutleda ajaloo probleemide üle, toetudes vastavale tõendusmaterjalile, analüüsides ja hinnates mitmesuguste sündmuste ja nähtuste olemust ja kulgu, põhjuslikke seoseid, sarnasusi ja erinevusi, alternatiivseid arenguvõimalusi ning erinevaid tõlgendusi; oskus hinnata üldajaloo XX sajandi ja Eesti ajaloo põhisisu, olulisemate probleemide, tähtsamate sündmuste, kultuuripärande, mõistete ja isikute tundmist.

4.4. Ülesannete soorituse ja tulemuste analüüs

Arutluse teemad olid vastavuses eksamijuhendiga ja lahendatavad. Selle eksamitöö osa keskmine tulemus oli 12,93 punkti, mis on 51,72% maksimumist. Arutluse eest saadi nii 0 punkti kui ka maksimaalsed 25 punkti.

Edukamad arutluse kirjutajad olid naised, keda oli tervikuna eksaminandide hulgas ka enam. Erinevus ei ole siiski märkimisväärne, vaid 1,41 punkti.

Tabel nr 6

	N	N (%)	keskm	min	mediaan	max
M	829	38.42	<u>12.06</u>	0	12	25
N	1329	61.58	<u>13.47</u>	0	14	25
Kokku	2158	100.00	12.93	0	13	25

Õppekeele alusel olid edukamad arutluse kirjutajad venekeelsed eksaminandid, kuid nende hulk eksaminandide hulgas oli väiksem kui kuuendik. Ka ei olnud erinevus kuigi ulatuslik, vaid 0,67 punkti.

Tabel nr 7

	N	N (%)	keskm	min	mediaan	max
Eesti	1904	88.23	<u>12.85</u>	0	13	25
Vene	253	11.72	<u>13.52</u>	0	14	24
Muu	1	0.05	18.50	18	18	18
Kokku	2158	100.00	12.93	0	13	25

Asukoha tüübi järgi olid edukamad eeldatult teeninduspiirkonnata koolide õpilased, kellele järgnesid kõige suurema tegijate arvuga suurlinna koolide õpilased. Keskmist võimalikku tulemust ületasid ka maakonnakeskuste õpilased. Keskmisele lähedale jõudsid valla- ja väikelinnakoolide õpilased. Tagasihoidlikuks jäid täiskasvanute gümnaasiumide eksaminandid, kelle keskmine sooritus oli ligikaudu kolmandik võimalikest punktidest; liialt madal oli keskmine sooritus kutsekoolide õpilastel, vaid veidi üle neljandiku võimalikest punktidest. Ilmselt on niisugune tulemus põhjendatud ja loogiline. Kutseõppeasutuste õppekava ei sisalda kursust *Inimene. Ühiskond. Kultuur*. Ajaloo riigieksami valinu peab selle kursuse omandama iseseisvalt.

Tabel nr 8

	N	N (%)	keskm	min	max
Kutseõppeasutused	27	1.25	<u>7.00</u>	0	18
Maakonnakeskus	323	14.97	<u>13.07</u>	0	25
Suurlinn	808	37.44	<u>13.13</u>	0	25
Teeninduspiirkonnata koolid	456	21.13	<u>15.79</u>	0	25
Täiskasvanute gümnaasiumid	120	5.56	<u>8.01</u>	0	25
Valla- ja väikelinnakoolid	424	19.65	<u>11.15</u>	0	24
Kokku	2158	100.00	12.93	0	25

Arutluse teemasid oli pakutud kokku kuus.

1. Keskaegne linn kui riik riigis – õiguslikud, majanduslikud ja kultuurilised aspektid.

Seda teemat valiti kaunis vähe, vaid 7,74% (167 inimest) eksaminandidest otsustas kirjutada keskaegsest linnast. Teema sõnastamine ei lasknud üldiselt teemast mööda kirjutada, sest vähemalt kolm teema elementi oli juba teemas antud. Seepärast oli raskem ebaõnnestuda, kuid ka väga õnnestunud töid oli pigem vähem. Eelistatud olid majandusliku ja õigusliku külje avamine, vähem pöörati tähelepanu kultuurile. Eksaminandid kaldusid kirjeldusse, sageli lihtsalt esitati pealiskaudne arusaam keskaegsest linnast. Raskusi oli teema avamise esimese poolega (linn kui riik riigis, nt kuna raad juhtis linna, võibki linnu keskajal nimetada kui riik riigis). Linnade kujunemise aeg ja põhjused jäid enamasti mainimata. Probleemiks oli mõistete kehv tundmine (nt *raad oli linna üks tähtsamaid isikuid*) või ka tänapäeva mõistete kandmine keskaega (nt *linna koliti tavaliselt siis, kui ei viitsitud teha maatööd*). Mõnel eksaminandil muutus 1 aasta ja 1 päev 101 päevaks.

Millegipärast töid eksaminandid selle teema juures arusaamatuid võrdlusi küll hiiglase Gulliveri, küll evolutsiooni ja Putiniga.

Kindlasti võib positiivseks pidada teema elementide tasakaalustatud avamist, ka näidete kasutamist Eesti ajaloost, kui ei piirduvad vaid Eestiga.

2. Keskaeg Eestis – ühisjooned ja eripärad võrreldes Lääne-Euroopaga.

Valiti eriti vähe, kõigest 3,52% eksaminandidest (76 inimest) eelistas antud teemat, kuid kirjutatu oli üsna hästi välja tulnud. Teema sõnastus oli üsna õnnestunud, eksaminandi toetav. Erinevustest märgiti ajalist kestust, sarnasustest linnade teket, pärisorjust, feodaalset killustatust, seisuslikku ühiskonda jms. Ka selle teema käsitlemisel esitati kohatuid võrdlusi (nt *keskaeg Eestis ja Euroopas sarnanevad teineteisele kui maasika- ja šokolaadijäätis*). Oskussõnavara mõistmises esines suuri eksimusi (nt talupoegadele läänistati maid, keskajal olid eestlased orjad oma kodumaal jne). Kasutati sellesse perioodi sobimatuid termineid, nt *töölisklass, proletariaat*.

3. Võõrvõimude vahetumistega kaasnenud positiivsed ja negatiivsed muutused Eestis.

Kirjutati üsna palju (297 eksaminandi, 13,76%), nähtavasti jäi eksaminandidele mulje heast ja lihtsast teemast. Kalduti andma lühiülevaadet Eesti ajaloost – st võõrvõimud vahetuvad, muutusi ei käsitletud, mistõttu kujunesid laialivalguvad kirjeldused. Sageli jäi mõistmata, mis on üldse võõrvõim. Üsna paljud valisid ühe lühikese perioodi, nt nõukogude aeg Eestis, mida tunti kohati paremini eriti negatiivsest küljest, või XX sajand ja püüdsid siis teemat avada, käsitledes sh iseseisvuse aega. Asjakohane oleks niisugusel lähenemisel olnud märkus, et muutusi vaadeldakse ühe või mõne sündmuse näitel. Teemat hõlvavamas käsitluses vaadeldi sündmusi, nagu muistne vabadusvõitlus, Rootsi aeg, Vene tsaariaeg (18. ja 19. sajand), Nõukogude okupatsioon. Paremini õnnestusid tööd, milles muutusi käsitleti valdkonniti (nt kultuur, majandus, valitsemine jne).

Positiivsena mõisteti võõrvõimude olemust, nt *võõrvõimude terrorirežiimid aina suurendasid meie võitlushinge ja iseseisvumisvajadust. Seetõttu oleme me täna Eesti Vabariik*. Oldi ka seisukohal, et *kõik võõrvõimud tegid eestlastele teene, millest ükski suurriik pole võimeline aru saama: nende abiga tõestasid eestlased ikka ja jälle, et neid ei saa hävitada ja riik võib eksisteerida ka siis, kui see on millegi suurema osa*. Ka mõisteti positiivse tagajärjena rahva segunemist.

Oskussõnavara kasutamine tekitas probleeme õige mitme võõrvõimu juures, nt *gulagud saadeti mitmel pool asuvatesse gulagu laagritesse*. Kirjutamisel jõuti kohatute võrdlusteni, nt: *Iga uus valitseja on toonud kaasa „külakostiks” nii magusat kui mõrudat*.

Selle teema all käsitleti ebaõnnestunult ka EV iseseisvuse taastamist. Esines arvamusi, et Eesti oli juba enne muistset vabadusvõitlust kuulunud Venemaale.

Teema sõnastus pakkus mitmekesiseid võimalusi teema avamiseks, kuid ühtlasi võis kallutada vähem ettevalmistunud eksaminandi laialivalguvasse kirjeldusse.

4. Teine maailmasõda kui pöördepunkt Eesti ajaloos.

Teema valis 29,56% eksaminandidest (638). Teema valinud ei mõistnud sageli teema mõtet, valiti teemat aga väga palju. Kalduti kirjeldama Teise maailmasõja sündmusi (st keskenduti sündmusele), eriti aga aastaid 1939/1940 (sh hinnangud Eesti poliitikute tegevusele). Niisugusel lähenemisel olid valikus MRP, baaside leping, juunipööre ja Saksa okupatsioon. Küllalt sageli ei tulnud arutluses välja, mis siis oli pärast Teist maailmasõda teisiti võrreldes sõjaeelse ajaga, kuigi EV iseseisvuse kaotust oskasid paljud märkida. Tunda oli mõne varasema eksamiarutluse äraõppimine (nt *Kuidas hindate Eesti poliitikute otsust kirjutada alla baaside lepingule 1939. aastal?* või *Eesti saatuseaastad 1939–1940: kas olnuks alternatiive?* või *Missugused olid eestlaste poliitilised valikud Teises maailmasõjas?*).

Esines käsitlusi, milles ilmselgelt olid aluseks nõukogudeaegsed allikad (nt *tuhandete tööliste meelevaldused* jne).

Selle teema sõnastamine oli võrreldes teiste teemadega kõige vähem õnnestunud. 2007. aasta eksamil ei tähtsustatud ei Eesti Vabariigi ega ENSV aega, mis raskendas oluliselt teema avamist. Tähelepanu pööramine Teisele maailmasõjale Eesti ajaloos aga tõukas teemat avama vaid Teise maailmasõja sündmuste kaudu.

5. 20. sajandi poliitikud, kes mõjutasid kõige enam maailma saatust.

Teema valis 16,54% eksaminandidest (357 inimest). Valinud keskendusid kas kahe poliitiku võrdlemisele valdkondade kaupa (nt Stalin ja Hitler) või käsitlesid kuni viit poliitikut või analüüsisid poliitikute tegevust olulistest sündmustes (nt maailmasõjad, külma sõja kujunemine jne). Enim tähelepanu pälvinud poliitikud olid Stalin, Hitler, Roosevelt, Kennedy, Mussolini, Churchill, Gorbatsšov. Oli töid, milles poliitikute valik oli erinev enamiku valikust, nt Mahatma Gandhi, Imre Nagy, Al. Dubček jne. Kalduti kirjeldama sündmusi või poliitikute tegevust, kuid järeldusteni, kuidas nimetatud isikud maailma muutsid, ei jõutud. Häiriv oli valitud isikute elulooliste seikade rõhutamine, mis ei pruukinud seejuures ka tõsi olla (nt *nagu Stalin, oli ka Hitler kolmas poeg perekonnas* jne). Just selle teema juures aeti segamini näiteks *repressioonid* ja *reparatsioonid*.

Selle teema valinutel oluks eriti hea võimalus näidata lugemust või dokumentaalfilmidest saadud teadmisi, kuid kahjuks midagi taolist ei ilmnenu. Hästi valmistunud eksaminand näitas teadmisi ja oskusi, kuid nigelama ettevalmistusega eksaminand võis sattuda kirjutama maast ja ilmast.

6. Euroopa diktatuuririigid kahe maailmasõja vahel – sarnasused ja erinevused.

Teemat valiti väga palju (607 inimest ehk 28,13% eksaminandidest), ilmselt oli taoline teema oodatud või saadi mõjutusi varasematest eksamiteemadest. Häid töid oli üsna palju. Enamasti alustati Itaalia, NSV Liidu ja Saksamaa võrdlusega, kuid Itaalia kadus sageli ära. Leidus töid, milles õnnestunult toodi sisse Eesti Vabariigi käsitlemine. Märkata oli holokausti teemaga tegelemist koolides.

Vähem õnnestunud töödes piirduti diktatuuririikides toimunu kirjeldamisega. Esitati ka ebaõnnestunud võrdlusi, nt *Itaalias hävitati vaid võimu vastaseid, kuid NSV Liidus tapeti kõik, kes nägid ohtlikuna Stalini võimule või peeti gulaguks*. Mõnigi kord võrreldi Hitleri ja Stalini tegevust, mis enam sobinuks hoopiski 5. teemaga.

Ka selles teemas esineti sisutute lausetega, nt *Kõik Euroopa diktatuuririigid olid väga sarnased, kuid tegelikult täiesti erinevad*.

Arutluse keskmine sooritus oli 12,93 punkti 25-st, mis ületab keskmist võimalikku punktisummat. Arutluse kirjutamise oskus on paranenud, mida kinnitavad arutluse parandajate hinnangud. Üldiselt olid arutlused piisava pikkusega, neis esines küllaldaselt asjakohaseid mõtteid ja näiteid ning enamasti püüti välja tuua viit teema elementi.

Enim õnnestusid need arutlused, mis kirjutati kas kuuendal (üks enim valitud teemasid) või teisel (kõige vähem valitud teema) teemal, mille keskmine sooritus oli üle poole võimaliku punktisumma. Sellele põhimõttele vastasid ka viienda teema valinud.

Väiksema keskmise tulemusega oli kolmas teema, alla keskmise võimaliku soorituse jäid keskmiselt ka esimese ja neljanda teema valinud.

Positiivseks saavutuseks võib lugeda asjaolu, et arutluse jättis kirjutamata ainult 16 inimest (0,74% eksaminandidest).

Tabel nr 9

	N	N (%)	keskm	min	max
1. teema	167	7.74	12.02	0	25
2. teema	76	3.52	15.53	0	25
3. teema	297	13.76	10.97	0	25
4. teema	638	29.56	11.51	0	25
5. teema	357	16.54	13.03	0	24
6. teema	607	28.13	15.59	0	25
ei kirjutanud	16	0.74	0.00	0	0
Kokku	2158	100.00	12.93	0	25

4.5. Arutluse hindamisjuhend ja analüüs juhendi alusel.

2 p töö struktuur vastab arutluse nõuetele

O1T1

0 p esitatud on ainult teemaarendus, töö ei ole struktureeritud

1 p töö on struktureeritud, kuid ülesehituses puudub tervik ja loogika (puudub kas sissejuhatus või kokkuvõte)

2 p ülesehitus on üldnõuetele vastav (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte)

- 7 p töö vastab üldiselt teemale**, õpilane esitab ülevaatliku kirjelduse, põhiseisukohad
- 1 p ajaline määratlus **O1T2**
 - 1 p ajalooline taust (perioodi ülevaade, hinnang) **O1T3**
 - 5 p kirjutatakse lahti märksõnadena/alateemadena vastavalt konkreetsele teemale (iga teema element annab 1 punkti) **O1T4**
- 6 punkti arutlus, analüüs, probleemi väljaarendamine** **O1T5**
- 0 p töö ei ole tervik, esitatud on omavahel seostamata tekst
 - 1 p töö on kirjeldava laadiga jutustus
 - 2 p probleem on käsitletud
 - 3 p on välja toodud teemakohased iseloomulikud jooned
 - 4 p-6 p alateemad on avatud tasakaalustatult; arutlus on analüüsiva iseloomuga: võrdlus, seosed; probleem on lõplikult välja arendatud: analüüs, põhjendused
- 4 punkti konkreetsed näited/faktoloogia** **O1T6**
- 0 p esinevad tõsised faktivead, näited ei ole teemakohased
 - 1 p esitatud on mõni üksik juhuslik fakt, mõned eksimused
 - 2 p esitatud on mõned teemaga seostatud faktid
 - 3 p esitatud on piisavalt fakte teema toetuseks
 - 4 p näidete valik on põhjendatud, ilmneb õpilase lugemus
- 4 punkti isiklik suhtumine ja järeldused** **O1T7**
- 0 p isiklik vaatepunkt puudub, järeldused ei ole teemakohased
 - 1 p oma arvamus (ilma põhjenduseta)
 - 2 p isiklikku hinnangut toetavad teemakohased lihtsad järeldused
 - 3 p järeldustele tuginev isiklik hinnang on kinnitatud näidetega
 - 4 p järeldused tulenevad analüüsist, on põhjendatud ja argumenteeritud, ilmneb eruditsioon
- 2 punkti isiku- ja kohanimed õigekiri, stiil** **O1T8**
- 0 p ebakorrekne stiil, tõsised kirjavead
 - 1 p esineb üksikuid eksimusi või ebakorrektsust, töö on üldsõnaline (släng jms)
 - 2 p sõnastus ja kirjaviis on korrektne

Tabel nr 10

	N	N (%)	OT1	Tulemus (%)	O1T1	O1T2	O1T3	O1T4	O1T5	O1T6	O1T7	O1T8
Max	2158	100.00	25	100	2	1	1	5	6	4	4	2
Kokku	2142	99,26	12.93	64.81	1.43	0.69	0.76	3.02	2.34	1.84	1.62	1.33

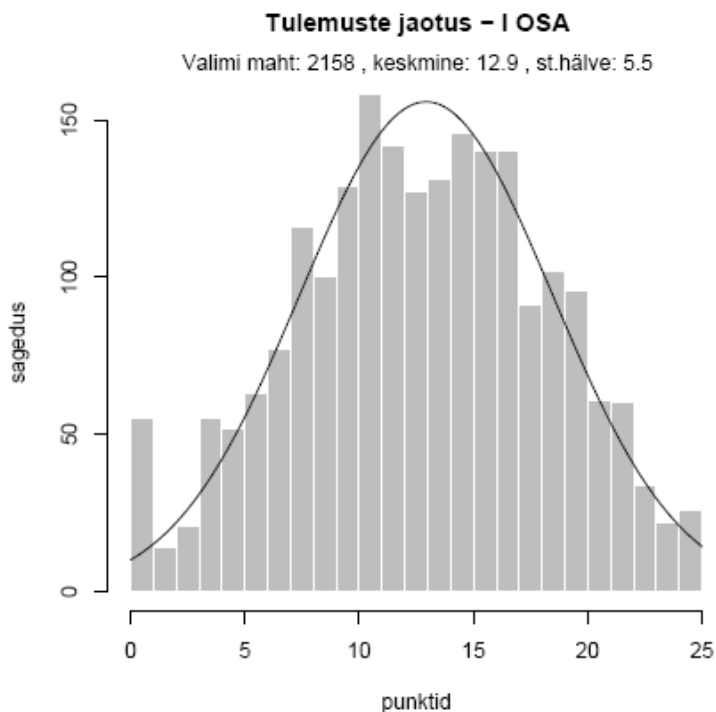
Osatulemustest on rahuldavale tasemele jõudnud töö struktueerimine (1,43 punkti 2 punktist O1T1), aja ja tausta määratlemine (0,69 punkti 1 punktist, O1T2 ja 0,76 punkti 1 punktist, O1T2). Puudujäägid töö ülesehituses ja arutlusele esitatud nõuetes esinesid peamiselt kooliti, st arutlust pole harjutatud või pole arutlusele esitatavaid nõudeid eksaminandidele varem selgitatud või pole nad ise neid nõudeid ka leidnud. Ometi on arutlusele esitatavad nõuded kättesaadavad nii Internetis kui õppekirjanduses. Nõutavast viiest teema elemendist on keskmiselt kirjutatud kolmest (3,02 punkti 5 punktist, O1T4), millega võib käesoleval hetkel rahule jääda.

Endiselt on probleemiks õigekiri ja stiil (1,33 punkti 2 punktist, O1T8), mille eest on küll võimalik saada vaid kaks punkti. Arutlustes ilmsid puudused õigekirjas (nt kuude nimetused suure tähega või lauses nimetavas käändes, järgarvudes punkt puudu jne), terminite vale kasutamine (nt orjus ja pärisorjus, Saksamaa pidi maksma repressioone jne), tundmatud

lühendid (MS, VAP jms) ja kohatud väljendid (*nt sattusime suure ja võimsa NSV Liidu käpa alla või tagajalgadele aetud venelased hakkasid Eesti linnu pommitama*) ja kohatu tänamine (*nt tänu Stalinile, tänu Hitlerile jne*). Lähiminevikust ei ole selge isegi riikide nimetused (Venemaa, Nõukogude Venemaa, NSV Liit – millal miski eksisteeris).

Suurimateks probleemideks on analüüsimise (2,34 punkti 6 punktist, O1T5) ja järeldamise (1,62 punkti 4 punktist, O1T7) ning näidete toomise (1,84 punkti 4 punktist, O1T6) oskused. Keskmise arutlus jääb sageli vaid kirjeldavale tasandile, milles on toodud üksikuid näiteid, mis ei aita teema avamisele piisavalt kaasa ja milles esitatud järeldused on lihtsakoelised. Niisugused olid ka parandajate üldistavad tähelepanekud. Eelnevast tulenevalt on arutluse eest saadud enim punkte vahemikus 10-17, kõige enam kirjutati arutlust 11 punkti eest.

Diagramm nr 11

Teemade valikul ei ole märkimisväärseid erinevusi meeste ja naiste valikutes. Eelistatud olid nii meeste kui naiste poolt 4. ja 6. teema (vastavalt 4. teemat mehed 32,60% töödest, naised 28,29% töödest ja 6. teemat mehed 24,61% töödest, naised 30,32% töödest), seejuures meeste poolt oli väike eelistus neljandale teemale, naistel 6. teemale.

Tabel nr 12

OSA1 tulemused teema valiku järgi - mehed ja naised

	mehed					naised				
	N	N (%)	Keskm	min	max	N	N (%)	keskm	min	Max
1. teema	54	6.51	12.08	0	25	113	8.50	11.99	0	25
2. teema	21	2.53	14.79	0	24	55	4.14	15.82	0	25
3. teema	105	12.67	9.94	0	25	192	14.45	11.53	0	24
4. teema	262	31.60	10.93	0	25	376	28.29	11.92	0	24
5. teema	175	21.11	12.71	3	24	182	13.69	13.34	0	24
6. teema	204	24.61	14.22	0	25	403	30.32	16.28	0	25
ei kirjutanud	8	0.97	0.00	0	0	8	0.60	0.00	0	0
Kokku	829	100.00	12.06	0	25	1329	100.00	13.47	0	25

Vene õppekeelega koolides eelistati pisut enam kuuendat teemat (32,02% venekeelsetest töödest ja 27,57% eestikeelsetest töödest). 4. teema osatähtsus oli eestikeelsetes ja venekeelsetes töödes praktiliselt võrdne (29,57% ja 29,64%).

Tabel nr 13

OSA1 tulemused teema valiku järgi: eesti ja vene õppekeelega

	eesti õppekeelega					vene õppekeelega				
	N	N (%)	Keskm	min	max	N	N (%)	keskm	min	max
1. teema	159	8.35	12.07	0	25	8	3.16	11.06	2	19
2. teema	65	3.41	15.92	0	25	11	4.35	13.23	0	22
3. teema	276	14.50	10.77	0	25	21	8.30	13.62	4	22
4. teema	563	29.57	11.53	0	25	75	29.64	11.37	0	22
5. teema	307	16.12	12.83	0	24	50	19.76	14.28	0	23
6. teema	525	27.57	15.44	0	25	81	32.02	16.48	0	24
ei kirjutanud	9	0.47	0.00	0	0	7	2.77	0.00	0	0
Kokku	1904	100.00	12.85	0	25	253	100.00	13.52	0	24

Sisu mõttes andis paremaid tulemusi kuues teema, üle poole väga headest tulemustest oli kirjutatud just sellel teemal (103 arutlust 203 arutlusest). Suhteliselt nõrgemad olid tulemused paljuvalitud neljandal teemal, kuni 10 punkti said selle arutluse eest 264 kirjutajat, samal ajal 15 punkti ja enam vaid 143 selle teema valinut. Selliseid arutlusi, mida mõlemad arutluse parandajad hindasid maksimaalse 25 punktiga, oli 2158 töö hulgas kokku vaid 12.

Kuuendat teemat kirjutati ühtmoodi hästi nii eesti- kui venekeelsetes koolides, sarnaselt ebaõnnestuti rohkem neljanda tema juures. Eestikeelsete arutluste juures esines lisaks probleeme ka kolmanda teema juures.

4.6. Soovitusena edaspidiseks 2007. aasta arutluste alusel:

- * valida teemad toetudes suurematele üldteemadele, st iga suure teema kohta üks arutlusteema, nagu seni on tehtud;
- * jälgida teemade sõnastamisel täpselt juhendit;
- * teema sõnastus peab sisaldama probleemi.

Eksamitööde tagasiside peegeldab muuhulgas ajalooõpetusega seotud probleeme, milleks on näiteks eksaminandide kohatise ettevalmistamatuse kõrval ka õpetajate ebakindlus ja iseseisvate otsuste kartus. Samuti on kahe viimase aasta eksami vastuste alusel ilmnenud, et õpilased on õppinud kirjastus Argo koostatud eksamiraamatust eksitavaid või ebaõigeid fakte. Kuna eksamiraamat ei ole ametlik õppekirjandus, ei ole seda ka eelnevalt retsenseeritud ning selle kasutamine õppematerjalina jääb eksaminandi enda vastutusele.

5. II osa. Eesti ajalugu. Analüüs

5.1. EESTI AJALOO PÖÖRDEPUNKTID 12p

1. Tabeli analüüs. Eesti rahvaarvu muutumine 13.-18. sajandil 3p

1.1. Nimetage kaks üldist põhjust, millest on tingitud rahvaarvu vähenemised ajavahemikus 13.-18. sajandil. (Kahe põhjuse nimetamine annab 1p) 1p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,72p (71,92%)

Hindamisjuhendis esitatud eeldatavad vastused olid: sõjad, epideemiad, katk, haigused, nälg, näljahädad jne.

Tabeli analüüsis ei valmistanud enamusele õpilastele probleeme üldiste põhjuste väljatoomine. Üldiste põhjustena nimetati kõige sagedamini järgmisi: sõjad, epideemiad, haigused, katk, ikaldused, nälg, näljahädad, küüditamine, ülestõusud, meditsiini nõrkus erinevas sõnastuses.

Peamiseks probleemiks osutus, et mõnikord nimetati nõutud üldiste põhjuste asemel konkreetseid sündmusi, näiteks Põhjasõda, Liivi sõda, Jüriöö ülestõus jne. Ilmselt ei osatud üldistada või ei loetud töökäsku korralikult läbi.

1.2. Millised Eesti ajaloo pöördelised sündmused on põhjustanud suurimad rahvaarvu vähenemised? Valige üks pöördeline sündmus ja selgitage, kuidas see mõjutas rahvaarvu vähenemist. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,02p (51%).

Pöördelise sündmuse nimetamisel oli keskmine sooritusprotsent 55,47 ja selgitamisel 47,50%.

Hindamiskomisjon eeldas pöördeliste sündmuste esitamisel Jüriöö ülestõusu, Liivi sõja, Põhjasõja või Rootsi-Poola sõdade mainimist. Selgitus: sõjad toimusid Eesti pinnal, tõid endaga kaasa nälja, haigused; Põhjasõja ajal toimusid küüditamised.

See ülesanne oli seotud tabeliga. Põhiliseks veaks oli asjaolu, et õpilase poolt vabalt valitud sündmus väljus tabelis esitatud ajalistest raamidest (st 13. sajandi keskpaik kuni 18. sajandi keskpaik). Tavaliselt oli selleks ekslikult valitud sündmuseks muistne vabadusvõitlus või Teine maailmasõda. Samuti valiti mõnikord pöördeliseks sündmuseks ka mõni suurem näljahäda või epideemia. Võimalik, et osa õpilasi ei märganud küsimuse ja tabeli vahelist seost. Küsimuse koostajad oleksid võinud sellele küsimusele lisada ajalise määratluse (näiteks 13.-18. sajand) või mainida töökäsus selgesõnaliselt tabelit. Siiski oli enamusele õpilastele ülesanne arusaadav ja üldiselt pakuti pöördeliseks sündmuseks Liivi sõda, Põhjasõda, Jüriöö ülestõusu ja Rootsi-Poola sõdasid. Paljud õpilased lisasid sündmusele ka toimumise aja, kuigi seda ei küsitud.

Küsimuse teine pool, kus nõuti selgitamist, oli ilmselt veidi keerulisem. Tüüpilisimaks eksimuseks oli see, et selgitus ei seondunud sündmusega. Näiteks väideti, et sõda põhjustabki suuri kaotusi, selgitamata põhjuseid.

2. Töö kaardiga. (Kaardid on allikate lehel.) 8p

2.1. Pealkirjastage kaardid. 4p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 4 p, keskmine tulemus oli 3,28p (82%).

Sooritusprotsendid:

Kaart nr 1	65,38%
Kaart nr 2	65,48%
Kaart A	81,65%
Kaart B	50,97%

Eeldatavad vastused:

Kaart nr 1 Tänapäevane Euroopa kaart, pärast külma sõja lõppu.

Kaart nr 2 Esimese maailmasõja eelne Euroopa kaart.

Kaart A Tänapäevane Eesti kaart, Eesti aastal 2000, Eesti pärast taasiseseisvumist.

Kaart B 20. sajandi alguse Eesti kaart, enne kubermangude liitmist, autonoomiaseadust, Esimest maailmasõda, 19. sajandi lõpu Eesti kaart, Eesti 19. sajandil, Eesti Vene keisririigi koosseisus.

Kaardiülesanne oli üks paremini lahendatud ülesandeid üldse. Kaardiküsimus on olnud seni kõigil riigieksamitel ja õpetajad on kaartide õpetamisele pööranud suurt tähelepanu. Samuti oli tegemist seekord Euroopa ja Eesti kaartidega, st piirkondadega, mida tuntakse paremini. Samas oli uudne ja huvitav Euroopa ja Eesti kaartide omavahel sidumine.

Tänapäevast Euroopa kaarti (Kaart nr.1) tunti küllaltki hästi. Hindamiskomisjon luges õigeks ka variandid Euroopa 21. sajandi alguses, Euroopa pärast NSVL lagunemist, Euroopa pärast sotsialismileeri lagunemist ja teised sisuliselt õiged vastused. Peamiseks veaks oli Euroopa kaardi asemel maailma kaardi märkimine või unustati piirkond üldse mainimata. Kurioosematel juhtumitel nimetati Euroopa asemel piirkonnana Eestit – ilmselt aeti sellistel jutudel kaardid lihtsalt segamini.

Ka Esimese maailmasõja eelset Euroopa kaarti (Kaart nr.2) tundsid õpilased väga hästi. Antud juhul võis probleemi tekitada asjaolu, et kaardil kujutatud ajajärk 1912-1914. a. oli küllaltki kitsas. Samas ei eeldatud kaardi täpset dateerimist ja tundub, et see ka õpilastele raskust ei valmistanud. Sarnaselt eelmise küsimusega mainiti mõnikord vale piirkonda. Mõned õpilased dateerisid kaardi vääralt I maailmasõja aegseks. Eksamikomisjon luges siiski õigeks määratluse „Euroopa I maailmasõja alguses“.

Tänapäevase Eesti kaardiga (Kaart A) eksisid õpilased haruharva.

Seevastu 20. sajandi alguse Eesti kaart tundus olema teistest keerulisem, jõukohane oli see napilt pooltele vastanutele. Põhiliselt aeti seda kaarti segi Rootsi-aegse või asehalduskorra-aegse kaardiga. Piirkonnaga eksisid siiski vähesed.

2.2. Siduge Eesti ja Euroopa ajaloo samade ajaperioodide kaardid. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,85p (92,69).

Küsimus oli väga hea ja õige vastuse äratundmine õpilastele erilist raskust ei valmistanud:

Kaart nr **1** – kaart **A**

Kaart nr **2** – kaart **B**

See oli riigieksamitöö II osa kõige parema sooritusprotsendiga ülesanne. Samas oleks sellele küsimusele vastamise eest piisanud ka ühest punktist. Kui õpilane teab ühte paari, siis on võimatu eksida ka teisega. Seega oli valesid vastuseid üliharva. Punktidest jäädi ilma juhul, kui lahtrid jäeti tühjaks. Samas suutsid õigesti vastata ka need, kes eelmises ülesandes kaarti ära ei tundnud. Antud ülesande juures oli D-indeks kõigest 0,18.

2.3. Nimetage sündmus Eesti ajaloos, mille tagajärjel tekkis kaardil A kujutatud administratiivne jaotus. 1p

2.4. Nimetage sündmus Eesti ajaloos, mille tagajärjel kaardil B kujutatud piirid muutusid. 1p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 0,88p. Seejuures küsimuse 2.3. keskmine sooritus oli 70,06% ja küsimuse 2.4. sooritus kõigest 17,70%.

Eeldatavad vastused:

2.3. Eesti taasiseseisvumine.

2.4. Veebruarirevolutsioon Venemaal või autonoomiaseaduse vastuvõtmine.

Näiliselt oli tegemist sarnaste ülesannetega, mõlemal juhul sai sündmuseks nimetada suhteliselt väikeses ajavahemikus toimunud sündmusi. Siiski tunti esimeses ülesandes küsitud Eesti taasiseseisvumise järgset kaardi oluliselt paremini. Eksimusi oli suhteliselt vähe, sellega eksisid põhiliselt need vähesed õpilased, kes ülesande 2.1. juures ei osanud pealkirjastada kaarti A, st ei tundnud ära tänapäevast Eesti kaarti. On loomulik, et see asjaolu ei võimaldanud lahendada ka antud ülesannet. Tüüpilisimaks veaks oli taasiseseisvumise ja iseseisvumise segiajamine.

Küsimuse 2.4. sooritus oli erakordselt madal, olles riigieksamitöö II osa kõige halvemini vastatud küsimus. Enamus õpilasi ei mõistnud küsimuse sisu ja kirjutas kaardisituatsioonile eelneva sündmuse. Ilmselt ei loetud küsimust korralikult läbi ja vastati eelmise küsimuse mallist lähtudes. Samas oli küsimus iseenesest hea: täpse formuleeringuga ja selekteeriv.

Väärade vastustena pakuti sündmusi, mis toimusid hiljem: Eesti Vabariigi sünd ja Vabadussõda. Neid variante õigeks ei loetud. Ekstreemsematel juhtumitel mainiti märksa varasemaid sündmusi: Jüriöö ülestõus, Põhjasõda, Liivi sõda, muistne vabadusvõitlus.

3. Valige loendist üks daatum ja selgitage, mis sellel aastal toimus ning miks see sündmus oli Eesti ajaloos oluline. 1p 1920 1940 1991 Sündmus Olulisuse põhjendus
--

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,76p (76,41%).

Antud küsimusele vastasid õpilased väga hästi, samas võinuks küsimuse vormistus olla selgem. Küsimuses palutakse valida küll aastarv, ent ei lisata, kuidas oma valikust märku anda. Valitud aastaarvu kirjutamise jaoks koht puudus. Võimalusi olnuks antud juhul mitmeid: kriipsutada aastarv alla, lisada aastarv sündmuse või olulisuse põhjenduse juurde. Kahjuks neid võimalusi ei kasutatud. Õpilased kippusid segase sõnastuse tõttu jätma valimata aastaarvu või nimetamata sündmust. Mõnikord nimetati sündmus, ent unustati selle olulisust põhjendada. 1920. a juures mainisid õpilased enamasti Tartu rahu, 1940. a juures NSVL okupatsiooni ja 1991. a puhul Eesti taasiseseisvumist. Valikutes olidki kõige sagedasemad 1991. a ja 1940. a sündmused.

Siiski olid enamus gümnasiste suutelised andma tõese vastuse. Samas on näha, et hindamiskomisjon on antud küsimuse hindamisel olnud ülimalt liberaalne.

Tõeseid näiteid õpilaste töödest:

1920. a. Tartu rahu. Sellega seati kindlad piirid Nõukogude Venemaa ja Eesti vahel, Nõukogude Venemaa tunnustas Eesti iseseisvust.

Tartu rahuga kindlustas Eesti oma riigi olemasolu.

1940. a. 17. juuni 1940 NSV Liit okupeerib Eesti Vabariigi, Eesti kaotab iseseisvuse.

1991. Eesti Vabariigi taasiseseisvumine. Tänu sellele saame elada vabas ja demokraatlikus riigis.

See küsimus võinuks anda kaks punkti: üks punkt aastaarvu ja sündmuse ning teine põhjenduse eest.

5.2. EESTI RIIK JA RAHVAS TEISES MAAILMASÕJAS 14p

Allika analüüs (Allikad on allikate lehel.) 8p

1.1. Nimetage kolm riiki, mille sõjavägedesse kutsumisest on allikates juttu? 1p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,66p (66,36).

Eeldatav vastus: NSVL, Saksamaa ja Soome.

Tegemist on tavapärase allikaanalüüsi sissejuhatava lihtsa küsimusega. 66,36% eksamitöö sooritanud õpilastest vastas õigesti. Samas oleks sellise loetelu küsimuse õigete vastuste protsent võinud olla veelgi kõrgem.

Tüüpiline viga lähtus taas pealiskaudsest lugemisest: riigiks, mille sõjaväkke noormehi kutsuti, pakuti Eestit või ka Eesti NSV-d. Antud viga tulenes allikate teksti valesti tõlgendamisest, sest allikas A puhul oli tegemist Eesti NSV sõjakomissari käskkirjaga ja sealt järeldati automaatselt, et tegemist on Eesti riigi sõjaväega. Samas olid kõik riigid allikates selgelt välja toodud ja arusaamatusi poleks tohtinud tekkida.

Märgatav on lühendite väär kasutamine, näiteks: NSV, ENSVL (ENSV olnuks nagunii sisuliselt vale vastus). Erandlikult lugesid hindajad õigeks antud ülesande puhul riigi nimed „Nõukogude Venemaa“ ja „Venemaa“, sest antud allikate tekst oli neid termineid maininud.

1.2. Leidke kaks erinevust allikates A ja B. 2p

1.3. Leidke kaks erinevust allikates B ja D. 2p

Erinevuste leidmise eest tekstides oli võimalik saada kokku maksimaalselt 4p, keskmine tulemus oli 2,45p.

Ülesande 1.2. eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,44p (72,17%). Ülesande 1.3. eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,01p (50,67%).

Eeldatud õiged vastused.

1.2. Allikas A on käskkiri, mis kohustab astuma väeteenistusse, see oli sunniviisiline mobilisatsioon (lisatud oli karm hoiatus). Allikas B on vabatahtlike värbamine, üleskutse, pigem meelitatakse võitlema.; Punaarmee mobiliseerimine ei puudutanud kogu Eestit, välja jäi Lõuna-Eesti: Valga, Võru ja Petserimaa (ka suurem osa Tartu-, Viljandi- ja

Pärnumaast), sest Saksa väed jõudsid sinna nii kiiresti, et mobilisatsiooni ei jõutud välja kuulutada. Vabatahtlike värbamine Saksa armeesse hõlmas praktiliselt kogu Mandri-Eestit, sest 28. augustil olid Saksa väed jõudnud ka Tallinna (va Lääne-Eesti saared); Punaarmee mobilisatsiooni alla kuulusid 1941. aasta käskkirja alusel mehed vanuses 23-34 a, Saksa armeesse kutsuti mehed vanuses 18-45 a. Saksa armeesse värbamine oli nii vanuselt kui territooriumilt laialdasem; Saksa armeesse värvatud koondati Eesti rahvusväeosadesse, Punaarmee käskkirjas rahvusväeosadest juttu ei ole; Saksa armee lubatakse maksta palka.

1.3. Allikas D on selgelt rõhutatud vajadust Eestit kaitsta. Allikas B rõhutab vallutuslikku külge, lõplikku võitlust kommunismi vastu. Allikas D on mõeldud illegaalseks levitamiseks. Allikas D rõhutatakse eemale hoidmist suurriikide plaanidest, eestlased peavad sõda vaid oma riigi päästmise nimel, kedagi teist ei ole Eesti rinnet hoidmas. Allikas D antakse karmilt eitav hinnang käimasolevale sõjale – sõda on algatatud suurriikide poolt maade ahnitsemise eesmärgil. Allikas D on emotsionaalsem.

Tegemist on traditsioonilise küsimusetüübiga, mille puhul eeldatakse suhteliselt head lahendatavust. Ja enamusel vastanutest probleeme ei olnud. Samas on mõlema küsimuse puhul näha standardseid vigu: võrreldakse võrreldamatut või kirjutatakse katkendi teksti ümber. Kokkupuutepunktide mitteleidmine viitab kahjuks puudujääkidele teksti mõistmisel.

Esines ka tähelepanematuse vigu ja võrreldi valesid allikaid. Iseäranis oli see märgatav teise küsimuse juures, kus aetakse segi C ja D allikas. Küsiti ju B ja D allikat, ilmselt aga võttis osa õpilasi automaatselt alfabeetiliselt üksteisele järgnevad allikad. Lisaks pakutakse antud küsimuses ka vääraste vastustena „Eesti armeed“, sõditi „iseseisvuse“, „vabaduse“ eest. Allika D väljaandjaks märgitakse muuseas ka Eesti Vabariigi valitsust. Kõigi nende vigade tõttu oli ka teise küsimuse lahendatavus keskpärane.

1.4. Kuivõrd oli Eesti meestel valikud Teise maailmasõja ajal? Selgitage oma arvamust kahe argumendiga. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,34p (66,98%).

Eeladatud õiged vastused:

1. Sageli valikut polnudki, otsuseid tehti okupatsioonivõimude poolt üle eestlaste peade.
2. Osa astus vabatahtlikult Saksa armeesse, et maksta kätte perekonna küüditamise, pereliikmete tapmise ja üldse repressioonide eest.
3. Osa astus vabatahtlikult Punaarmeesse. Okupatsiooni esimesel aastal oli siia saabunud küllalt palju eestlasi Venemaalt, kes, olles läbi imbinud propagandast, läksid meelsasti võitlema kommunismi vaenlase Hitleri vastu. Mõned vabatahtlikult ka seepärast, et mõnede oli nõukogude võim meelepärane (osa uusmaasaajatest).
4. Selle, kelle armeesse sattuti, määras sageli ära ka sünniaasta (1941. a koguni elukoht: Lõuna- või Põhja-Eesti). Need, kes 1941. a Punaarmee mobilisatsiooni alla ei kuulunud, võidi mobiliseerida hiljem Saksa armeesse.

5. Eesti mees võis sõja ajal teha laias laastus järgmisi valikuid: astuda Punaarmeesse, astuda Saksa armeesse, põgeneda Eestist okupatsioonide ajal, minna võitlema Soome vägedesse, hoiduda kõrvale, varjata ennast. Üks valik oli vähemalt veel: minna tööle ametitesse, mis vabastasid mobilisatsioonist (nt raudtee, tuletõrje). Siis veel: kui olid mobiliseeritud, siis põgeneda.

6. Valikuid ei saanud teha nt paljud Eesti ohvitserid, sest nad lasti lihtsalt maha kui ebausaldusväärsed inimesed.

Enamusele oli küsimus jõukohane. Samas oli osale lahendajatest ülesanne raske, kiputi esitama liialdusi. Paljud seisukohad olid vaieldavad, selgitused vastuolulised või sisutühjad. Mõned õpilased esitasid Eesti meeste valikute asemel Eesti riigi valikud.

Absurdne näide õpilase tööst: „Valikud puudusid. Pidi leppima sellega, mis oli, nt sõjatehnika“.

Õigeks loetud vastuseid õpilaste töedest:

Eesti meestel oli Teise maailmasõja ajal suhteliselt palju valikuid:

- a) oli võimalik ühineda Punaarmeeaga, Saksa armeega, põgeneda Soome ja võidelda soomepoiste ridades;
- b) teised pagesid metsa, et võidelda võõrvõimude vastu metsavennana.

Eesti meestel oli võimalik sõdida NSVL-i poolt või vastu:

- a) astuda Saksa armeesse, minna Soome või hoopis metsa, ka Punaarmeest oli võimalik põgeneda vastaspoolele;
- b) oli võimalus minna vabatahtlikult NSV Liitu või lasta end mobiliseerida Punaarmeesse.

Eesti meestel oli valida, kas võidelda NSVL-i vastu või NSVL-i poolel:

- a) I okupatsiooni ajal võeti taganemisel kaasa Eesti mehi, kes pidid nüüd võitlema NSVL-i vägede koosseisus;
- b) need, kes ei tahtnud NSVL-i püsimise eest võidelda, jooksid Saksa poolele üle või põgenesid Soome, kus võideldi NSVL-i vastu.

Erilisi valikuid ei olnud:

- a) võimalus minna Saksa või Nõukogude armeesse;
- b) keelduda väeteenistusest ja hukka saada või vangis istuda.

Eesti meeste valikud olid peaaegu olematud:

- a) üks tugev okupatsioon asendus teisega ja okupatsioonivõimude korraldusi tuli täita;
- b) oma riigi eest võitlemiseks ei olnud liitlasi ega varustust.

1.5. Miks ei jäänud 1944. aastal Eesti riiklik iseseisvus püsima? 1p
--

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 63p (62,79%).

Eeldatavad õiged vastused:

1. Eesti vägedest ei piisanud Tallinna enda käes hoidmiseks, polnud piisavalt mehi ega relvi. Relvi ei saadud ka taganevatelt Saksa vägedelt.
2. Vabariigi taasiseseisvumine ja Otto Tiefi valitsuse moodustamine jäi välismaal

tähelepanuta, seega abi ei saadud kelleltki. Otto Tiefs valitsuse moodustamise teade jõudis vaid suhteliselt väheste eestlasteni.

3. Tallinn hõivati väga kiiresti, juba 22. sept, Punaarmee vägede poolt (Eesti laskurkorpus), Tiefs valitsus ei jõudnudki sisuliselt ametisse astuda jms.

Nii küsimuse kui ka vastusega võib jääda rahule. Valesti vastanud ajasid 1944. a sündmused segi sündmustega Eestis 1918-1920 ja 1939-1940. Paljud tõid vastuses sisse veel toimumata Jalta ja Potsdami konverentsid, kirjutati ka 1939. a MRP-st ja baaside lepingust. Samas on 1944. a sündmustele nii õpikutes kui ka õppetöös pööratud vähem tähelepanu kui Eesti Vabariigi iseseisvumisele ja sündmustele 1939-1940.

Näiteid vastustest:

Sest ei suudetud enam kokku ajada sõjaväge, mis oleks suutnud maad kaitsta. Pealegi olid lääneriigid (v.a USA) juba leppinud sellega, et Baltikum läheb NSVL-i koosseisu.

Ei jäänud püsima, kuna eestlastel ei olnud enam jõudu vastuhakuks. II maailmasõda oli olnud pikk ja kurnav. Eesti mehed olid võõrvõimu all võideldes kaotanud oma vabadussõja aegse jõu.

1918. aastal, kui loodi Eesti riik, oli Venemaa nõrk, kuid 1944. a oli NSV Liit tugev ja üks II maailmasõja võitjatest. Eestis ei eksisteerinud ka enam nii suurt ühtekuuluvustunnet.

1944. aastal toimunud taasiseseisvumiskatse ebaõnnestus, sest eestlastel ei olnud piisavalt jõudu oma riigi kaitsmiseks ning puudus Lääneriikide toetus.

2. Poliitiline anekdoot. 2p

Milline riik on maailma suurim riik? – Eesti. – Tema piir on Läänemerele, pealinn on Moskvast ja parimad pojad Siberis.

Millise riigi okupatsiooni on anekdootis kajastatud? Millised vihjed anekdootis aitasid teil otsustada? Esitage kaks näidet. (riik 1p, kaks näidet 1p)

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,54p.

Riiki osati nimetada 74,24 % juhtudel ja tõeseid näiteid esitati 80,44% juhtudest.

Eeldatav õige riik oli NSV Liit. Näide: Okupeeritud Eestit ei juhitud/valitsetud mitte Tallinnast, vaid Moskvast. Okupatsioonivõimud küüditasid eesti rahvast, saatsid Siberisse eelkõige eesti rahva harituma ja aktiivsema osa, eliidi.

Kahjuks osa õpilasi ei taju sõna „okupatsioon“ tähendust ja seetõttu vahetas ära okupeeriva ja okupeeritava riigi. Antud juhul väitis osa õpilastest, et okupeerija riik oli Eesti. Ilmselt nad seda siiski nii ei mõelnud. Küsimus oleks tulnud formuleerida selgemalt. Enamus õpilasi esitas õige vastusena Nõukogude Liit või NSV Liit. Samas oli õpilasi, kes eksisid riiginimega või kasutasid vääraid lühendeid: NSV, SVL, SSR jne.

Hindamiskomisjon otsustas ebakorrektsid riiginimesid „Venemaa“ ja „Nõukogude Venemaa“ kasutanud vastuseid lugeda antud küsimuse kontekstis väärateks. Äärmuslikematel juhtumitel „tunti“ riigina ära isegi Saksamaa, Soome ja Eesti. Näiteks õpilane, kes valis Saksamaa, põhjendas valikut järgnevalt: „Kui Eestit valitsesid Saksamaa väed, pidi Venemaa viima oma pealinna üle Moskvasse“. Selliseid absurdseid vastuseid oli siiski harva.

Antud küsimuse juures tuli välja eestikeelsete ja venekeelsete tööde erinevus viimatinimetatute kasuks. Analüüsitava tööde valimis oli vaid kahes venekeelses töös aetud segi terminid „Venemaa“ ja „Nõukogude Liit“. Ilmselt suudavad vene õppekeele koolide õpilased antud terminite vahet paremini tajuda. Samuti esines neis töödes vaid kord eksimus lühendi kasutamisel: venekeelses lühendis „СССР“ oli ununenud üks „С“.

Kui tunti ära riik, siis üldjuhul osati esitada ka näiteid. Põhiliselt toodi välja selgitusena eesti rahva küüditamist Siberisse ja asjaolu, et okupeeritud Eestit juhiti mitte Tallinnast, vaid Moskvast. Venekeelsetes töödes rõhutatakse sageli ka riigi ulatust ja suurust, lisades mõnikord: „Nõukogude Liit oli maailma suurim riik“.

3. Kumba okupatsiooni Eesti ajaloos iseloomustavad järgmised märksõnad? Paigutage märksõnade numbrid sobivasse tabeli lahtrisse. 2p

7-8 õiget 2p; 5-6 õiget 1p

- 1 Eesti kindralkomissariaat
- 2 Narva diktaat
3. maareform
4. holokaust
5. juuniküüditamine
- 6 natsionaliseerimine
- 7 Eesti Omavalitsus
- 8 juunipööre

Nõukogude okupatsioon

Saksa okupatsioon

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,53p (76,30%).

Õiged vastused:

Nõukogude okupatsioon: 2, 3, 5, 6, 8

Saksa okupatsioon: 1, 4, 7

Lihtne küsimus, millele enamus õpilastest vastas suurepäraselt. Kõige vähem eksiti mõiste „holokaust“ paigutamise, kõige rohkem mõistega „natsionaliseerimine“. Ilmselt tekitas viimane sõna teatud seoseid natsionaalsotsialismiga.

4. Millised muutused toimusid esimesel nõukogude aastal kultuuri valdkonnas? Esitage üks näide ja selgitage, mis oli muudatuse tegemise eesmärk. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 23p.

Näite osas oli sooritusprotsent 66,03, selgituse osas 57,16%.

Eeldatavad õiged näited: suleti paljud ajalehed ja ajakirjad. Kehtestati tsensuur. Reformiti kooliprogramme, uute õppeainetena toodi sisse marksism-leninism ja vene keel. Propageeriti nõukogulikku loomingut. Lõhuti monumente. Hävitati raamatuid, suleti seltse ja ühinguid. Algas eesti ajaloo võltsimine. Paljud intelligentsi esindajad vallandati, küüditati ja mõned ka hukati. Lõigati läbi kultuurisidemed muu maailmaga.

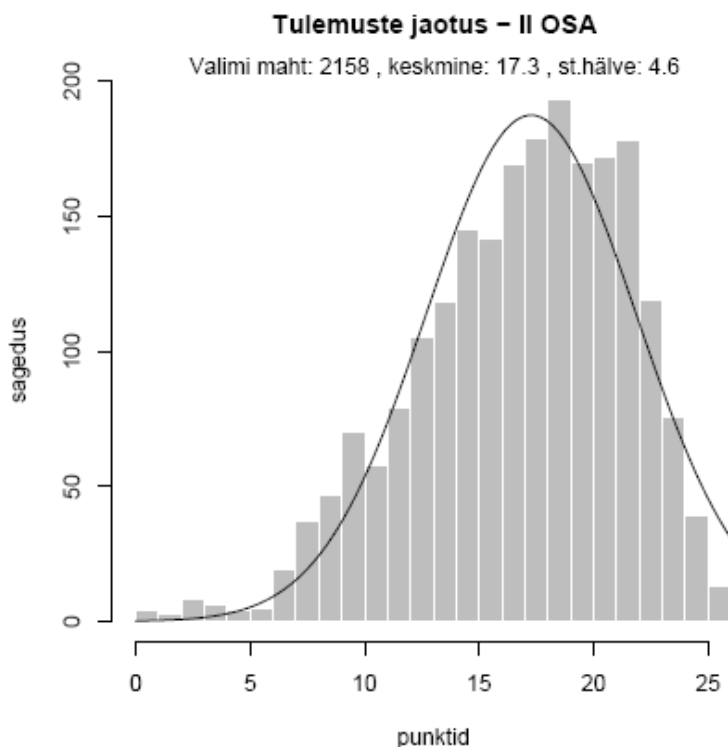
Eeldatud eesmärk: liita Eesti tugevamini NSVL-i külge, kustutada rahva ajalooline mälu, juurutada NSVL-i kultuuripoliitikat jne.

Tegemist oli nn avatud küsimusega, kus vastusvariante on väga palju. Samas aeti muutusi segi hilisemate või varasemate sündmustega. Toodi ka vääraid näiteid, mis pärinesid 19. sajandi lõpu venestusperioodist või 20. sajandi uuest venestusajast. Rõhutati liialdatult venestamist selle kõige äärmuslikumates vormides, näiteks väideti, et eestikeelne ajakirjandus oli täielikult keelatud, koolid muudetud venekeelseteks, kõik kultuuritegelased küüditati jne. Mõnikord ei osatud tuua muudatuse eesmärki, vaid lihtsalt selgitati näidet põhjalikumalt.

Kõige enam mainiti tõeste vastustena tsensuuri kehtestamist, mille eesmärgina nähti nõukogude ideoloogia pealesurumist, rahva ajaloolise mälu kustutamise katset. Lisaks toodi näidetena: suleti paljud ajalehed ja ajakirjad, uute õppeainetena toodi sisse marksism-leninism ja vene keel, suleti seltse ja ühinguid, haritlaste tagakiusamine, küüditamine, ajaloo ümberhindamine, Nõukogude propaganda, NSV Liidu ülistamine ja propageerimine teatri, kirjanduse ja maalikunsti kaudu, riikliku kontrolli suurendamine kultuurisfääris.

Eesmärkides toodi veel välja: näidata rahvale, kui hea ja kasulik on elada NSV Liidus; panna eestlasi tööle Nõukogude riigi heaks; tekitada patriotismi ja soovi võidelda NSV Liidu ja kommunismi eest, saavutada nõukogude ideoloogia (marksism-leninism) eksport laiadesse ringkondadesse.

Diagramm nr 14

6. III osa. Inimene-ühiskond-kultuur. Analüüs.

1. Linnad. 2p

Milles seisnes Hansa Liidu mõju Eesti keskaegsete linnade arengule?

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,45p (72,61%).

Vastusena eeldati kahe näite toomist järgnevalt.

Mõju oli positiivne. Tallinn oli tähtsaks Hansa kaubalaoks, kus hoiti soola edasitoimetamiseks Soome ja Venemaale. (Tallinn on ehitatud soolale). Tartu vahendas hansakaubandust Novgorodiga. Eesti oli vahendajaks Lääne-Euroopa ja Venemaa kaupmeeste vahel. Suurendas Eesti avatust, transiit kasvatas linnade jõukust, kindlustas pideva kontakti Lääne-Euroopa kultuuriruumiga.

Eksaminandide vastused olid suures osas üldsõnalised. Palju toodi välja üldist positiivset mõju: *majanduse, kaubanduse, käsitöö arengu soodustamine, linnad hakkasid arenema, arenes linnadevaheline suhtlus*. Puudusid konkreetset viited transiidile, sidemetele Lääne-Euroopa ja Venemaaga. Üks parandaja märkis, et kordagi ei olnud toodud esile Tallinna rikkuse põhinemist soolakaubandusel. Kahest punktist saadi sageli üks, kuna arendati edasi esimeses punktis toodud mõtet: arendas majandust, arendas kaubandust. Vastustest ei selgu üldjuhul Hansa Liitu kuuluvate linnade arengu erinevus sellesse mittekuuluvate linnade omast.

Küsimus jäi hindajate arvates liiga üldsõnaliseks, vastused laialivalguvaks. Välja ei toodud peamist: vahendajarolli Lääne-Euroopa ja Venemaa vahel. Ülesandes oleks võinud küsida Hansalinnade erinevust teiste linnadega võrreldes, mis nõudnuks ehk ka konkreetsemate näidete toomist.

Hinnata oli ülesannet suhteliselt keeruline, vastamiseks oleks võinud jääda rohkem ruumi (ülesandes ainult üks rida näite kohta).

Suhteliselt hea lahendatuse protsent seondub pigem parandajate leebusega üldsõnalisi vastuseid punktivääriliseks lugedes (vähemalt toodud mõju eri valdkondades) kui eksaminandide oskusega näiteid tuua.

Näiteid õnnestunud vastustest:

Pärssis liitu mitte kuuluvate linnade võimalusi kaubavahetuseks.

Andis liidu liikmetele eeldusi heaks arenguks, näiteks Tartu sai mõjukaks Novgorodiga kaubeldes.

Suurendas sidemeid teiste Euroopa linnadega.

Eesti linnad muutusid jõukamateks, olles vahendajad Lääne-Euroopa ja Venemaa vahel.

Näiteid kummalistest vastustest:

Soodne hansakaubandus tänu raudtee arengule.

Arenes kaupade sisse- ja väljaränne.

Tähtsamate kaubateede juurde tekkisid rajoonid.

(tänu Hansa Liidule?) püüsi asjadega kursis.

2. Käsitöö ja tsunftid. 2p

Tooge näide nii tsunftikorra arendavast kui ka piiravast mõjust keskaja linnade käsitööle.

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,42p (70,78%).

Vastusena eeldati:

arendav mõju käsitööle: 1) käsitöötoodetele kindlaksmääratud kvaliteedinõuete kehtestamine ja tagamine; 2) käsitööoskuste ja -kogemuste edasiandmine (meister – sell – õpipoiss), sellide kohustuslikud rännuaastad; 3) sotsiaalse kindlustunde pakkumine (abi ja toetus meistrite leskedele ja nende lastele); 4) turukaitse; 5) hinnakontroll (tagati kõigile kasitöölistele sissetulek, hoiti ära laostumine);

piirav mõju käsitööle: 1) sotsiaalse liikuvuse piiramine (meistriks saada muutub järjest raskemaks; meistrid moodustavad suletud ringkonna); 2) tehniliste uuenduste (tehnoloogia, tööriistad) piiramine, juhul kui need ei pälvimud üldist tunnustust; 3) mittemajanduslike tegurite ületähtsustamine (nt tsunftide sulgemine vallaslaste ees; meistriks saamiseks abiellumiskohustus jm); 4) kindlad hinnad ei erguta konkurentsi ega kvaliteedi tõstmist; 5) keelas tsunftivälise tegutsemise sageli ka andekatel käsitöölistel.

Ülesandele vastamine oli võimalik nii Euroopa kui Eesti ajaloo põhjal.

Kuna ruumi oli tabelina esitatud ülesandes piisavalt, kirjutati nii lühidaid kui ka põhjalikke vastuseid. Mõni eksaminand ei pannud siiski tähele, et nii arendava kui piirava mõju kohta küsiti ainult ühte näidet ja kirjutas lahtrisse niipalju näiteid, kui teadis. Õnneks olid sellisel juhul enamasti kõik vastused õiged, ehkki leidis juhtumeid, kus üks ebaselge näide teiste õigete seas tekitas hindajale probleemi. Üldiselt sai õpilane siiski punkti ülekaalukalt õigete näidete eest. Seega näib, et õpilased ei lugenud tööjuhendit piisava tähelepanuga.

Enamasti vastati aga ülesannet hästi, see oli selgelt ja arusaadavalt koostatud. Paremini tunti tsunftikorra piiravat mõju (selle põhjusena on toodud õpiku ja eksami lisamaterjali suuremat tähelepanu piirangutele).

Palju rõhutati tsunftivälise käsitöö piiramisel *võitlust tsunftijänestega* ja seda, et *tsunfti pääseda ja meistriks saada oli raske*.

Mõnikord ei saadud aru, mis on käsitöö jaoks piirav, mis arendav. Tsunftijäneste tagakiusamist võidi lugeda käsitööd piiravaks, kuid samas ka märkida, et sellega tagati tsunftisise käsitöö kindel kvaliteet.

Vahel seostati tsunfti eelkõige kaubanduse, mitte käsitööga.

Suhteliselt paljukorratud oli kaasaegselt mõjuv väide, et *tsunft ei tohtinud teha reklaami*. Niisugust väidet ei leia õppekirjandusest, küll on see toodud eksami abimaterjalis: käsitöölised ei tohtinud oma tooteid reklaamida, mis tekitas parandajate hulgas arutelu väite õigsusest.

Arendavast mõjust vastati enim *toodete kõrget kvaliteeti*, käsitööliste *põhjalikku väljaõpet ja kogemuste saamist rännuaastatest*.

Hindajad pidasid ülesannet hästi koostatuks.

Kummalisi vastuseid:

Arendav mõju, kuna loodi manufaktuurid.

Tsunftimeister saatis oma õpipoisi retkele, kus ta kogus teadmisi kultuuri ning esemete valmistamise kohta.

Tsunfti sisene areng pidurdas tsunftiväliste liikmete arengut.

Näide õnnestunud vastusest:

Arendav mõju: Tsunfti liikmetel olid oma tööalased oskused, nii tagati töö kvaliteet. Õpipoisi- ja selliaastad kestsid kaua, järelkult oli tsunftides kõrge meisterlikkuse tase.

Püüav: Tsunftides austati traditsioone ja reegleid, uute töövõtete kasutuselevõtt oli raske.

3. Kloostrid. 3p

3.1. Kloostrid täitsid keskaegses Euroopas olulist rolli kultuuri ja hariduse edendajatena. Põhjendage esitatud seisukohta kahe näitega. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,59p (79,45%).

Eeldatavad vastused:

1) rajasid kloostrikoole, kõige parem haridussüsteem oli dominiiklastel, nendele oli tehtud kohustuslikuks ka kohaliku keele õppimine. Nende roll oli suur kohalike inimeste harimises; 2) säilitasid ja kirjutasid ümber antiikpärandit. Kloostritel olid rikkalikud raamatukogud. Mungad olid kaua aega nende väheste haritud inimeste hulgas, kes oskasid nii lugeda kui ka kirjutada.

Küsimusele oli hindajate arvates üldiselt hästi vastatud.

Ülesannet sai vastata nii Euroopa kui Eesti ajaloo näidete varal.

Peamiselt märgiti vastustes *kloostrikoole, raamatute ümberkirjutamist ja säilitamist ning munkade haritust.*

Sageli korduvaks probleemiks oli kloostri ja kiriku, samuti vaimuliku ja kloostrielaniku mõistete samastamine.

Suhteliselt palju oli muidu õigete teadmiste esitamisel vigu detailides: *kloostrites tõlgiti ja trükiti raamatuid, rajati koole lihtrahva õpetamiseks (jääb mulje, nagu oleks kloostrites pandud alus rahvakoolidele!), kirjutati ümber piibleid.*

Üksikud vastajad ei pannud küsimust tähele või siis ei tunne ühiskonnaelu valdkondi, seepärast tõid kultuuri ja hariduse asemel näiteid majandusest.

Kultuuri ja hariduse all kirjutati selliseid vastuseid:

Kloostrite kaudu jõudsid eestlase peenardele kartul ja erinevad viljapuud; kloostrites asusid peenrad, kus kasvatati taimi...

Kultuur, kirikumaksud. Rahvas jäi veel rohkem vaesemaks, kuna matmise eest küsiti mõnikord terve lehm. Oli veel teisigi totraid makse, mille tasumiseks pidi talupoeg enam töötama ja vähem jäi aega enda kultuuriliseks harimiseks.

Esines üldsõnalisust: *Kloostriid säilitasid erinevaid kultuurilisi väärtusi.*

3.2. Nimetage omal valikul veel üks ühiskonnaelu valdkond (v.a kultuur, haridus), kus kloostriid etendasid olulist rolli. Põhjendage oma valikut. 1p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,66p (66, 27%).

Eeldati ühiskonnaelu valdkondadest sotsiaal- ja majandusvaldkonna nimetamist.

Põhjendus: kloostriid hoolitsesid vaeste eest, ravisid haigeid, pakkusid rändajale öömaja; kloostriid olid ühed suurimad maavaldajad, kloostrite kaudu levisid uuendused põlluharimises ja aiakultuuris (nt aed- ja puuviljade kasvatamine, kalakasvatused, uued põllukultuurid), samuti mitmesugused käsitööoskused.

Võrreldes eelmise küsimusega olid tulemused nõrgemad.

Sarnaselt eelmise küsimusega samastati sageli kloostri, vaimulike ja kiriku tegevust.

Eeldatud majandus- ja sotsiaalvaldkonna kõrval pakuti hulgaliselt erinevaid variante ja teisendusi: usk, kaubandus, tervishoid, põllumajandus, teadus, ehitus, poliitika.

Raskusi valmistas hindamisel küsimus, kas näiteks *religiooni* ja *teadust* ei tuleks siiski lugeda kultuurivaldkonda, mis tuli töökäsu järgi välja arvata. Üldjuhul andsid hindajad ikkagi punkti, kui osati põhjendada ning see ei korranud eelnenud vastust.

Leidus omapäraseid ühiskonnaelu valdkondi, mida püüti põhjendada. Näiteks: *kerjaste aitamine, riigi juhtimine, vaba aeg, teadus igapäevaelus - töö*. Tundub, et teatud hulga eksaminandidele ei ole ühiskonnaelu valdkonna mõiste eriti arusaadav.

Näiteid omapärastest vastustest:

Poliitika. Kloostritesse saadeti tülikaid potentsiaalseid troonipretendente.

Poliitika. Kloostritest tehti katoliku kiriku propagandat, propageeriti ristisõdu (Püha Bernhard).

Meedia. Seinamaalid kloostritel, nt Püha õhtusöömaaeg.

Ehitus. Mungad õpetasid inimestele, kuidas ehitada vesiveskit.

Teadus. Munkade katsed hernestega geeniteaduse vallas. (Geneetikat oli üldse üllatavalt palju mainitud – bioloogia mõju?)

Perekond. Kirik soosis igati laste saamist – see omakorda suurendas rahvaarvu.

4. Arhitektuur. 3p

4.1. Pildil on Jumalaema kirik Pariisis. Seda kirikut peetakse üheks parimaks gooti ehitusstiili näidiseks. Millised arhitektuuri elemendid pildil on gooti stiilile iseloomulikud? 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,24p (62,14%).

Vastusena eeldati roosakna, teravkaarte, tugikaarte ja fassaadiskulptuuride nimetamist.

Ülesande keskmine lahendus oli üks madalamaid selles osas. Tulemus üllatab, kuna ülesanne on lihtne, selgesti sõnastatud ja toetatud pildiga. Keskaja arhitektuur oli eksami märksõnades sees ja gooti stiili tunnuste teadmine oleks pidanud eksaminandile igati jõukohane olema. Koolides on sageli eraldi kursusena olemas kunstiajalugu, kus stiilide põhitunnused kindlasti kajastust leiavad.

Näib, et tugevamad õpilased oleksid vastanud õigesti ka ilma pildita. Näiteks *tugikaari*, mida vastusena eeldati, ei ole otseselt pildil näha. Seetõttu loeti parandajate poolt õigeks need pildil puuduvad tunnused, mis on gootikale siiski samuti omased: *teravkaarsed võlvid, roidvõlvid, tugikaared ja -piilarid*.

Veel oli tunnustena toodud *vitraažaknaid, vertikaalset suundumust ja kõrgusesse pürgimist*. Headmeelt tegi selliste elementide tundmine, nagu *kuningate galerii, perspektiivportaal, ehistornid*.

Nõrgemaid vastajaid ei aidanud ka ülesandesse pildi lisamine. Kui termineid ei tuntud, hakati neid sageli tuletama ja pildilt „välja lugema”. Põhitunnus „teravkaar“ muutus *teravatipuliseks* või *-otsaliseks kaareks*, teravkaarsed aknad *piklikeks akendeks*. Pildilt leiti *ümargaari, ringikujulisi graveeringuid* jmt. Leiutati kujundeid, nagu *paadi nina otsa meenutavad ukсед, murtud vibu kujulised kaared*. Gootika tunnuseks peeti *Taeva* või *Jumala poole ehitamist*.

Vähemolulisi eksimusi: *vitriinaknad, kolmiksiirid*.

Segamini *võlv* ja *kaar*, tunnusena esitati ka *kaarjaid võlve*.

Leidus vastused, kus mindi lausa loogikaga vastuollu: *kandiliste nurkadega teravkaar, teravatipuline ümargaar*.

Õige vastuse jaoks piisas kahe termini nimetamisest (nt teravkaar, roosaken), seega oleks võinud kirjutamisruumi vähem olla. Tunnuste kirjapanemiseks jäi liiga palju ruumi, mis võimaldas õpilasel hakata pikalt kirjeldama. Nii püüti esitada võimalikult palju tunnuseid, mis võis viia teadmiste piiri ületamiseni.

<p>4.2. Milline järgnevas loetelus olev Eesti tuntud ehitised on gooti stiilis? Tähistage õige vastus ristiga. 1p Loetelus esitatud variandid: Kadrioru loss, Tartu Ülikooli peahoone, <u>Oleviste kirik</u> (X), Narva raekoda.</p>
--

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,79p (79,10%).

Ootuspäraselt hästi vastatud küsimus, kuna kõik ehitised on iseloomulikud kunstiajaloolised näited vastavate stiilide avaldustest Eestis ja valik oli ette antud. Ülesande keskmine lahendus oli osas üks kõrgemaid.

Esines juhtumeid, kus vastus oli ilmselt juhuslikult pakutud, kuna õige näide ei sobinud eelmises punktis valesti vastatud tunnustega ja vastupidi.

Mõneti üllatav oli siiski eranditult kõigi ehitiste esinemine eksaminandide vastustes. Sellise tulemuseni sai jõuda küll ainult huupi vastates ja ilma mingi ettekujutuseta ühestki kunstistiilist.

5. Seisused. 3p

Nimetage keskaegse ühiskonna seisused ja selgitage nende funktsiooni.

Toodud on kohad kolmele seisusele, igäühe funktsiooni palutakse selgitada.

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 3p, keskmine tulemus oli 2,11p (70,19%).

Eeldati kolme seisuse esitamist.

Seisus: vaimulikkond (oratores – palvetajad). Funktsioon ühiskonnas: Jumala teenimine, vaimuelu (religiooni, hariduse, teaduse) hoidmine ja edendamine.

Seisus: aadel (bellatores – sõdijad). Funktsioon ühiskonnas: kaitsefunktsioon.

Seisus: talupojad (laboratores – töötajad). Funktsioon ühiskonnas: pidid oma tööga kogu ühiskonda toitma ja katma.

Hiljem lisandus veel linnakodanike seisus, kes arvati kolmanda seisuse (talupoegade) hulka.

Üldiselt oli ülesanne selgesti ja lühidalt vastatav nende poolt, kes teadsid, mida küsitakse. Siiski võimaldas saada punkti ka neil, kes mõne õige seisuse kogemata ära märkisid ja enam-vähem funktsioonile vastavat tegevust kirjeldasid.

Ühe seisusena esitati mõnikord *aadlikke ja vaimulikke*, eraldi *linnaelanikke ja talupoegi*. Antud probleemi põhjus võis olla brošüüri „Eksaminandile ajaloo riigieksamist” kasutamine, kus teema all „seisused keskajal“ (lk 98) on toodud ühiskonna hierarhiline struktuur: *I. vaimulikud ja aadlikud; 2. linlased; 3. talupojad: maaga ja maata* (viimast sõnastust esines ka vastustes).

Kõige paremini välja toodud seisus oli *talupojad*, kõige rohkem oli segadust *aadlikega*. Üsna levinud sõna *aadlid* aadlike asemel! Seisuse mõiste jäi paljudele siiski arusaamatuks.

Seisustena nimetati *kaupmehi, käsitöölisi, mõisnikke, senjööre ja vasalle*. Esines kurioosseid seisusi, nagu *proletariaat, eelproletariaat, pankur, kodanlus, paavst, vabadikud, üksjalad, raad*.

Kolme seisusena käsitleti näiteks *feodaale – aadlikke – rüütleid, kõrgaadlikke – aadlikke – alamaadlikke, mõisnikke – vasalle – ristirüütleid, Jumalat – kuningat – rüütlit*.

Ühes ümbrikus oli näha, et tunnis on selgitatud seisusi võrdluse abil lammaste, koerte ja härgadega. Vastaja kirjutas: *I seisus, lambad – hoolitsesid kirikuelu eest. II seisus, koerad – hoolitsesid linna heaolu eest ja III seisus, härjad, olid töölisklass, linlased, talupojad-töötajad*.

Funktsiooni selgitamisel oli kõige selgemini näha, kas mõisteti seisust või midagi muud (nt kirjeldati põhjalikult talupoja kohustusi mõisniku ees vmt). *Feodaalide* põhikohustuseks oli

korduvalt nimetatud *linnade juhtimist*. Toetudes ülesandele 3 on mõnikord arvatud, et *vaimulike* põhiliseks kohustuseks on *hariduse ja kultuurialane* tegevus.

Veidraid vastuseid:

Vaimulikud: vastutasid vaimu korrashoiu eest.

Aadlikud: kaitsesid öörahu ja tulekahju eest.

Vaimulikud: pidasid võitlust kuradiga.

Vaimulikud – jumala teenimine; aadlikud – jumala ja rahva kaitsmine; talupojad – jumala ja ühiskonna toitmine.

6. Feodaalkorra iseloomulikud jooned. 2p

Selgitage feodaalkorra olemust kahe iseloomuliku tunnuse kaudu.

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,24p (61,75%).

Vastuses eeldati järgmiste tunnuste väljatoomist:

1) ühiskonna hierarhiline ülesehitus; vasalliteet; senjööri ja vasalli alluvussuhe on lepinguline koos vastastikuste õiguste ja kohustustega; „minu vasalli vasall ei ole minu vasall”;

2) läänisuhted (lään = feood): senjäär jagab oma maavalduse vasallide vahel, kellel on vastutasuks teenistuskohustus senjööri ees.

Teisi jooni: naturaalmajandus, poliitiline killustatus (immunitet), katoliiklus, talupoegade sunnimaistamine ja pärisorjastamine.

Feodaalkorra märksõna oli eksami teemades seotud talupoegade feodaalse sõltuvuse, mõisamajanduse, feodaalide ja talurahva eluoluga. Võib-olla jäi mõiste feodaal(lääni)kord ise seetõttu tähelepanu alt välja (?).

Küsimust mõisteti sageli eelkõige feodaalsuhte kirjeldamisena. Nii pakuti feodaalkorra tunnustena eraldi *lepingulisust, hierarhilisust ja isikulisust*.

Sageli oli nimetatud küll tunnuseid, kuid mitte selgitatud, milles need seisnevad. Ülesande töökäsk nõudis aga nimelt selgitamist, selleks oli ka jäetud vastamiseks piisavalt ruumi.

Segadust tekitas feodaalsuhte ja feodaalse hierarhia selgitamine. Ei tehta vahet mõistetel „feodaal“, „vasall“, „senjäär“.

Vasallisuhte osapoolena nimetati *talupoega, vasall pidi lääni saamiseks töötama mõisapõllul*, sõna *feodaal* kasutati *senjööri* ja *aadlik vasalli* tähenduses. Leidus vastuseid, kus *feodaalid pidid mõisnikele makse maksma ja töid tegema*.

Sageli eksiti *orja* ja *pärisorja* mõiste kasutamisega.

Veidraid selgitusi:

Maa jagamine ja edasi läänistamine. Inimestes kasvab ärisoon, teatakse kust tuleb kasu ja millest kahju.

Feodaalkord oli suhe kahe isiksuse vahel.

7. Majandus. 4p

Selgitage järgnevaid seoseid.

Seos nr 1: Linnastumine Lääne-Euroopas ja teraviljahindade tõus Euroopa turul.

Seos nr 2: Teraviljahindade tõus Euroopa turul ja mõisate kasv Eestis.

Seos nr 3: Mõisate arvu kasv Eestis ja teoorjus.

Seos nr 4: Teoorjus ja sunnismaisus.

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 4p, 1. seose eest saadi keskmiselt 0,81p (81,00 %); 2. seose 74,51 %; 3. seose 73,35 %; 4. seose 70,81 %.

Eeldati järgnevaid seoste selgitusi.

Seos nr 1: linnade arvu kasvades suurenes toiduainete vajadus, sest suurlinnades põllumajandusega ei tegeldud, linnaelanike võrra vähenes ka põllumajandussaaduste tootjate arv. See tõigi kaasa viljahindade tõusu Euroopas. Alati nõudluse suurenemisega tõusevad hinnad.

Seos 2: kui viljahinnad tõusid, tahtsid mõisnikud kiiresti rikastuda ja hakkasid Eestis uusi mõisaid rajama. Mõis teenis viljamüügist hästi. Mõisnik ise ei tooda ega tööta põllul. Seda teevad talupojad.

Seos 3: kasumijahis tõstsid mõisnikud talupoegade koormisi, suurendasid mõisapõlde ja sundisid talupoegi üha rohkem teotööd tegema.

Seos 4: kuna teoorjust suurendati, hakkasid talupojad põgenema. Et talupoegi mitte kaotada, muudeti nad sunnismaisteks, neil keelati mõisast lahkumine.

Kõige lihtsamini vastatav ja loogilisem ülesanne osas, mida näitavad ka lahendatuse numbrid. Isegi õpilane, kes midagi teemast ei tea, sai kasutada etteantud nähtuste vahelist majanduslikku loogikat. Kus tulid sisse ajastule omased mõisted, hakati rohkem eksima (seda näitab lahendatuse langus).

Mõneti oli probleemiks tänapäevane sõnakasutus (seda esines küll ka teiste ülesannete vastustes), näiteks: *Eestisse hakati investeerima*. Üldjuhul teati ka *teoorjuse* ja *sunnismaisuse* tähendust, kuigi vastata võis ka seost selgitades nii, et sellest päriselt teadmist välja lugeda ei saanud (kas mõeldakse talupoegade arvu kasvu või nende töökohustuste kasvu mõisamaal või oma maa eest makstava eest). Mõni üksik vastaja ei saanud ülesande loogikast aru ja sidus kõiki muutusi nt linnastumisega.

Mõiste *linnastumine* jättis kohati mulje, et Lääne-Euroopas jäi maa talupoegadest päris tühjaks ja viljakasvatus vähenes (ilmselt kujutati ette urbaniseerumist tööstusrevolutsiooni järgses mahus).

Sarnaselt seisuste ülesandega kasutati pärisorja asemel tihti mõistet *ori*.

Leidus ka absurdseid seoseid. Näiteks 4. seos teoorjuse ja sunnismaisuse vahel: *Peale orjuse kaotamist tehti talupojad sunnismaisteks – nende karistamine keelatud, vahetamine lubatud*.

Veel näiteid:

Kuna paljud inimesed läksid linna, jäid maa-alad tühjaks. Oli ruumi, kuhu mõisaid rajada.

Seoses konkurentsi suurenemisega tõusid hinnad. Vilja toodeti Eestis rohkem, kuna hinnad kõrged ja ei jõutud osta vilja.

Teoriad ei tohtinud omalt maalt lahkuda.

Sunnismaisus – teoorjale anti sunniviisiliselt maid, et ta rohkem toodaks.

8. Ajalised piirid. 4p

8.1. Nimetage, mis sündmusega algas ja lõppes keskaeg Euroopas. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, algust teati 52,94 %, lõppu 49,54 % juhtudest.

Hindamisjuhend keskaja algusest:

Üldine kogu Euroopas levinud keskaja dateerimine on aastatega 500-1500, vältides konkreetseid sündmusi ja daatumeid. „Inimene-Ühiskond-Kultuur“ õpik määratleb keskaja alguseks Lääne-Rooma riigi langemise 476. aastal; Saksa ajalookirjutus nimetab selleks rahvaste rändamise aja algust aastal 375; esimene ajaloo kolmikjaotuse (vana-, kesk- ja uusaeg) esitaja Cellarius pidas keskaja alguseks Konstantinoopoli asutamist 330; õpikus on toodud veel 395: impeeriumi ida- ja lääneosa lõplik eraldumine. Mõned uuemad teooriad nihutavad vana- ja keskaja piiri aastatele 750-800, kuid need pole üldist tunnustamist leidnud.

Keskaja lõpust:

Üldtunnustatud on keskaja lõpetamine 15. sajandiga (ca 1500); lisaks: ülalnimetatud Cellarius pidas selleks Konstantinoopoli vallutamist 1453; konkreetsete sündmustena (mis tähistavad ühtlasi varauusaja algust) on sagedamini nimetatud Ameerika avastamist 1492 ja reformatsiooni algust 1517; Nõukogude ja ka praegune Vene ajalookirjutus peab kesk- ja uusaja piiriks Inglise (kodaanliku) revolutsiooni puhkemist 1640, mis pole teistes Euroopa riikides tunnustust leidnud.

Käesoleva ülesande **tulemused olid osa kõige madalamad**. Esiteks puudusid eksami teemade märksõnades keskaja piirid. Teiseks on keskaja piiride määratlemine konkreetsete sündmuste nimetamisega pigem ajaloolaste poolt välditud teema ja sündmuste osas puuduvad ühtsed seisukohad (vt hindamisjuhend). Kolmandaks on erinevas õppekirjanduses mainitud erinevaid sündmusi ja eriti keskajale iseloomulike nähtuste lõpp (seisusliku süsteemi, pärisorjuse kaotamine) kandub tõesti mõnel pool sügavale uusaega, mida samuti võib pidada „keskaja lõpuks“ (vt K. Lippus Ajaloo konspekt gümnaasiumile II lk 6). Neljandaks. Keskaja lõpu (täpsemalt uusaja alguse) määratlemine jääb õpikus uusaja teema (ja õpiku järgmise osa) ülesandeks, millega keskaja ja varauusaja õpikus ei tegeleta.

Ülesande enda juures võib ette heita eksitavat kujundust – kui keskaja alguse vastusele on jäetud üks rida, siis lõpu kirjutamiseks kolm. Mõnigi õpilane sai sellest niimoodi aru, et kuna keskaja lõpuna võib käsitleda erinevaid sündmusi, tuleb neist ka mitu näidet tuua. Nii võis juhtuda, et õige sündmuse järel esitati vale ja punkt jäi saamata.

Väga tihti oli punkti kaotamise põhjuseks daatumi lisamine, mida ülesanne ei nõudnud.

Leidus õpilasi, kes ajasid segamini keskaja piiride sündmused Eestis ja Euroopas. Nii näiteks pakuti (paraku ka Eesti kohta ebaõigesti) alguseks Liivi sõda ja lõpuks Põhjasõda.

Sündmusi, mida *võib* õigeks lugeda, oli lisaks eeldatutele õppekirjanduses veelgi. Näiteks keskaja algusena keiser *Marcus Aureliuse surm aastal 180*, millest hakkas lagunema Rooma rahu. Hindajad pidid siin olema väga paindlikud. Õigeks loeti ka *ristiusu legaliseerimist ja muutmist riigiusuks Roomas*. Keskaja lõpu suhtes oli mõni hindaja üsna selgel seisukohal. Tsiteerides: *Keskaja lõpu tähistusena ei arvestatud õigeks vastuseks Stalini ajal keskaja ja uusaja piiriks loetud (Suurt) Prantsuse revolutsiooni ning Brežnevi-aegses nõukogude ajalookäsitluses ning Vene ajalookirjutuses tänini püsivat Inglise (kodaanlikku) revolutsiooni,*

mis on Euroopa ajalookirjutusele võõras. Huvitavaks näiteks integratsioonist on seejuures fakt, et vene keeles kirjutatud eksamitöodes ei olnud kordagi eelnimetatud sündmusi pakutud (vähemalt valimi töodes), küll leidis neid eestikeelsetes eksamitöodes.

Mõnikord oli vastatud väga ebamääraselt – *Rooma riigi lagunemine, jagunemine, allakäik, langemine; rahvasterändamine; ristiuse kehtestamine Roomas. Õpilased ei tee vahet sündmusel ja protsessil*: keskaja algusena esitati *ristiusustamist*, lõpuna *renessansi, maadeavastus*, i aga ka *urbaniseerumist* ja *industrialiseerimist*. Segamini lähevad *Ida- ja Lääne-Rooma*. Lääne-Rooma asemel pakuti ka *Püha-Rooma keisririiki*. Kõige hilisemate sündmustena keskaja lõpule esitati *I maailmasõda* ja *Vene revolutsiooni*.

Veidrusi:

Algus Aleksander Suure impeeriumi lagunemisega.

Lõpeb Martin Luther Kingi reformatsiooniga.

Lõpeb Bastille kindluse vallutamisega.

Algus feodaalide väljasuremisega.

Algus raua leiutamisega.

Keskaja algus – trükikunsti levik.

Lõpp – M.Lutheri ja K.Marxi usulevitamisega.

8.2. Kas te nõustute seisukohaga, et keskaja algus oli pöördeline moment Eesti ajaloos?
Esitage oma seisukoha kinnitamiseks kaks põhjendust. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,22p (60,84%).

Vastamiseks tuli tähistada lahter *nõustun* või *ei nõustu* ja esitada põhjendused.

Nõustumise tähistamisel eeldati järgnevat põhjendusi:

1) vabaduse (muistse iseseisvuse) kaotus, langemine võõra võimu alla; 2) risti-usustamine/kristianiseerimine; ühinemine Euroopa kultuuriruumiga; 3) feodaalsuhete kiirem väljakujunemine; linnade tekkimine, käsitöö ja kaubanduse senisest oluliselt kiirem areng.

Mittenõustumise põhjendused:

1) ristiusk oli juba varem Eestis kanda kinnitanud; Euroopa kultuuriruum ei olnud eestlastele võõras; 2) muinasaja ühiskonnakorralduse säilmed püsisid peaaegu keskaja lõpuni; 3) feodaalsuhted ja ühiskonna diferentseerumine olid juba muinasaja lõpul olemas; osa Eesti ülikonnast sulatus uude feodaalstruktuuri.

Keskmine lahendus 60,84 % oli parem kui ülesande esimesel küsimusel, kuid jäi siiski üllatavalt madalaks. Keskaja algus on eksami teemadest esindatud Eesti ajaloo all (Eesti ajaloo perioodid, üldiseloostus ja pöördepunktid) muistse vabadusvõitlusena, kus eraldi rõhutatakse, et antud teema eeldab teadmist sellest, milliseid muutusi võimude vahetumine endaga kaasa tõi.

Ülesande sõnastus jättis võimaluse mõista küsimust nii, et tahetakse teada, kuivõrd pöördeline sündmus oli Eesti jaoks keskaja algus Euroopas. Ilmselt mõjutas õpilasi ka eelnev küsimus. Vastupidise järjestuse korral ei oleks ülesandest arusaamisega arvatavasti nii palju eksitud.

Teine probleem seondub võimaluse andmisega mitte nõustuda keskaja alguse pöördelisusega Eesti jaoks. Ükski õpilane teadaolevalt võimalust põhjendada mittenõustumist Eesti ajaloo põhjal ei leidnud. Võib-olla oli intellektuaalselt palju nõutud sellise mõttekäigu võimalusega

arvestamist ja nii võis mõnigi arvama kalduda, et küsimus on esitatud Euroopa keskaja alguse kohta. Igatahes oli seda võimalust suhteliselt palju kasutatud. Vastajad põhjendasid seejuures õigesti, et *märkimisväärset pööret* eelmises küsimuses esitatud *sündmus Eesti jaoks ei omanud*. Sageli jäid sellised õpilased hätta argumentide leidmisega kahe põhjenduse jaoks.

Enamasti vastati siiski lähtudes keskaja algusest Eestis. Põhiliselt toodi välja *iseseisvuse kaotust* ja *ristiusu levikut*. Mõneti avaldasid mõju osa eelmised küsimused. Nii leidsid märkimist *linnade tekkimine, hansakaubanduse ja käsitöö areng, kloostrite, kirikute ja koolide rajamine*.

Mõnikord lisati ka siin ülesandes aastaarve, ehkki nende järgi ei olnud mingit vajadust.

Omapäraseid põhjendusi:

Keskaja algus tõi Eesti maailmakaardile.

Katoliiklus arendas Eesti metsikut maarahvast natukene Euroopa moodi.

Enne keskaega oli Eesti iseseisev riik.

Keskaja algusega lõppes eestlaste üksiolemine.

Jüriöö ülestõus ja Ümera lahing süvendasid eestlaste rahvustunnet.

Tänu keskajale tekkis Eesti riik.

Seoses ristisõdijate sissetungiga võimalus Eestil end vabaks võidelda.

Eesti sai keskaja alguseks uue hoo sisse ja kaubandus hakkas liikuma.

Inimesed said teoorjusest vabaks, kuid paljud ei osanud oma vabadusega midagi peale hakata ja hukkusid.

Hinnangud, järeldused ja ettepanekud

Eksami parandajate arvates oli III osa ülesehitus hea. Küsimused lihtsad ja loogilised. Ülesanded hästi koostatud, välja arvatud ülesanded nr 1 ja 8.

Märksõnades puudusid keskaja ajalised piirid (valesti vastamine tuleneski ilmselt märksõna puudumisest).

Katoliku kiriku tähtsus keskajal oli esindatud ainult kloostritega.

Ei meeldinud ülesanded, kus üks punkt saadakse kahe elemendi eest (nt 3.2. ja 5.). Tekitab hindajale probleeme.

Ülesande 7 hindamise korralduses eelistanuks mitte iga seose eraldi punktiga hindamist, vaid kokkuvõtvat hinnet vastusele tervikuna. Mitmel juhul oli tegemist n-ö poolepunktliste vastustega (seos küll esitati, kuid argumenteeritus jättis soovida), mida praeguses korralduses sai märkida vaid ühele seosele täit ja teisele null punkti andes, mis polnud päris korrektne.

Õpilastel puudub sageli küsimuste lugemisoskus. Kohe hakatakse vastama, aga mitte lähtuvalt küsimusest.

Kirjutamisel lähtutakse põhimõttest, mida rohkem, seda parem. Pannakse kirja kõike, mida teatakse ja lõpuks nullib see ka õige vastuse. Pole tarvis kirjutada sellest, mida ei küsita.

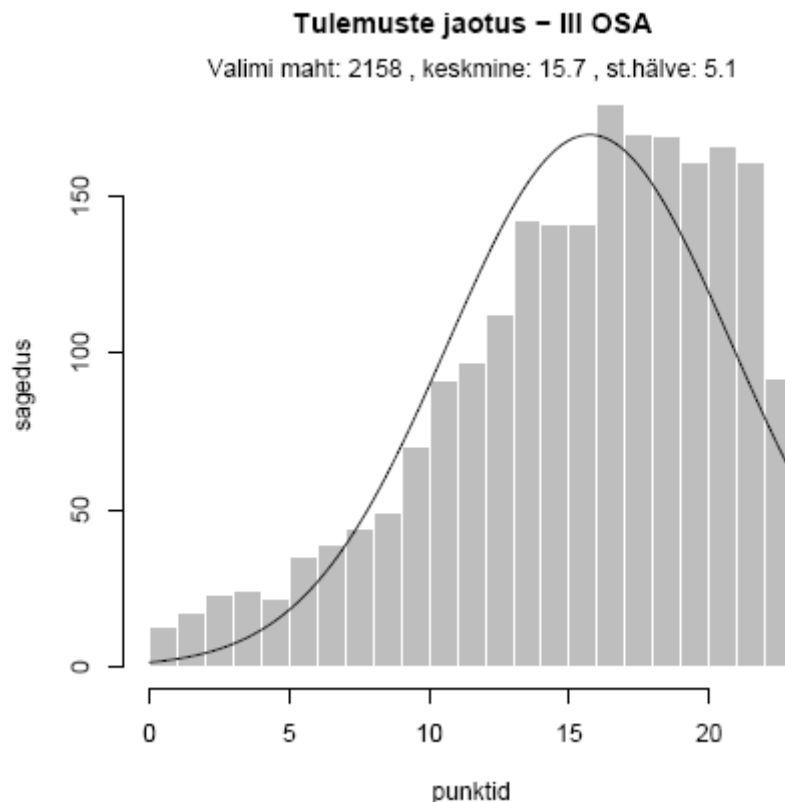
Osa õpilasi on valinud ajaloo riigieksami vaid eksami pärast. Teadmised on aga äärmiselt algelised. Ei tunta mõisteid, mida aastate jooksul õpitud.

III osa vastamisel on ilmselt oluline olnud kordamine. Kes seda pole teinud, ei mäleta 10.-11. klassis õpitust eriti midagi, v.a need õpilased, kellel endal huvi ajaloo vastu.

Siinkirjutaja hinnangul oli töö üsna üldine ja lihtne. Ülesanded 1 ja 2 jätsid võimaluse küllaltki üldsõnaliseks vastuseks. Ülesande 3 peamine probleem seisnes ühiskonnaelu valdkondade määratlemises. Ülesanne 4 jättis ka väheõppinud õpilasele võimaluse tunnuseid pildilt leida (enamasti siiski ebaõnnestunult, kui termineid ei valda). Ülesandes 5 kiputi funktsiooni ühiskonnas mõistma tegevuse kirjeldusena. Ülesanne 7 oli üks lihtsamalt loogika põhjal vastatavaid. Ülesande 8 teema – ajalised piirid – ei olnud eksamiteemade loetelus ja seetõttu ei pruukinud õpilased sellele otsest tähelepanu pöörata. Ometi rõõmustas, et ülesannet oli (vähemalt üldjoontes õigesti) üsna palju vastatud, kuigi leidis koolide kaupa õpilasi, kes olid vastamisest loobunud.

Kokkuvõtvalt tundub olevat teema Inimene-Ühiskond-Kultuur lisamine eksamitöösse ennast õigustanud. Teema seondus sobivalt Eesti ajalooaga. Varasemad kartused eksami mahu liigse kasvamise kohta ei leidnud vähemalt tulemuste osas kinnitust. Keskmine lahendus (68,40 %) jäi teiste temade vahepeale (Eesti ajalugu 66,43 % ja üldajalugu 71,71 %).

Diagramm nr 15

7. IV osa. Üldajalugu. Analüüs

4.1. RAHVUSVAHELISED SUHTED XX SAJANDIL (14P)

1. Nimetage kaks teie arvates olulisemat Esimese maailmasõja puhkemise põhjust. Selgitage näitega. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,40p (70%).

Eeldatav vastus:

1. Suurbritannia ja Saksamaa võitlus mõjuvõimu suurendamise pärast/võitlus kolooniate pärast. Suurbritannia oli suurte koloniaalvalduste omanik, Saksamaa oli kolooniate haaramisega hiljaks jäänud, kuna oli kaua aega killustatud riik. Suurbritannia oli ka merede valitseja. Talle hakkas ohtlikku konkurentsi pakkuma kiirelt oma sõjalaevastikku ehitav Saksamaa.
 2. Kõik suurriigid tahtsid sõjaga oma valdusi suurendada. Näited:
 3. Sõda kasvas kiirelt maailmasõjaks ka suurriikide sõjaliste liitude olemasolu tõttu 20. saj alguseks.
 4. Prantsusmaa ei suutnud andestada Saksamaale häbiväärset lüüasaamist Prantsuse-Preisi sõjas ja Alsace-Lorraine'i kaotamist.
 5. Venemaa pikaajaline tüli Balkani poolsaare pärast Austria-Ungariga. Venemaa pidas end sealsete slaavlaste kaitsjaks, kuid A-U impeeriumis oli palju slaavi rahvaid.
- Balkani rahvaste-riikide omavahelised tülid (Balkani püssirohutünn.)
6. Kui riikidel on kuhjunud palju relvi, siis tekib soov neid kasutada, uusi relvi katsetada. Oma rolli sõja tagant tõukamises mängivad ka sõjatöösturid.
 7. Polnud võimalik ette teada, et sõda kasvab kohe maailmasõjaks. Kõik lootsid kiiret ja kerget võitu.
 8. Puudus riikidevahelisi suhteid reguleeriv ja tüliküsimustes vahendajarolli täitev rahvusvaheline organisatsioon (nagu hiljem rahvasteliit või ÜRO).

Küsimus oli üldiselt hästi vastatud, kuigi väga vähesed vastajad suutsid täita ülesandes püstitatud nõuet tuua algul välja üldisem põhjus ja siis selgitada seda näitega. Hindamiskomisjon otsustas siin mitte liiga pedantne olla ja anda punkte ka vabamas vormis esitatud õigete vastuste eest.

Vastustes esitati suhteliselt vähe konkreetseid vastuolusid Saksamaa ja Prantsusmaa, Saksamaa ja Suurbritannia või Austria-Ungari ja Venemaa vahel. Paljud juhtisid tähelepanu sellele, et puudus rahvusvaheline konfliktipooli vahendav organisatsioon. Palju toodi välja noorte romantilist sõjaigatsust ja naiivset arvamust, et sõda ei saa kaua kesta.

Nõukogude aja õpikutes oli maailmasõja põhjusena esile toodud imperialistlike riikide vastuolud kolooniate pärast, kuna nii oli kirjutanud tol ajal hinnatud klassik V. I. Lenin. Tänapäeva ajalooteadus ei pea seda kuigi oluliseks teguriks, ehkki päris valeks seda ka lugeda ei saa.

Enam esinenud veaks oli põhjuse asemel ajendi (Sarajevo atentaat) väljatoomine.

Paljud õpetajatest on ise koolis käinud ajal, kui just Esimese maailmasõjaga seoses õpilastele selgitati, mille poolest erinevad mõisted *põhjus(ed)* ja *ajend*. Kahtlen, kas tänapäeval seda enam tehakse. A. Adamsoni ja uues, Laari-Vahtre õpikus on Sarajevo atentaat ajendina nimetatud, aga pikemalt sellel mõistel peatunud ei ole. A. Fjodorovi õpikus, kus on pikk ja emotsionaalne ülevaade Sarajevos toimunud, ei ole (selle teema juures) ajendi mõistet üldse sisse toodud. Juhul, kui soovime, et õpilased neid kahte mõistet eristaksid, peaks sellele rohkem tähelepanu pöörama. Tänapäeva maailma tähtsate ja sageli veristegi sündmuste mõistmine oleks adekvaatsem, kui osatakse vahet teha sügavamate põhjuste ja ühe konkreetse tõuke (ajendi) vahel.

Lisaks eeltoodule esines veel teisigi vigu:

- põhjuseks peeti ühe konkreetse riigi kallaletungi teisele konkreetsele riigile, st põhjuse asemel hakati kirjeldama sõja puhkemist;
- toodi välja Venemaa soov pääseda Läänemere äärde ja saada endale Balti riigid;
- aeti Esimene maailmasõda segi Teise maailmasõjaga ja toodi mängu NSV Liit oma laienemisplaanidega ja Münchener kokkulepe.

2. Pärast Esimest maailmasõda muutus Euroopa poliitiline kaart. Esitage igast valdkonnast üks näide. 2p

a) Uute riikide tekkimine. 1p

Riik _____

b) Territooriumi vähenemine või suurenemine. 1p

Territooriumi kaotanud või suurendanud riik _____

Territoorium, mis vahetas omanikku _____

Ülesande a-osa eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,87p (87%).

Ülesande b-osa eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,39p (39%).

Eeldatavad vastused:

a) riik: Soome, Leedu, Eesti, Läti, Poola, Tšehhoslovakkia, Jugoslaavia, Ungari, Iirimaa. Austriat uue riigina ei arvesta.

b) territooriumi kaotanud või suurendanud riik: Prantsusmaa: Alsace- Lorraine, Taani: osa Schleswigist, Belgia: Eupen ja Malmedy, Austria: osa aladest läks vastloodud Tšehhoslovakkia riigile, Saksamaa, Itaalia, Rumeenia (Transilvaania) ja mõistagi ka Venemaa; Ungari (kaotas omaks peetud aladest ehk rohkemgi kui Saksamaa)

Riigi suurenemise näiteks Poola ei sobiks, sest Poola riik alles taasloodi.

Territoorium, mis vahetas omanikku:

Saksamaa: Elsass-Lotring, Poola koridor, Memel (Klaipeda), Sileesia, Saksamaa ja muidugi ka Türgi kolooniad.

Kuid näitena ei sobi Reini-tsoon, sest see jäi siiski Saksamaale, kehtestati vaid ajutised piirangud, ega Saarimaa.

Austria(õigemini küll Ungari) kaotas Transilvaania, Austria jäi ilma Istria poolsaarest ja Tiroolist.

Põhimõtteliselt ei sobi vastuseks uus tekkinud või taastekkinud riik, vaid ainult mingi väiksem territoorium.

2a

Ülesande esimene küsimus oli IV osa üks paremini vastatuid. Suur osa vastajaid oli välja läinud kindla peale ja pakkunud vastuseks Eesti. Oli ka neid, kel kirjutasid terve rea uusi riike ja õnneks enamasti õigeid. Hindamisjuhendi järgi Austria uue riigina aktsepteeritav ei olnud ja see läks paljudele eksaminandidele punkti maksma, sest just Austria oligi levinumaks vales vastuseks.

2b

Ülesande teine pool osutus aga IV osa kõige halvemini vastatuks. Oletan, et üleande koostaja pidas silmas, et järgnevad kaks küsimust moodustavad ühtse terviku: kõigepealt nimetab õpilane riigi, mis kaotas või sai juurde territooriumi (loomulikult märgib ka ära, kas kaotas või sai juurde) ja siis nimetab selle territooriumi. Sellele variandile viitab ka see, et kahe küsimuse peale on antud ainult üks punkt. Kui see nii oli, siis ei olnud see ülesandes mitte üheselt arusaadav. Suurem osa vastajaid käsitleski küsimusi eraldi. Algul kirjutas mingi riigi, mille territoorium muutus, tihti täpsustamata, kas suurenes või vähenes, ja siis kirjutas mingi territooriumi, mis tema arvates omanikku vahetas.

Hindajad lähenesid probleemile õpilasesõbralikult, kuna ülesande sõnastus ja kujundus ei nõudnud ühemõtteliselt, et vastused peaksid omavahel seotud olema.

Territooriumi kaotanud riikidena pakuti enamasti Saksamaad ja Venemaad, omanikku vahetanud territooriumina Elsass-Lotringi.

Väga paljud pakkusid omanikku vahetanud territooriumiks millegipärast Saarimaad ja Reinimaad, mida hindamisjuhend õigeks pidada ei lubanud. Väga mitmed kirjutasid lünka ka Sudeedimaa, mis ka mõistagi õige ei olnud. Omajagu oli ka neid, kes kirjutasid lünka tekkinud uue riigi nime, mida samuti õigeks lugeda ei saanud.

Esines ka üksikuid vastaja küündimatusest tulenenud valesid vastuseid, näiteks:

- USA vahetas omanikku.
- Saksamaa anti 15 aastaks Prantsuse mõjuvõimu alla.
- Vene sõjaväebaaside loomine Eesti territooriumil.

Ülesande teistsuguse sõnastuse või kujunduse juures oleks saanud eelpool kirjeldatud arusaamatusi/eksimusi vältida.

3. Müncheneri kokkulepe. MRP.4p

3.1. Võrrelge omavahel Müncheneri kokkulepet ja Molotovi-Ribbentropi pakti. 2p

	Müncheneri kokkulepe	MRP
Osapooled (riigid) (2p)		
Milles kokku lepiti (2p)		

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 4p, keskmine tulemus oli 2,72p (68%).

Eeldatavad vastused

	Müncheni kokkulepe	MRP
Osapooled (riigid) (2p)	Saksamaa, Itaalia, Suurbritannia, Prantsusmaa	Saksamaa, NSVL
Milles kokku lepidi (2p)	<p><i>Tšehhoslovakkia peab loovutama Sudeedimaa Saksamaale.</i></p> <p>Hitler lubas, et ei pretendeeri ülejäänud Tšehhoslovakkiale ega tungi kallale Suurbritanniale.</p>	<p><u>Jagati omavahel ära Euroopa.</u></p> <p>Saksamaa sai tegutsemiseks vabad käed Lääne-Euroopas, sai osa Poolast NSV Liidu huvifääri läksid Poola idaosa, Eesti, Läti, Soome, Bessaraabia (hiljem täiendava leppega sai NSV Liit ka Leedu.</p>

Kokkulepete osapooli teati mõnevõrra halvemini kui lepete sisu. „Süüdi” on selles Müncheni kokkuleppe osapoolte mitterahuldav teadmine.

München

Osapoolte loetelus tüüpilised eksimused:

- Itaalia on puudu või Itaalia asemel on USA.
- Osalised on ainult Saksamaa ja Suurbritannia.
- Asjaosaliseks on pakutud ka NSVL.

Mõned arvasid, et Münchenis lubati Hitleril vallutada kogu Tšehhoslovakkia, kuid õnneks teadis suurem osa siiski, et juttu oli ainult Sudeedimaast. Lahti ei ole päriselt saadud hitlerlikust seisukohast, et Sudeedimaa on vaja TAGASI anda, st Sudeedimaad peeti endiseks Saksamaa osaks.

Päris paljud on Müncheni konverentsi segi ajanud Potsdami vms konverentsiga, kus oli koos Hitleri-vastaste suurriikide kolmik ja sellest lähtuvalt küsimustele ka vastanud.

MRP

Osapooli üldjuhul teati.

Kokkuleppe osas oli nii üldisi vastuseid (Euroopa jagamine) kui ka väga detailseid vastuseid. Meeldiva üllatusena teadsid paljud, et Leedu pidi MRP põhjal minema Saksamaa huvifääri ja et alles kuu aega hiljem loovutati see NSV Liidule. Kuna Leedu minek Saksamaa huvifääri ei saanud sõja eel teoks, see kokkuleppe osa jäi vaid paberile, siis ei saa allakirjutanu meelest väga suureks veaks lugeda, kui õpilane seda detaili ei tea. Mõjusfääride jagamise juures kirjutati peamiselt Baltikumist ja Poolast, ununema kippusid Soome ja Bessaraabia. MRP-st veel: paljude abiturientide jaoks tähendab MRP termin eelkõige või ainult salajast lisaprotokolli, mittekallaletungilepingut mainiti vähe. Salaprotokolli detailide teadmine oligi MRP kohta käiva ülesande poole nõrgemini vastatud osa.

MRP osapooled kui ka sisu olid üldiselt paremini selged kui Müncheni kokkulepe.

3.2. Andke hinnang Müncheni kokkuleppele ja põhjendage oma arvamust. 2p

Hinnang _____

Põhjendus _____

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,33p (67%).

Eeldatavad vastused

Hinnang: oli alatu tehing kolmanda riigi arvel, häbiväärne ja ohtlik. Kurb, et sellesse olid segatud ka Euroopa vanad, pikaajaline demokraatiakogemusega Suurbritannia ja Prantsusmaa.

Oli demokraatlike lääneriikide katse vältida järeleandmiste teel uue maailmasõja puhkemist?

Põhjendus: tehing andis Hitlerile vallutuspoliitika teostamiseks julgust juurde, suurenes ka Saksamaa sõjaline võimsus. Sisuliselt oli tegemist ka Pariisi rahukonverentsi otsuste eiramisega Prantsusmaa ja Suurbritannia poolt (sest Tšehhoslovakkia riik oli moodustatud just selle konverentsi otsustega). Sudeedimaa kaotamisega võeti Tšehhoslovakkialt ära strateegiliselt väga tähtsad alad. Tšehhoslovakkia muutus kaitsetuks Saksamaa ees. See tehing julgustas hiljem ka NSV Liitu ja Saksamaad MRP-d sõlmima.

Mõlema küsimuse keskmised olid praktiliselt võrdsed.

Kui eksaminand ei olnud Müncheni kokkuleppe sisu teadnud, jäi ka see küsimus õige vastuseteta. Kui aga kokkkuleppe sisu selge oli, saadi üldiselt ka hinnangu andmise ja põhjendamisega hakkama. Õige hinnag ja põhjendus olid vastatud vahel ka siis, kui vastaja ei olnudki lepingu sisu väga täpselt teadnud: arvas näiteks, et Hitlerile oli lubatud kogu Tšehhoslovakkia.

Enamus heitis kokkuleppele ette seda, et sõda ikkagi ära hoida ei õnnestunud või et ei olnud ilus Tšehhoslovakkia selja taga tema maid ümber jagada. Paljud said aru, et lepituspoliitika vaid julgustas Hitlerit jätkama.

Oli ka ekslikke arvamusi:

- on tore, kui riigid suudavad teha kompromisse – Tšehhoslovakkia küsimus;
- kasulik Tšehhoslovakkiale.

4. Valige üks külma sõja kriis ja vastake järgmistele küsimustele: 4p

4.1. Kriis ja selle toimumise aeg (aasta/aastad). 1p _____

4.2. Kujunemise põhjus. 1p _____

4.3. Tagajärjed. 1p _____

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 3p, keskmine tulemus oli 2,23p (74%).

Eeldatavad vastused:

Vastusena eeldati ühe õpitud külma sõja kriisi (Berliini kriisid, Kuuba kriis, Suessi kriis, Ungari ülestõus, Korea sõda vm) analüüsi.

Kõige vähem saadi punkte esimese küsimuse eest, kuna sageli jäeti kriisi toimumise aasta kirja panemata või osutus see valeks. Kõige rohkem teise eest, eelpool nimetatud eksitus esimese küsimuse juures ei takistanud järgmiste küsimuste eest punkte saamast.

Kriisidena pakuti teistest sagedamini Kuuba kriisi, aga ka Berliini blokaadi või müüri ehitamist, Praha kevadet või ka Ungari ülestõusu, mõni pakkus ka Suessi kriisi, Korea või Vietnami sõda.

Kuuba kriisi põhjust ja tagajärgi teati samuti päris hästi.

Euroopa kriiside puhul ei olnud õnneks eriti üldsõnalisi „analüüse”: põhjus on soov vabaneda NSV Liidu võimu alt ja tagajärg on ülestõusu mahasurumine Vene tankide poolt. Varasematel aastatel on tulnud sellistega väga sageli kokku puutuda. Oli siiski veel neid, kes arvasid, et 1968. a oli Tšehhoslovakkias ülestõus või mäss, mida oli vaja maha suruda.

Mitmed jätsid kirjutamata (või vastasid valesti) kriisi toimumise aja ja kaotasid sellega punkti, kuid kui edaspidine vastus oli õige, siis tagajärje ja põhjuse eest punktid siiski kaduma ei läinud.

1961. a Berliini kriisi puhul ei olnud päris selge, kas müüri ehitamine on kriisi põhjus, st kriis puhkeb pärast ehitustööde algust, või on müüri ehitamine kriisi tagajärg ja põhjust tuleb otsida eestpoolt. Õpikudki ei anna sellele selget vastust.

Näiteid eksimustest:

- külma sõja kriis: NSV Liidu lagunemine;
- Praha kevade põhjus: Tšehhoslovakkia tahtis NSV Liidust välja astuda.

4.4. Tooge kaks näidet sõjaliste liitude kohta külma sõja ajal. 1p

Näide

a _____

b _____

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 1p, keskmine tulemus oli 0,53p (53%).

- a) NATO (1949 ühendas kapitalistlikke riike)
b) VLO (1955 ühendas sotsialismimaid)

Sõjaliste liitude küsimus oleks ootuspäraselt võinud olla üks lihtsamaid. Üllatuslikult oli vastajaid (ja mitte vähe), kes NATO kõrvale kirjutasid Euroopa Liidu. Mõnele tuli meelde ka SRÜ või ÜRO ja oli neidki, kes ei pannud tähele küsimuses esinevat viidet külmale sõjale ja on pakkunud vastuseks Antanti ja Kolmikliitu.

Kommentaari selle ülesande eest oleks võinud ka kaks punkti anda. Kui seda lühendite eest paljaks peeti, oleks võinud nõuda liitude nimede väljakirjutamist.

Sagedane selle ülesandega kaasnenud viga oli aga see, et sõjalise liidu (nagu küsimuses sõnastatud) all ei mõistnud paljud mitte NATO-t ja VLO-d. Neid on harjutud ilmselt nimetama sõjalisteks blokkideks. Selle asemel toodi näiteid külma sõja ajal tõesti esinenud sõjalistest liitudest: NSVL – Kuuba, USA – Lõuna-Vietnam jt. Seda viga tegid ka õpilased, keda ülejäänud vastuste põhjal võib pidada arukateks õpilasteks ja headeks materjali tundjateks. Küllap oleks neid eksimusi vähem olnud, kui küsimuses oleks kasutatud sõna

„blokk”, aga eks see ole tagantjäreli tarkus ja vaevalt allakirjutatu isegi sellist probleemi ennetada oleks taibanud. Samuti võib abiturientidelt sedagi oodata, et ta oskaks liitu ja blokki samastada.

4.2. DEMOKRAATIA JA DIKTATUUR KAHE MAAILMASÕJA VAHEL (12P)

1. Paigutage järgmised märksõnad numbritega õige riigi alla. 3p
(11-12 õiget 3p; 9-10 õiget 2p; 7-8 õiget 1p)

1 duce	7 korporatiivne süsteem
2 Führer	8 Gulag
3 natsionaalsotsialism	9 Gestapo
4 rassipuhtus	10 sõda Etioopiaga
5 viisaastak	11 Kristalliöö
6 fašism	12 kollektiviseerimine

Itaalia	Saksamaa	Nõukogude Liit

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 3p, keskmine tulemus oli 2,29p (76%).

Eeldatavad vastused:

Itaalia	Saksamaa	Nõukogude Liit
1, 6, 7, 10	2, 3, 4, 9, 11	5, 8, 12

Ülesanne on päris hea, näitab õpilase silmaringi ja orienteerumisoskust mõistetes.

Selgelt eristusid mõisted, mida teati halvemini kui teisi:

- korporatiivset süsteemi ei osatud sageli Itaaliaga seostada ja see sobitati NSVL-i alla;
- natsionaalsotsialism sobis paljude meelest samuti pigem NSVL-i juurde: „sotsialism” ikkagi;
- fašism oli paljude meelest jällegi Saksamaa juurde kuuluv mõiste;
- mõningaid probleeme oli veel Gulagi, Kristalliöö ja rassipuhtusega. Führeri „paikapanemisega” probleeme ei olnud, üldse tunti Saksamaaga seotud mõisteid kõige paremini.

Lubatud väike kõikumine hindamisel päästis paljud igati head vastajad punkti kaotusest.

Ülesandes ei olnud rõhutatud, et iga numbrit tohib kirjutada vaid üks kord ja ühte lahtrisse. Rõhutatud ei olnud, aga kui kaks korda lugeda, siis on arusaadav küll, et vaid ühte lahtrisse ... Õnneks selle vastu eriti ei eksitud.

2. Nimetage kaks iseloomulikku joont, mis on ühised kõigile kolmele riigile. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,75p (88%).

Eeldatavad vastused:

tsensuur, diktatuur/vägivallarežiim, tugev riigi kontroll, propaganda, suured massiüritused, inimeste vabaduse piiramine, ei kehtinud võimude lahususe printsiip, riiklik ainupartei, juhikultus, poliitilise opositsiooni mahasurumine.

Ülesanne oli IV osa üks paremini vastatuid: vastustena pakuti peamiselt juhikultust, diktatuuri, tsensuuri ja propagandat. Veidi ebaõiglane tundus see, et mõni teenis oma kaks punkti kahe sõna eest (isikukultus, diktatuur), teine kirjutas kaks pikka lauset.

Vigadena tuli ette, et kõigi kolme riigi ühistunnusteks pakuti nähtusi, mis esinesid ainult NSV Liidus (kollektiviseerimine näiteks).

3. Nimetage kaks iseloomulikku tunnust, mille poolest demokraatlik riik erineb diktatuuririigist. 2p

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,81p (91%).

Eeldatavad vastused:

majandus: õigus luua eraettevõtteid, kehtib vabaturumajandus, eraomandi puutumatus;
sisepoliitika: on tagatud kodanikuvabadused, isikupuutumatus, kehtib võimude lahususe printsiip, mitme võistleva erakonna olemasolu;
kultuur (ideoloogia): pluralism ehk ideoloogiate paljusus, puudub tsensuur, tolerantsus.

Antud ülesanne oli IV osa kõige paremini vastatud. Ülesanne oli suhteliselt lihtne, taiplik vastaja sai kasutada ka eelmise ülesande vastuseid. Mõni ei saanud aga ülesande sõnastusest aru, et on vaja kirja panna demokraatliku riigi tunnused ja kirjutas selle asemel diktatuuririigi tunnuseid. Oli ka selliseid vastuseid, kus a-reale pandi kirja demokraatliku riigi tunnus (ajakirjandusvabadus näiteks) ja b-reale kirjutati võrdlev diktatuuririigi tunnus (tsensuur). Sellisel juhul ei saanud kahjuks üle ühe punkti panna.

Ühena vähestest valedest vastustest võib tuua näite:

- demokraatlikus riigis on alati mitme partei valitsus, aga diktatuuririigis on võim ühe partei käes.

4. Kas te nõustute väitega, et Esimese maailmasõja tulemused soodustasid demokraatia laienemist Euroopas. Põhjendage oma arvamust. 2p

Nõustun Ei nõustu

Põhjendus: _____

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 2p, keskmine tulemus oli 1,47p (74%).

Eeldatavad vastused

Nõustun Ei nõustu

Põhjendus

1. Mahajäänud poliitilise süsteemiga riigid (Saksamaa, Osmani impeerium, Austria-Ungari) said lüüa. Sõjast väljus sisuliselt kaotajana ka võitjate rühmitusse kuulunud, poliitiliselt mahajäänud süsteemiga Venemaa.

2. Pariisi rahukonverentsil olid uue maailmakorralduse kujundajateks demokraatlikud riigid (kuigi rahulepingutes läksid nad sageli kättemaksu ja omakasu teed).
3. Mitmed väikerahvad said rajada oma riigi.
4. Pandi alus rahvusvahelisele organisatsioonile, Rahvasteliidule, mille ülesandeks oli sõdade ärahoidmine.
5. Kõikide rahulepingute üheks koostisosaks oli Rahvasteliidu põhikiri.
6. Esimese maailmasõja tagajärjel suurenes naiste roll ühiskonnas ja laienes valimisõigus.
7. Patsifismimeeleolude levik.

Nõustun

Ei nõustu

1. Ebaõiglasel rahulepingutel tekitasid revanšismimeeleolusid, mis löid pinna äärmuslaste propagandale.
2. Sõjas vägivallaga harjunud „kadunud põlvkond” oli kaotanud usu senistesse väärtustesse ja oli vastuvõtlik uutele, paraku mittedemokraatlikele seisukohtadele.
3. Sõjast laastatud ja kurnatud majandusega maade elanikud ootasid kiiret olukorra paranemist, aga kiireid muutusi demokraatlikul teel ei sünninud.
4. Paljud riigid (või paljud elanikkonna kihid) ei olnud demokraatiaga seni kokku puutunud ja ei osanud seda väärtustada.
5. Paljud (enamik) uued riigid, mis algul demokraatia teele asusid, loobusid peagi sellest ja läksid üle diktatuurile.
6. Sõja ajal oli suurenenud riigi juhtiv roll majanduses ja sellega oli hakatud harjuma.

Vastajad jagunesid väitega nõustumise/mittenõustumise osas enam-vähem pooleks, mõlemad tulid ka põhjendamisega edukalt toime. Tundub, et veenvamalt vastasid väite vastased. Viimased põhjendasid oma seisukohta enamasti sellega, et Esimese maailmasõja tagajärjeks oli radikaalsete poliitiliste liikumiste teke paljudes maades, mis viis mõne aja pärast vahepeal saavutatud demokraatia asendamisele diktatuuriga.

5. Nimetage kolm olulist tegurit, mis aitasid kaasa demokraatia säilimisele Euroopas ja Ameerikas 1930. aastatel. 3p

a _____

b _____

c _____

Ülesande eest oli võimalik saada maksimaalselt 3p, keskmine tulemus oli 1,86p (62%).

Eeldatavad vastused:

1. Pikaajaline demokraatia traditsioon.
2. Pluralistlik ühiskond – erinevate poliitiliste jõudude olemasolu parlamendis, ideoloogiate ja mõtteviiside paljusus.
3. Toimetulek majanduskriisiga (USA).
4. Demokraatlike jõudude koostöö – Rahvasteliidu tegevus.
5. Rahva meelsus (poleks leppinud autoritaarse korraga).
6. Võimul olnud erakondade ja juhtivpoliitikute otsused.
7. Patsifismiideed.

Ülesanne oli vastajatele suhteliselt raske, eriti seetõttu, et küsiti tervelt kolme tegurit. Mitmetele jäi tähelepanuta see, et küsimus käib 1930. aastate kohta ja hakati kordama eelmise ülesande vastuseid.

Levinumateks vastusteks oli viitamine pikaajalistele demokraatlikele traditsioonidele, rahva vastumeelsusele totalitaarsete režiimide suhtes, samuti ka demokraatlike riikide suutlikkusele toime tulla majanduskriisiga. Väga vähesed tõid välja tegureid riikide kaupa, kuigi see oleks ilmselt kõige täpsemaid vastuseid andnud.

Kuna ülesannet eriti hästi ei osatud, anti sageli vaid ühe-kahe sõnalisi üldiseid vastuseid, mille õigsuse üle otsustamine võttis vahel sama kaua aega, kui ülejäänud lehe läbivaatamine. Oletan, et ka õpilased murdsid selle küsimuse üle kaua pead.

Sagedased olid ka valed vastused:

- Makartism,
- Marshalli plaan, EL, NATO;
- „Raudse eesriide” väljatoomine rahvale Churchilli poolt.

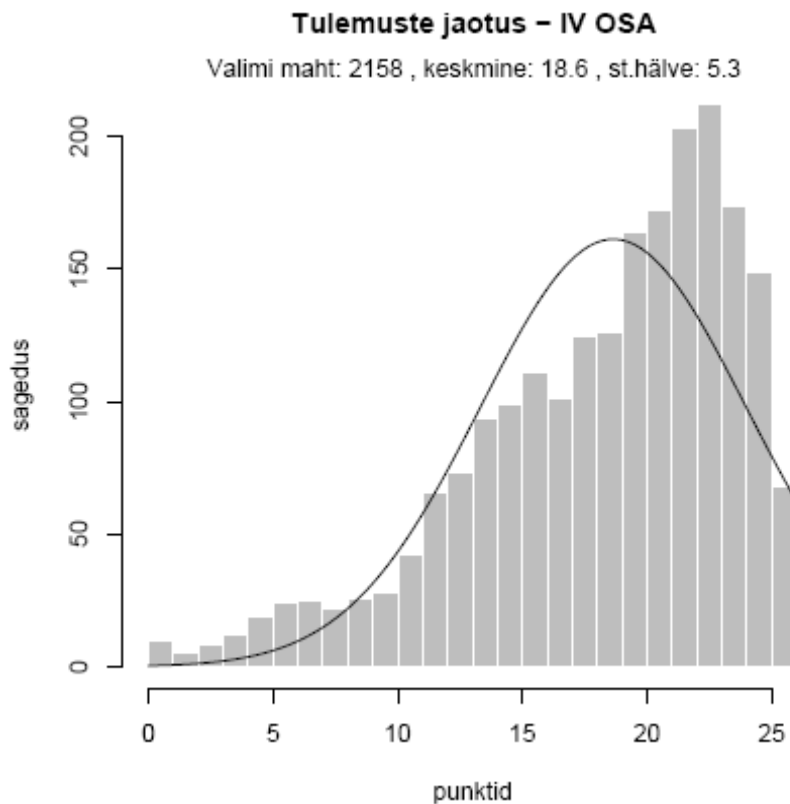
IV osa tulemuste erinevus õppekeele järgi on oluliselt suurem kui teiste osade puhul.

Üksikvastuseid võrdleva tabeli põhjal võib öelda, mis teemade puhul olid näitajad vene õppekeele koolide kahjuks. Need teemad olid Esimene maailmasõda (T1, T15) ja demokraatia/diktatuuri iseloomulikud tunnused ning tegurid, mis soodustasid demokraatia laienemist ja püsimist (T13, T14, T15, T16). T13 ja T14 olid keskmiselt IV osa kõige paremini vastatud küsimused – tundub, et seda ainult eestikeelsete koolide osas. Paistab, et venekeelsete koolide õpilased tundsid halvemini nii diktatuuride ühiseid tunnuseid kui ka demokraatlike riikide erinevusi diktatuuririikidega võrreldes. Esimese maailmasõja põhjusi tunti nendes koolides oluliselt halvemini.

IV osa tulemuste erinevus meeste ja naiste vahel on kõigest 0,13p – niivõrd väikest erinevust võib pidada ebaoluliseks ja juhuslikuks.

Eksamitöö IV osa õigete vastuste keskmine oli töö teiste osadega võrreldes kõige kõrgem: 71,71%. Suurem osa ülesandeid puudutas teemat, mis aastaid eksamil sees olnud ja mille kohta teatakse, mida tavaliselt küsitakse. Keerulisemaks osutusidki need küsimused, kus probleemile läheneti mingi uudse nurga alt või kui küsimust oli valesti mõistetud.

Diagramm nr 16

8. Kokkuvõte

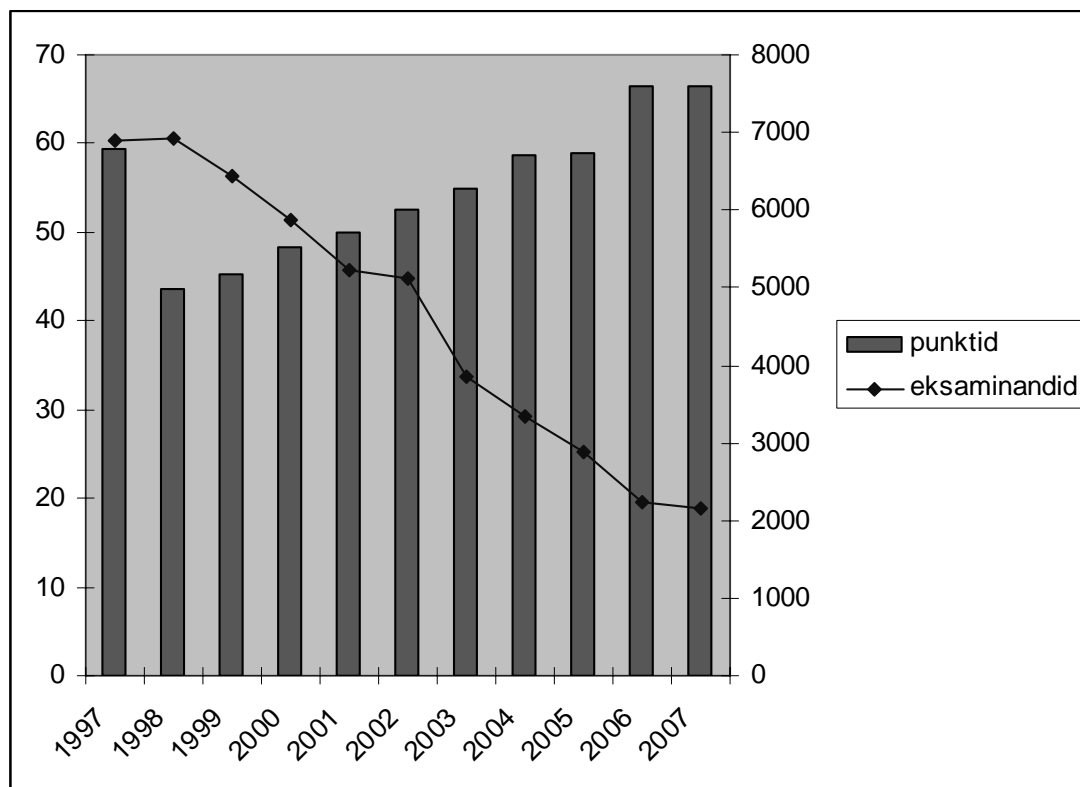
Esimeste eksamit iseloomustavate arvudena on vaatluse all eksaminandide hulk, keskmine hinne ning nimetatud suuruste võrdlus varasemate näitajatega.

Tabel/diagramm nr 17 Ajaloo eksami sooritused ja osavõtt aastate lõikes

A

Aasta	Keskmine punktisumma	Eksaminandide arv	Standardhälve
1997	59.50	6904	-
1998	43.70	6933	-
1999	45.32	6449	-
2000	48.25	5866	-
2001	50.07	5225	-
2002	52.54	5190	19.41
2003	54.91	3849	20.22
2004	58.60	3339	19.42
2005	58.87	2872	19.32
2006	66.47	2248	18.51
2007	64.81	2158	17.50

B

Eksaminandide arv vähenes 90 õpilase võrra (4%). Kui vaadata eksaminandide arvu muutusi 1997. aastast alates, siis on enamasti iga uus aasta toonud kaasa hoopis suurema languse kui viimati aset leidnu. Ainult üks kord on see näitaja tõusnud (1997-1998: +29 õpilast) ja üks kord on vähenemine olnud veel väiksem (2001-2002: -35 õpilast), sellele aga järgnes suurim langus. Viimane on tingitud ilmselt ka eksami sooritamise miinimumsumma tõstmisest 20 punktile. Ajaloo riigieksami eksaminandide arvu vähenemist võib seletada ka lähedase, kuid vähem mahuka aine – ühiskonnaõpetuse eksami valimise võimalusega. Samuti kaotab ajalugu eksaminande geograafia. Kuna geograafia eksamit saab teha kursuse lõppemise järel (olenevalt kooli õppekavast) kas 10. või 11. klassi kevadel, kergendab see õpilase koormust lõpuklassi kevadel või annab võimaluse ebaõnnestumise korral eksam uuesti sooritada.

Keskmine punktisumma langes 1,66p võrra, kuid on sellest hoolimata suhteliselt kõrge. Paremad tulemused on vaid kõigis võõrkeeltes, samuti ka füüsikas. Nende eksamite valijate väike arv (v.a inglise keel) annab alust oletada, et nende eksamite valinute näol on tegu hästi motiveeritud eksaminandidega, kes vajavad tulemust kõrgkoolidesse sisseastumiseks (inglise keel, füüsika), on eriklasside (saksa keel, prantsuse keel) õpilased või kakskeelsetest kodudest (vene keel). Kuna ajalugu vajab ülikooli astumiseks ilmselt suhteliselt vähe õpilasi, võib õpilaste tulemust teiste riigieksamite tulemustega võrreldes päris heaks pidada.

Tabel nr .18

Keskmine protsent	2006. aasta	2007. aasta
ARUTLUS	51,48	51.72
EESTI AJALUGU	71,11	66.43
INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR	-	68.40
ÜLDAJALUGU	71,24	71.71

Arutluse keskmine on liikunud tõusvas joones. Ka 2007. aasta eksami tulemus ei langenud arutluse arvelt.

Teist aastat olid eksamiülesanded jagatud Eesti ja üldajaloo ülesanneteks. Sel aastal lisandus ka uus segateema, kus oli ülesandeid nii Eesti kui Euroopa keskaja kohta.

Kas eksamitöö erinevad osad olid ühesuguse raskusastmega? Kuidas tunti n-ö uut teemat?

Tabel nr 19 Eksamitöö osad võrdluses

	min	keskmine	keskmise protsent	max
ARUTLUS	0	12.93	51.72	25
EESTI AJALUGU	0	17.27	66.43	26
INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR	0	15.73	68.40	23
ÜLDAJALUGU	0	18.64	71.71	26

Vaadates tabelit näeme, et kõige nõrgem soorituse protsent (51,72%) oli arutlusel. Ülejäänud osade vastavad näitajad on enam-vahem ühes suurusjärgus. Ka eelmisel aastal oli olukord umbes sama. Kõige suurem erinevus teemati on Eesti ajaloo ja üldajaloo vahel. Uus teema (Inimene-ühiskond-kultuur) jääb raskusastmelt Eesti ajaloo ja üldajaloo vahele.

Milline on erinevate eksami osade tulemuste omavaheline korrelatsioon?

Tabel nr 20 Osade tulemuste korrelatsioonid omavahel ning tulemusega

	OT1	OT2	OT3	OT4	Tulemus
OT1	1.00	0.58	0.62	0.62	0.84
OT2	0.58	1.00	0.63	0.66	0.83
OT3	0.62	0.63	1.00	0.69	0.86
OT4	0.62	0.66	0.69	1.00	0.87
Tulemus	0.84	0.83	0.86	0.87	1.00

I osa OT1 ARUTLUS
 II osa OT2 EESTI AJALUGU
 III osa OT3 INIMENE-ÜHISKOND-KULTUUR
 IV osa OT4 ÜLDAJALUGU

Osade omavaheline korrelatsioon kõigub 0,6 ümber, mis spetsialistide hinnangul ongi normaalne näitaja.

Vene õppekeele koolid ja eesti õppekeele koolid

Tabel nr 21 Tulemuste jaotus õppekeele järgi

	N	Keskmine kokku	Keskmine Osa 1	Keskmine Osa 2	Keskmine Osa 3	Keskmine Osa 4
max		100	25	26	23	26
Eesti	1904	65.19	12.85	17.20	15.83	19.09
Vene	253	61.91	13.52	17.79	14.99	15.32
Muu	1	77.00	18.50	21.00	19.00	18.00
Kokku	2158	64.81	12.93	17.27	15.73	18.64

Tabeli põhjal võime öelda, et vene õppekeele koolide keskmine on umbes kolme punkti võrra madalam, veidi kõrgem keskmine oli neil arutluse ja Eesti ajaloo osade eest, mitme punkti võrra madalam aga üldajaloo osas. Oluliselt vähem eksaminande sooritas eksami vene keeles ja seetõttu ei ole õige paaripunktiliste erinevuste alusel teha kaugemale ulatuvaid järeldusi erinevusest õpetuses.

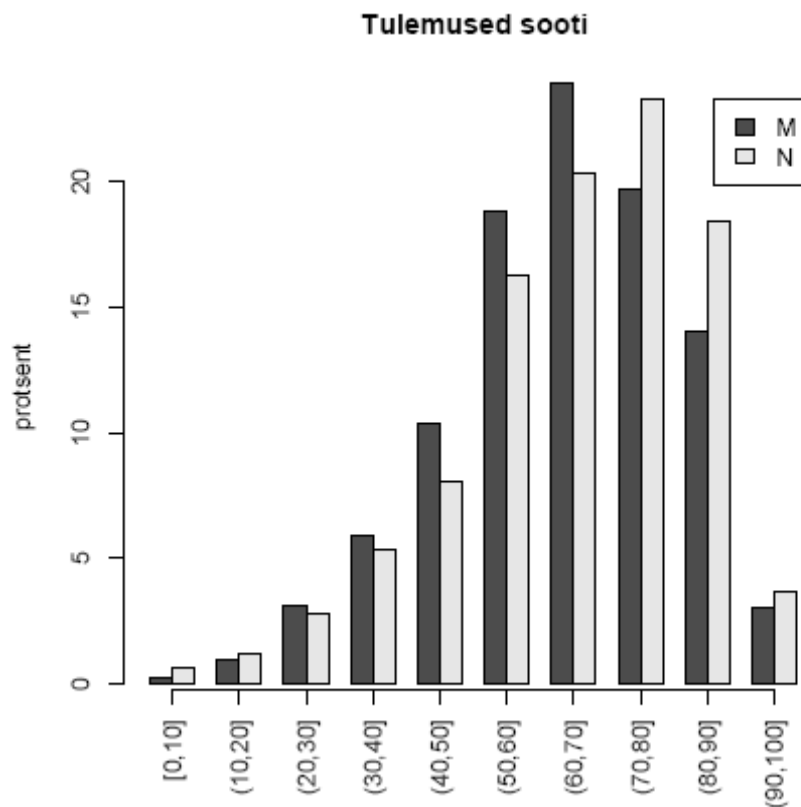
Eksaminandide hulgas oli üle 60% naisterahvaid ja alla 40% meesterahvaid. Esimesed ei olnud ülekaalus mitte ainult arvuliselt, vaid näitasid ka mõnevõrra paremaid tulemusi. Täpsemad andmed alljärgnevas tabelis ja diagrammis.

Tabel nr 22 Eksamitulemused soo (mehed, naised) järgi

	N	N (%)	AUP	keskm	ÜUP	min	max
M	829	38.42	62.21	63.36	64.52	2	96
N	1329	61.58	64.76	65.72	66.67	3	97
Kokku	2158	100.00	64.07	64.81	65.55	2	97

Osade lõikes edestasid mehed naised ainult Eesti ajaloo ülesannetele vastamisel, teistes valdkondades jäidi alla.

Tähelepanu äratav see, et eksami mittesooritanute hulgas on naisterahvaid rohkem kui mehi, kuid arvestades mittesooritanute väikest hulka (32 või 33), ei anna see põhjust mingite tõsisemate järelduste tegemiseks.

9. Ettepanekud 2008. a. eksamitöö koostamiseks

Kuigi eksami keskmine tulemus on veidi madalam kui eelmisel aastal, ei ole siiski põhjust rahulolematuseks. Tegu on ikkagi ajaloo riigieksamite teise tulemusega 11 aasta jooksul.

Töö jaotamine neljaks osaks: arutlus, üldajalugu, Eesti ajalugu ja „Inimene-ühiskond-kultuur”- teemaks on veel küll uus praktika, aga julgen pidada seda õnnestunud valikuks. See tegi töö lihtsamaks nii õpilastele kui ka hindajatele ja seda praktikat peaks kindlasti jätkama. Ülesannete tüübid on aastate jooksul juba tuttavaks saanud nii õpetajatele kui nende kaudu ka õpilastele. Põhjalikumad muutused või uuendused ei ole ilmselt otstarbekad.

Mõnede ülesannete juures esines mitmeti mõistmise võimalus. Näiteks : III osa/8.2. ; IV osa Rahvusvahelised suhted XX sajandil/2b.

Mõnede ülesannete juures esines mitmeti mõistmise võimalus.

Näiteks : III osa/8.2. Küsimus „Kas te nõustute seisukohaga, et keskaja algus oli pöördeline moment Eesti ajaloos? Esitage oma seisukoha kinnitamiseks kaks põhjendust.”

Osa õpilasi arvas, et *keskkaja alguse* all peetakse silmas 476. aastat ja vastas, et see ei kujutanud Eesti ajaloos mingisugust pöördepunkti. Loomulikult oli see ka õige hinnang. Teiste meelest peeti antud küsimuses keskaja algusega silmas keskaja algust Eestis ja vastasid sellest lähtuvalt. Kuigi küsimuse koostaja oli mõelnud ilmselt teist varianti, ei välistanud küsimuse sõnastus ka esimest võimalust ja seetõttu aktsepteerisid hindajad mõlemat võimalust.

IV osa. Rahvusvahelised suhted XX sajandil/2b. Küsimuses nõutakse ühte näidet territooriumi vähenemise või suurenemise kohta, küsimus on esitatud kujul:

b Territooriumi vähenemine või suurenemine 1p

Territooriumi kaotanud või suurendanud riik _____
Territoorium, mis vahetas omanikku _____

Küsimuse koostaja eeldas täenõoliselt, et mõlemad küsimused käivad ühe ja sama territoriaalse muutuse kohta ja täiendavad teineteist. Valdav enamus vastajaid käsitles neid aga erinevate küsimustena ega sidunud vastuseid teineteisega.

Kui hindamiskomisjon seda kohe märkab ja sellega hindamisel arvestab, on hea, aga veel parem oleks olnud see, kui ülesanne oleks olnud üheselt mõistetav.

10. Ettepanekud õpetajaile ja õpilastele

Eelmise (2006.) aasta ajaloo riigieksami tulemused olid oluliselt paremad kui eelmistel aastatel. Tõus oli nii suur, et äratas tähelepanu ja tekitas küsimusi, ega ei ole töös liiga lihtsaid ülesandeid (paigutusülesanded, punktiloeksuga ülesanded). 2007. aasta eksamitöös on selliste ülesannete hulk vähenenud (kaks ülesannet, kokku viis punkti), kuid see ei langetanud märkimisväärselt keskmist tulemust. See annab alust arvata, et kõrge tulemuse taga on hoopis õpilaste ja õpetajate hea töö. Kiitus kõigile asjaosalistele.

Osaoskustest

Eelmisel aastal saadi arutluste kirjutamisel keskmiselt 1,5p rohkem kui 2005. aastal. Seekord oli kasv umbes sama suur: 1,4 p. Kaardiülesanne sooritati eelmine kord enam kui 75%-liselt ja seekordki oli see üks paremini lahendatud ülesandeid.

Millele veel tähelepanu pöörata?

Kordan eelmise aastast õpetust: eksaminand peab leidma aega küsimus enne vastamist korralikult läbi lugeda. Veel parem on seda teha kaks korda.

Mõnikord on küsimuses lähenetud probleemile uudse nurga alt, kuid vastaja on arvanud, et tegu on n-õ tavapärasema lähenemisenurgaga.

Hoiduma peaks vastustest või vastuseosadest, mida ei ole otse küsitud: lisatakse aastaarv, kui on küsitud ainult sündmust, või tuuakse rohkem näiteid, kui küsitud. Oma rohkeid teadmisi ei pea muidugi vaka all hoidma, kuid eksamitöös võivad viltuläinud (ja samas liigsed) pakkumised ära nullida ka varasema õige vastuse.

Endiselt esineb probleeme õigekirjaga, korrektse stiiliga (selle puudumisega) ja lühendite vale kasutamisega. Kui õpetajad kasutavad konspekti andes ebatraditsioonilisi lühendeid, riskivad nad sellega, et õpilased esitavad neid ka riigieksamil, kus õpilase poolt välja mõeldud lühendid arvestatakse veana. Seega tuleks alati kasutada ja nõuda ka õpilastelt korrektseid lühendeid, õiget mõistete kasutamist ja õigekirja.

Kuigi eksaminandide arv sel aastal oluliselt ei vähenenud, ei anna see põhjust optimismiks: gümnaasiumi lõpuklassidele on lähenemas aastakäigud, kus õpilasi hoopis vähem kui varem. Loodetavasti leidub ka edaspidi vähemalt paartuhat ajaloo huvilist, kes lõpueksamite valiku pikast loetelust ajalooeksami üles leiavad ja sellel peatuma jäävad. Ja sooritavad selle vähemalt sama hästi, kui seda viimasel paaril aastal on tehtud.

2007. AASTA EKSAMITÖÖ

A N A L Ü Ü S

PÕHIKOOLI AJALOO LÕPUEKSAM

Koostaja Ivo Maripuu
Toimetaja Marin Vinkel

1. Eksamitöö eesmärgid

Vastavalt HM määrusele nr 75 " **Põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite korraldamise ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpetamise tingimused ja kord**" vastu võetud haridusministeeriumi 24. 12. 2001. a määrusega nr 75 on põhikooli lõpueksami eesmärgid:

- 1) hinnata põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas (edaspidi riiklik õppekava) määratletud õpitulemuste saavutatust eksamiainetes;
- 2) saada tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest;
- 3) suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 4) siduda järjestikuseid haridusastmeid ja -tasemeid.

Eksami korraldus

2007.a ajaloo riigieksam toimus 15. juunil.

Ajaloo lõpueksami kirjutamiseks oli aega 2 t ja 30 min (150 minutit).

Eksamil vaheaega ei olnud. Eksamiülesannete vastamise järjekorra sai õpilane ise valida.

Eksamil pidi olema võimalus kasutada Regio ajalooatlast põhikoolile.

Eksamil oli võimalik saada kokku 75 punkti.

Eksamitöö hinnati koolis.

Eksami tase

Eksamiga kontrollitakse põhikooli õpitulemuste saavutatust ajaloos (vt 2.1.).

Eksamiga kontrollitakse IX klassi *Lähiajaloo* kursuses õpitud Eesti ja üldajaloo ainesisu.

2. 2007.a ajaloo riigieksamitöö põhiandmed

2.1. Kontrollitud pädevused

Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele nr 56 2002. a 25. jaanuarist „**Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava**” (lisa 1) peaks põhikooli lõpetaja olema jõudnud järgmiste õpitulemusteni.

Põhikooli lõpetaja:

- on omandanud maailma ajaloo põhietappide kronoloogilise raamistiku, suudab asetada sinna uut informatsiooni, teab tähtsamaid ajaloosündmusi;
- mõistab eri ajastute ajaloo kultuuripanust, iseloomustab tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi;

- teab Eesti ühiskonna arengujärke, oskab neid suhestada kodukoha, naabermaade ja Euroopa ning maailma ajalooga, teab tähtsamaid ajaloosündmusi;
- oskab leida ajaloosündmuste ja -nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi;
- saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada;
- töötab mitmesuguste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid;
- põhjendab oma seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab anda hinnangut, osaleb diskussioonis;
- töötab kaardiga, suudab ise koostada lihtsamaid skeeme ja andmekaarte;
- oskab koostada ajaloolast referaati ja lühiuurimust;
- oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

2.2. Eksamitöö ülesehitus

2.2.1. Eksamitöö osad

Eksamitöö koosneb arutlusest ja seitsmest temaatilisest ülesannete rühmast (osast). Erinevate osade eest võis saada punkte seitsmest kuni üheteistkümmeni.

Tabel nr 1

Eksami osad	Osa punktid	Punktid ülesannete kaupa
Arutlus	15	(2+4+2+3+2+2)
Ülesanded:		
a) Rahvusvaheline olukord 1918-1939 (ÜA.1)	7	4+2+1
b) Teine maailmasõda (ÜA.2)	8	3+2+3
c) Külma sõda (ÜA.3)	7	2+4+1
d) NSV Liidu ja Idabloki lagunemine (ÜA.4)	8	3+2+1+2
e) Eesti Vabariik 1920-1940 (EA.1)	11	6+3+2
f) Eesti NSV 1944-1987 (EA.2)	11	2+6+1+2
g) Eesti taasiseseisvumine. Eesti 1991-2004 (EA.3)	8	3+2+1+1

2.2.2. Ülesannete arv

Ülesandeid on kokku 24 ja need on jagunenud ühtlaselt teemade vahel (à 3-4 tk). Hindajale on antud punktide jaoks 47 lahtrit, enamasti ühe- või kahepunktist. Erandina on vaid kaks lahtrit, kuhu võib kirjutada kolm punkti. Arutluse punktide (kuni 15) lõpptulemuse jaoks on samuti üks lahter. (Lisaks on veel hindamisprotokoll, kus iga osaoskuse jaoks on eraldi lahter.)

Ülesanded on jagatud üldajaloo ja Eesti ajaloo vahel punktipealt võrdselt: 30/30. Arutluse teemadki jagunevad pooleks: kaks üldajaloo ja kaks Eesti ajaloo kohta.

2.2.3. Eksamitöös kasutatud eri tüüpi ülesanded ja nende osa eksamitöös

Tabel nr. 2

Ülesandetüüp	Üle- sannete arv	Punktid	Osatähtsus punktidest lähtudes (%)
Arutlus	1	15	20,00
Töö allikmaterjaliga: tekstid, atlase kaardid, foto			18,67
a) tabeli täitmine teksti ja atlase abil	1	3	
b) kolme teksti põhjal tabeli täitmine ja võrdlemine	1	3+3	
c) atlase abil lünktesti täitmine	1	3	
d) foto põhjal küsimustele vastamine	1	2	
Faktitundmise kontroll			26,67
a) paigutusülesanded	2	4	
b) mõistete tundmise kontroll	2	9	
c) ajaloolised sündmused ja nimed	3	7	
Avatud vastustega ülesanne			34,67
a) valik kahe vastusvariandi vahel ja oma valiku põhjendus	4	4	
b) kirjuta vastuseks üks mitmete võimaluste hulgast	11	22	
Kokku	26*	75	100,00

* Ülesannete arv ei lange kokku formaalse ülesannete arvuga (24), mis esineb eelmises tabelis, kuna kaks ülesannest koosnesid erinevat tüüpi ülesandeid sisaldavatest osadest ja on antud tabelis käsitletud kahe erineva ülesandena.

3. Kokkuvõtavad tabelid eksamitööd iseloomustavate arvandmetega:

3.1. kogu töö kohta

Tabel nr 3

2007. a 9. klassi lõpetajate arv	18196 –
	aluseks matemaatika eksamiks registreerunud arvu arv
2007. a ajaloo eksami valinute arv ja protsent	624 3,43%
Keskmine punktisumma	49,86
Sooritus	66,48%
Mediaan	53
Keskmine hinne	3,53
Kvaliteet	52,4%
Edukus	90,2%
Minimaalne tulemus (min)	3
Maksimaalne tulemus (max)	73
Standardhälve	13,94

Valim (N) on analüüsimiseks võetud tööde kogus, ajaloo eksami puhul on kokku kogutud ja analüüsi alla võetud praktiliselt kõik 2007. a kirjutatud eksamitööd.

Sooritus näitab, kui suure osa maksimaalsest tulemusest moodustab keskmine tulemus.

Kvaliteet näitab, kui suur osa õpilastest tegi töö hinnete 4 ja 5.

Edukus näitab, kui suur osa õpilastest tegi töö hinnete 3, 4 ja 5.

Mediaan (med) on täisarvuline suurus, antud juhul punktide arv, millest ülespoole ja allapoole jääb arvuliselt ühepalju valimisse kuuluvaid tulemusi.

Standardhälve (st. hälve, st. h.) näitab, kui palju erineb näitade jaotus Gaussi joonest, st tulemuste statistilisest normaaljaotusest.

Alumine ja ülemine usalduspiir ehk AUP ja ÜUP on keskmist suurust (punktisummat, hinnet) tõlgendada aitavad näitajad, mis on arvutatud standardhälbe ja liidetavate arvu kaudu; mida suurem on liidetavate hulk ja mida väiksem standardhälve, seda „usaldatavam” on keskmine.

Tabel nr 4 Eksamitulemuste aruanne kooli asukoha järgi

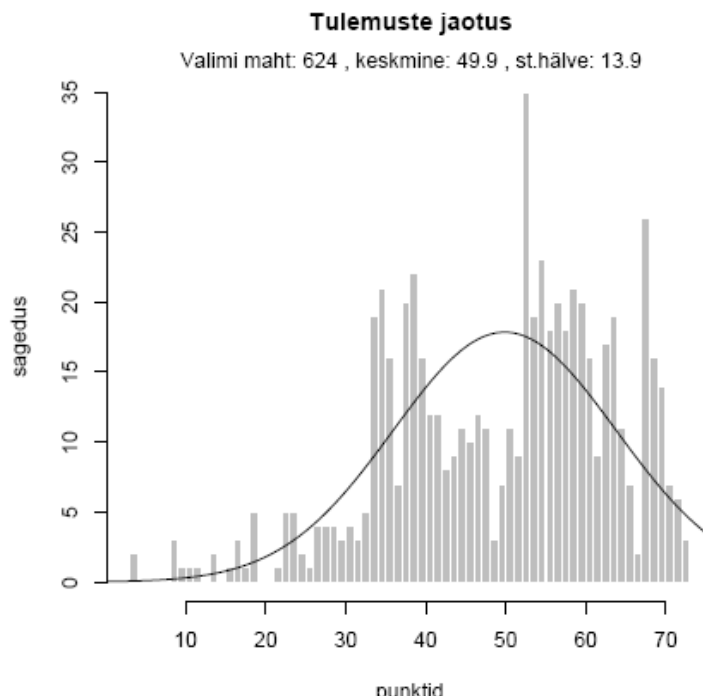
	N	N (%)	keskm	Min	med	max	st.h.	edukus	kvaliteet	edukus (%)	kvaliteet (%)
Maakonna-keskus	91	14.58	50.56	9	53	71	14.50	82	50	90.1	54.9
*Suurlinn	217	34.78	50.62	14	53	73	12.91	198	120	91.2	55.3
Teeninduspiirkonnata koolid	29	4.65	57.86	23	63	73	13.26	28	20	96.6	69.0
Valla- ja väikelinnakoolid	278	44.55	48.47	3	52	72	14.42	248	137	89.2	49.3
Õhtukoolid	9	1.44	41.22	30	42	52	8.01	7	0	77.8	0.0
Kokku	624	100.00	49.86	3	53	73	13.94	563	327	90.2	52.4

*suurlinnad: Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva ja Kohtla-Järve

Tabel nr 5 Eksamitulemuste aruanne õppekeele järgi

	N	N (%)	AUP	keskm	ÜUP	min	Med	max	st. hälve
eesti	553	88.62	49.17	50.35	51.54	3	53	73	14.15
vene	71	11.38	43.23	45.99	48.74	19	45	70	11.64
Kokku	624	100.00	48.76	49.86	50.95	3	53	73	13.94

Diagramm nr. 6 Tulemuste jaotus punktisummade alusel

3.2. eksamitöö osade kohta

Tabel nr 7 Eksamitöö üldteemad õppekeeleli

7A – absoluutarvud

	N	Arutus	ÜA 1	ÜA 2	ÜA 3	ÜA 4	EA 1	EA 2	EA 3
eesti	553	10.76	5.20	5.39	3.88	5.50	7.53	6.97	5.14
vene	71	8.99	5.03	6.04	3.41	4.92	6.96	6.00	4.65
max punktide arv	75	15	7	8	7	8	11	11	8
kokku	624	10.55	5.18	5.46	3.82	5.43	7.47	6.86	5.08

7B – protsendid

	N	Arutus(%)	ÜA 1(%)	ÜA 2(%)	ÜA 3(%)	ÜA 4(%)	EA 1(%)	EA 2(%)	EA 3(%)
eesti	553	71.71	74.24	67.36	55.36	68.69	68.49	63.37	64.22
vene	71	59.91	71.83	75.53	48.69	61.44	63.25	54.55	58.10
Kokku	624	70.36	73.97	68.29	54.60	67.87	67.89	62.37	63.52

4. Ajaloo põhikooli lõpueksami teemad

ÜLDAJALUGU

Rahvusvaheline olukord 1918 -1939

Pariisi rahukonverents, Rahvasteliit, uued riigid, uued piirid. Sõjakolled 1930. aastail: Jaapan-Hiina, Itaalia-Etioopia, Hispaania, Saksamaa sammud sõja suunas.

Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel: Berliin-Rooma telg, Kominternivastane pakt, Austria anšluss, Müncheni kokkulepe, MRP.

reparatsioonid, agressor

Teine maailmasõda

Sõja põhjused, sõjategevus 1939-1941, Saksamaa ja NSV Liidu sõda, sõjategevus Euroopas, Vaiksel ookeanil ja Aafrikas. Hitleri-vastane koalitsioon: Atlandi harta, Teheran, Jalta, Potsdam. Murrang sõjas, teise rinde avamine, Saksamaa ja Jaapani purustamine. Holokaust. Eestlased Teise maailmasõja rinnetel.

Hitler, Stalin *koonduslaager*

Külm sõda

Trumani doktriin, Marshalli plaan, võidurelvastumine. Külma sõja kriisid: Berliini blokaad, Berliini müür, Kuuba kriis, Vietnami sõda. NATO, VLO, VMN.

Külm sõda, võidurelvastumine

NSV Liidu ja idabloki lagunemine

Perestroika, glasnost, uut moodi mõtlemine välispoliitikas, poliitilise elu reformimine, 1991. aasta augustisündmused. NSV Liidu taandumine Ida-Euroopast, idabloki lagunemine, Berliini müüri langemine, muutused majanduses ja poliitikas.

Gorbatšov *perestroika*

EESTI AJALUGU

Eesti Vabariik 1920-1940 (omariikluse kaotuseni)

1920. aasta põhiseadus, demokraatlik vabariik 1920-1934, autoritaarne vabariik 1934-1940. Majandus ja kultuur Eesti Vabariigis. Eesti okupeerimine NSV Liidu poolt (MRP, Baaside leping, 1940. aasta sündmused).

K. Päts *koalitsioonivalitsus, vaikiv ajastu*

Eesti NSV 1944-1987

Valitsemine, küüditamine, metsavennad. Majandus: industrialiseerimine, kolhoosid. Kultuur ENSV-s.

küüditamine

Eesti taasiseseisvumine. Eesti 1991-2004

Fosforiidikampaania, Muinsuskaitsealad, Rahvarinne, laulev revolutsioon, Interrinne, suveräänsus-deklaratsioon, Balti kett, Eesti Kongress, üleminekuperiood, IME, iseseisvuse taastamine. Põhiseadus, üleminek turumajandusele, võõrvägede lahkumine, Eesti liitumine ÜRO, NATO ja Euroopa Liiduga.

Karl Vaino, Vaino Väljas, Edgar Savisaar, Arnold Rüütel, Lennart Meri, Mart Laar

5. Ülesannete analüüs

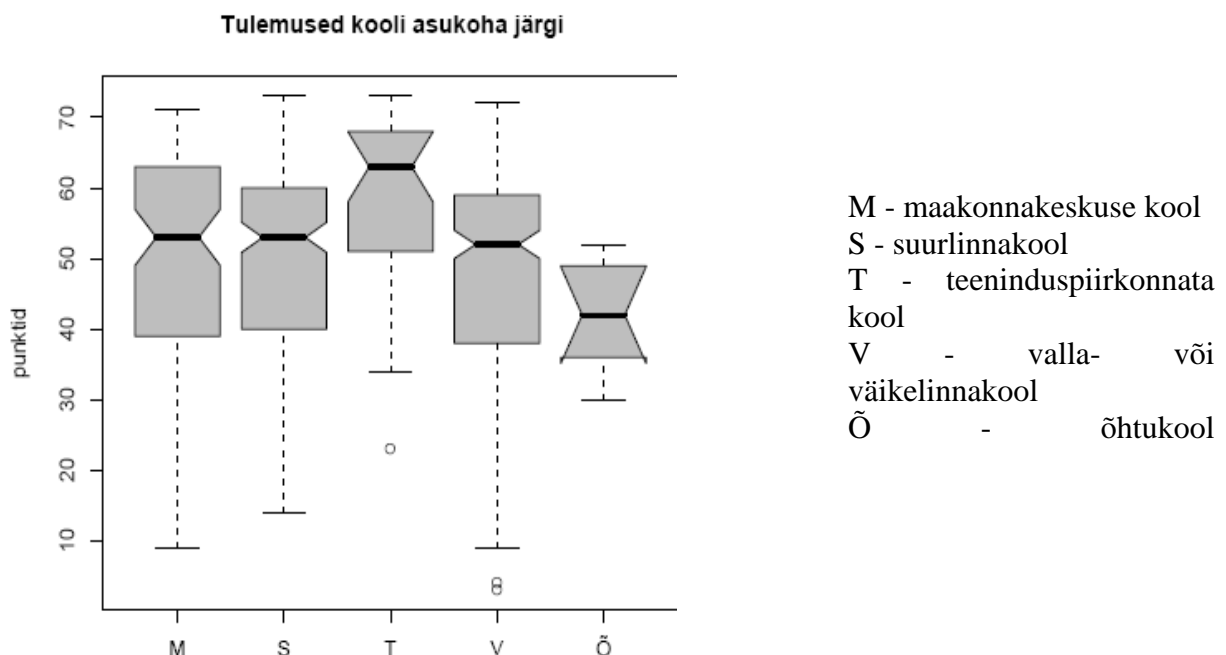
Ülesandeid analüüsid on vaatluse all enamasti terve valim, eraldi rühmadena on vahetevahel käsitletud eesti õppekeele ja vene õppekeele koolide õpilaste töid, kuna nende vahel esineb kohati märkimisväärseid erinevusi.

Poiste ja tüdrukute tööde vahel praktiliselt erinevusi ei ole ja seepärast ei ole nende vastavaid näitajaid edaspidises analüüsis kõrvutatud. Märkida võiks siiski seda, et tüdrukud olid poistest edukamad kõigi kolme Eesti ajaloo peatüki kokkuvõttes ja poisid edestasid tüdrukuid üldajaloo peatükkide kokkuvõttes kolmel juhul neljast. Erinevused olid küll väikesed. Arvatavasti võis põhjus olla selles, et üldajaloo osa sisaldas rohkesti tüdrukutele vähemsobivaid militaarse sisuga ülesandeid ja Eesti ajaloo teemad olid jällegi poiste jaoks igavamad ja ülesanded nõudsid põhjalikumaid teadmisi, mida usinamatel tüdrukutel võis olla veidi rohkem.

Kui võrrelda erinevaid koolitüüpe, tuleks kõigepealt kõrvale jätta õhtukoolid ja teeninduspiirkonnata koolid. Eksaminandide arv nendest koolidest oli nii väike, et üldistusi teha ei oleks korrektne. Suurima rühma (45%) moodustavad valla- ja väikelinnade koolide õpilased, mõnevõrra väiksem (35%) on suurlinnakoolide osatähtsus. Maakonnakeskuste koolide õpilased, kes moodustasid 15% eksaminandide arvust, said umbes samad tulemused nagu suurlinnakoolide õpilasedki. Seega võime mõningase määral öelda, et võrdleme maa- ja linnakoole.

Linnakoolide keskmine oli maakoolide keskmisest enam kui kahe punkti võrra parem, edukuses oli vahe üks-kaks protsenti, kvaliteedi osas aga viis-kuus protsenti. Sellest võib järeldada, et head ja väga head hinded kuulusid pigem linnalastele.

Võib-olla on põhjus selles, et maakoolides ei jätku erialase haridusega õpetajaid ja ajaloo tunde annavad teiste ainete õpetajad.

Maakonna keskus 50.56
Suurlinn 50.62
Teeninduspiirkonnata 57.86
Valla- ja väikelinna kool 48.47
Õhtukool 41.22

Alljärgnevas kahes tabelis on toodud välja tulemused n-ö ülesannete kaupa. Sisulisema ülevaate saamiseks on mõni pikem ja erinevatest osadest koosnenud ülesanne jagatud kaheks ja paaril korral on teineteisega sisuliselt seotud ülesanded kokku võetud. Alajaotuste eristamiseks on kasutatud märksõnu, mis eksamitööga põhjalikult tutvunud lugejale kohe õige ülesande silme ette toovad.

Tabel nr 8 Eksami tulemused ülesannete kaupa

	Keskmine	keskm.prots	osad
Arutus	10.61	70.70	
MRP: allikas, kaart, hinnang	2.88	71.88	Üa1
1930. aastate sõjakolled ja Rahvasteliit	2.30	76.76	
Teine maailmasõda: rinded ja sõdivad pooled	3.74	74.71	Üa2
Konverentsid: Teheran, Jalta, Potsdam	1.73	57.59	
Külma sõja valdkonnad	1.57	78.29	Üa3
Trumani doktriin ja Marshalli plaan	1.52	38.02	
Külma sõja võitja	0.74	73.56	
Perestroika avaldumisvormid	1.96	65.49	Üa4
Perestroika tagajärjed	1.89	63.14	
Hinnang perestroikale	1.57	78.53	
Tabel: põhiseadused	2.71	90.44	Ea1
Põhiseaduste võrdlus	1.93	64.42	
Kultuurisaavutused 1920-1940	1.62	53.95	
Vaikiv ajastu	1.20	60.18	
Foto: laulupidu	1.52	76.12	Ea2
ENSV aega iseloomustavad põhimõisted	3.32	55.26	
ENSV: olme	0.62	61.54	
Hinnang ENSV-le	1.41	70.35	
Taasiseseisvumisaeg: organisatsioonid	1.28	42.63	Ea3
Taasiseseisvumisaeg: isikud	1.32	65.79	
Taasiseseisvumisaeg: tähtis massiüritus	0.80	79.65	
Eesti ja rahvusvahelised organisatsioonid	1.69	84.54	

Tabel nr 9 Eksami tulemused ülesannete kaupa: eesti ja vene õppekeelega koolid.

	eesti	õppekeel	vene	õppekeel
	keskm	keskm.%	keskm	keskm.%
Arutlus	10.76	71.71	99	59,91
MRP: allikas, kaart, hinnang	2.90	72.38	2.72	67.96
1930. aastate sõjakolded ja Rahvasteliit	2.30	76.73	2.31	77.00
Teine maailmasõda: rinded ja sõdivad pooled	3.71	74.10	3.97	79.44
Konverentsid: Teheran, Jalta, Potsdam	1.68	56.12	2.07	69.01
Külma sõja valdkonnad	1.57	78.66	1.51	75.35
Trumani doktriin ja Marshalli plaan	1.55	38.79	1.28	32.04
Külma sõja võitja	0.75	75.05	0.62	61.97
Perestroika avaldumisvormid	1.99	66.24	1.79	59.62
Perestroika tagajärjed	1.94	64.62	1.55	51.64
Hinnang perestroikale	1.57	78.48	1.58	78.87
Tabel: põhiseadused	2.70	90.05	2.80	93.43
Põhiseaduste võrdlus	1.98	65.94	1.58	52.58
Kultuurisaavutused 1920-1940	1.63	54.25	1.55	51.64
Vaikiv ajastu	1.23	61.30	1.03	51.41
Foto: laulupidu	1.54	76.76	1.42	71.13
ENSV aega iseloomustavad põhimõisted	3.36	55.97	2.99	49.77
ENSV: olme	0.65	64.92	0.35	35.21
Hinnang ENSV-le	1.43	71.43	1.24	61.97
Taasiseseisvumisaeg: organisatsioonid	1.25	41.53	1.54	51.17
Taasiseseisvumisaeg: isikud	1.35	67.63	1.03	51.41
Taasiseseisvumisaeg: tähtis massiüritus	0.81	81.19	0.68	67.61
Eesti ja rahvusvahelised organisatsioonid	1.73	86.35	1.41	70.42

5.1. Ülesannete tüübid

Eksamitöö koosneb 25 ülesandest, sh arutlus (vt tabel nr 1). Ülesanded on tüübilt mitmekesised (vt tabel nr 2) ja erineva tasandiga ülesannete vahetamine vastab üldiselt nõutavale. Analüüsija hinnangul on konkreetse eksami ülesanded tasandite vahel jaotunud järgmiselt.

Äratundmistasand: 16p, mis moodustab 21,33% punktide kogusummast, etteantud protsent oli 20;
 Reprodutseerimistasand: 17p, mis moodustab 22,27% punktide kogusummast, etteantud protsent oli 30;
 Rakendustasand: 42p, mis moodustab 56,00% punktide kogusummast, etteantud protsent oli 50.

Suhteliselt suur on avatud vastustega ülesannete osakaal: lisaks vastavasse lahtrisse kantutele (vt tabel nr 2) kuulub selle alajaotuse alla ka arutus ja mõningaid küsimusi veel teistestki ülesannetest. Need annavad kokku üle poole punktidest, muudavad eksamitöö õpilase jaoks loomingulisemaks, väärtustavad ka mõtlemist ja arusaamist, mitte ainult mälu.

5.2. Analüüs eksamitöö osade ja ülesannete kaupa

Eksamitöös on ülesanded koondatud teemade järgi peatükkideks, mis võimaldas õpilastel paremini süveneda ühte teemasse. Kõigi ülesannete sisu vastab riiklikule õppekavale ja ette teatatud teemadele. Teemad on jagunenud üldajaloo ja Eesti ajaloo vahel enam-vähem pooleks ja punktid, mida kummagi osa eest oli võimalik saada, jagunevad täpselt pooleks: 30 – 30 (vt tabel nr 1).

Eksamiülesandeid kontrollivad kõiki riiklikus õppekavas ette nähtud õpitulemusi.

5.2.1. Arutus

Arutluse teemad jagunevad tasakaalustatult: kaks teemat Eesti kohta ja kaks üldajaloo kohta, kaks teemat sajandi esimese ja kaks teise poole kohta. Kolm neist on poliitilise ajaloo teemad, üks kultuuriloolise kallakuga. Viimane teema ei olnud aga õpilaste hulgas kuigi populaarne. Töödega tutvumise järel selgusid järgmised andmed: tabel nr 10.

Tabel nr 10

teema valinute protsent ...	kokku	Eesti õppekeelega koolides	Vene õppekeelega koolides
teema			
Rahvusvahelised suhted Pariisi rahukonverentsist Teise maailmasõjani – kas rahu kindlustamine või uute vastuolude tekkimine?	29,5	30,2	23,5
Milles seisnes külm sõda?	57,8	57,7	58,8
Kuidas suudeti Eestis 1920. aastatel demokraatlikku riigikorda hoida ja miks asendus demokraatia autoritarismiga 1930. aastatel?	9,9	9,8	10,3
Kultuur ENSV-s – kas vaba looming või riiklik tellimus?	2,8	2,2	7,4

Kõige populaarsemaks teemaks osutus *Milles seisnes külm sõda?* Tegu on arusaadava ja hästi „läbi harjutatud” teemaga. Sama teema oli ka eelmisel aastal ja samuti kõige populaarsem. Erakordselt vähe valiti teemat *Kultuur ENSV-s – kas vaba looming või riiklik tellimus*. Üldiselt eelistati rohkem üldajaloo teemasid (üle 80%) ja seda nii eesti- kui venekeelsetes koolides. Eelistuse põhjuseks on arvatavasti konkreetsete teemade parem mõistetus ja ettearvatavuski.

Kahjuks ei kajasta sisestatud materjal andmeid selle kohta, kui palju said ühe või teise teema valinud õpilased arutluse eest punkte. Eelmisel aastal oli arutluste keskmine punktisumma 10,71, sel aastal 10,55. Kui võtta arvesse seda, et käesoleva aasta eksamitulemus on keskmiselt 5,24p mullusest madalam, võib öelda, et arutluse osatähtsus ei ole praktiliselt muutunud.

Vastukajades käib korduvalt läbi soov, et arutluse kirjutamiseks võiks rohkem ruumi olla ja tuntakse puudust ka mustandilehest. Lisaks sellele oli paar ettepanekut muuta hindamisjuhendit: üks ettepanek oli see muuta lihtsamaks ja vähendada hinnatavate komponentide arvu, teine soovis veelgi täpsemat juhendit.

5.2.2. Üldajalugu

I RAHVUSVAHELINE OLUKORD 1918-1939 (7p)

1. Molotovi-Ribbentropi pakt: töö allika ja kaardiga. 4p
Allikas: väljavõte MRP salajasest lisaprotokollist

Saksamaa ja NSVL /---/ läbirääkimised viisid järgmiste tulemusteni:

1. Territoriaal-poliitilise ümberkorralduse puhul Balti riikidele (Soome, Eesti, Läti, Leedu) kuuluvatel aladel tähistab Leedu põhjapiir ühtlasi Saksamaa ja NSVL-i huvifääride piiri. Sellega seoses tunnustavad mõlemad pooled Leedu huvimid Vilniuse piirkonnas.
2. Territoriaal-poliitiliste ümberkorralduste puhul Poola riigile kuuluvatel aladel piiritletakse Saksamaa ja NSVL-i huvifääride ligikaudne piir jõgede Narew, Wisla ja San joonel. /---/
3. Kagu-Euroopa osas rõhutab Nõukogude pool oma huve Bessaraabias. Saksa pool deklareerib poliitilise huvi täielikku puudumist selles piirkonnas. /---/

Moskvas, 23. augustil 1939

Saksa valitsuse nimel J. Ribbentrop

NSVL-i valitsuse volitusel W. Molotov

1.1. Täida tabel kaartide ja allikmaterjali põhjal. 3p

Töö hindamine: 11-12 õiget 3p; 9-10 õiget 2p; 8-7 õiget 1p

Riik / territoorium	Mis riigi (või riikide koosseisu) kuulus enne Esimest maailmasõda? Vt kaart nr 84 lk 78	Mis riigi (või riikide) huvifääri kuulus vastavalt MRP-le? Vt kaart nr 93 lk 83	Mis riigi (või riikide) poolt okupeeriti aastail 1939-1940? NB! Üks riik suutis säilitada iseseisvuse. Vt kaart nr 93 lk 83
Soome			
Eesti			
Leedu			
Poola			

1.2. Kuidas mõjutas MRP sõlmimine rahvusvahelist olukorda? Põhjenda oma seisukohta. 1p.

Kindlustas rahu

Kiirendas sõja puhkemist

Põhjendus

Ülesande eest oli võimalik saada max 4p, keskmine tulemus oli 2,88p, sooritusprotsent (78%).

Eeldatavad vastused

Riik / territoorium	Mis riigi (või riikide koosseisu) kuulus enne Esimest maailmasõda? Vt kaart nr 84 lk 78	Mis riigi (või riikide) huvifääri kuulus vastavalt MRP-le? Vt kaart nr 93 lk 83	Mis riigi (või riikide) poolt okupeeriti aastail 1939-1940? NB! Üks riik suutis säilitada iseseisvuse. Vt kaart nr 93 lk 83
Soome	Venemaa	Nõukogude Liit	
Eesti	Venemaa	Nõukogude Liit	Nõukogude Liit
Leedu	Venemaa	Saksamaa	Nõukogude Liit
Poola	Venemaa	Nõukogude Liit, Saksamaa	Nõukogude Liit, Saksamaa

Kõige rohkem probleeme oli seotud Leeduga. Paljud arvasid, et MRP jättis Leedu NSV Liidu, mitte Saksamaa mõjusfääri ja oli ka õpetajaid, kes selle vastuse õigeks lugesid. Niisamuti arvati, et Leedu kuulus enne Esimest maailmasõda Saksamaa koosseisu.

Esimese vea põhjuseks võib pidada seda, et nn MRP lisa 28. septembrist 1939 andiski Leedu NSV Liidule ja ehk ka seda, et NSV Liidu poole huvifääride piiri jäi Vilnius, mis sel ajal leedulastele ei kuulunud. Leedu (osalisele) kuuluvusele Saksa keisririigi koosseisu võib ekslikult viidata Memeli/Klaipeda piirkond, mis küll Saksamaale kuulus ja 1920. aastail Leedu poolt hõivati ja tänagi neile kuulub.

Teine probleemsem maa oli Poola. Osa vastajaid ei saanud aru, et see riik jagati MRP-ga NSV Liidu ja Saksamaa vahel ja nende ühiste jõupingutustega ka mõne aja pärast okupeeriti. Eksitada võis asjaolu, et NSV Liidule langesid saagiks Lääne-Ukraina ja Lääne-Valgevene alad, mida ei osatudki Poola riigiks pidada. Probleeme oli ka Poola Esimese maailmasõja eelse kuuluvusega. Tegemaks õpilaste jaoks asja lihtsamaks, oli hindamisjuhendis vastusena toodud ainult Venemaa. Küllaltki paljud tähelepanelikud eksaminandid olid aga kirja pannud ka Saksamaa ja Austria-Ungari. Kõik oli hästi siis, kui õpetajal jätkus pädevust see vastus õigeks lugeda, aga paraku oli ka õpetajaid, kes oma arukale õpilasele täpse vastuse eest punkti andmata jätsid.

Klassikaliseks probleemiks oli jätkuvalt mõistete Venemaa ja NSV Liit segiajamine. Kui Venemaa kasutamine NSV Liidu asemel oli antud ülesandes veel aktsepteeritav (mitte küll kõigi hindajate poolt), siis NSV Liidu mainimine Esimese maailmasõja eelse perioodiga seoses on mõistagi lubamatu.

MRP mõju hindamisega tuldi enamasti toime, kuigi oli ka neid, kes ei olnud asjast aru saanud ja lähenesid kokkuleppele primitiivsemalt: kui sõlmiti mitteekallaletungi pakt, siis järelikult kindlustas see rahu. Paraku tõestas ajalugu selle seisukoha ekslikkust juba nädal pärast dokumendi allkirjastamist.

Õpetajad on tagasiside kaudu pidanud seda ülesannet raskete hulka kuuluvaks, probleeme oli oodatult just Leedu ja Poolaga seoses. Paljude meelest olid ülesande koostajad siin punkte liiga vähe andnud: ainult kolm punkti 12 vastuse eest, kusjuures iga vastuse leidmiseks tuli lugeda allikateksti ja lisaks uurida kaarte. Analüüsija jagab õpetajate arvamust, et punkte võinuks õigete vastuste eest anda rohkem.. Samas on tegu kaardi alusel vastava ülesandega.

2. Sõjakolled 1930. aastail. Millise tulemusega nimetatud konfliktid lahenesid? Täida tabel. 2p

	Jaapan-Hiina	Hispaania
Konflikti põhjus	Jaapan tahab saada Aasia valitsejaks	Võitlus vabariiklaste ja Franco pooldajate vahel
Tagajärg		

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,44p (72%).

Eeldatavad vastused

:

	Jaapan-Hiina	Hispaania
Konflikti põhjus	Jaapan tahab saada Aasia valitsejaks	Võitlus vabariiklaste ja Franco pooldajate vahel
Tagajärg	Jaapan vallutas Mandžuuria ja lõi Jaapanist sõltuva Mandžukuo riigi. Jaapan tunnistati Rahvasteliidu poolt agressoriks ja vastuseks lahkus Jaapan RL-st	Hispaanias kehtestati Franco diktatuur. Hispaania kodusõda osutus Teise maailmasõja eelmänguks

Sagedamini ette tulnud vigadest: Jaapan vallutas kogu Hiina (või ka kogu Aasia), Franco esindas kommuniste või demokraate.

Paljudes koolides loeti seda ülesannet raskemate hulka, kuna nimetatud konflikte ei olnud peetud piisavalt tähtsaks. Oli õpetajaid, kelle meelest on liig tahta, et 9. klassi õpilane konfliktide tulemusi teaks. Selle arvamusega analüüsija ei nõustu – antud ülesandes ei küsitud mingeid detaile, vaid ainult seda, mis muutusi konfliktid kaasa tõid.

3. Kas Rahvasteliit täitis oma eesmärgi? Põhjenda oma arvamust ühe argumendiga. 1p

Jah

Ei

Põhjendus

Ülesande eest oli võimalik saada max 1p, keskmine tulemus oli 0,91p.

Eeldatavad vastused

Variant EI

Põhjendus: Ei suutnud ära hoida Teist maailmasõda ega piirkondlikke konflikte, sest tal puudusid vahendid agressori mõjukaks taltsutamiseks. Rahvasteliit polnud võimeline lahendama kriise, kui nendes osalesid suurriigid.

Antud ülesanne oli üks paremini vastatud ülesandeid, vaid viiel juhul 47-st oli õigete vastuste protsent üle 90. Leidus väga arukaid vastuseid, meenub ka selline, kus oli kirjutatud, et 1920. aastatel tuli Rahvasteliit oma ülesannetega toime, kuid 1930. aastatel enam mitte. Sellist põhjendust võib igal juhul õigeks lugeda, sõltumata sellest, kumba kastikesse eelnevalt märk oli tehtud.

Hindajad ei ole oma küsitluslehtedel seda ülesannet arvustanud, kui mitte arvestada seda, et oli õpetajaid, kes pidasid õiglasemaks, et selliste ülesannete eest saaks anda kaks punkti. Analüüsija viimast arvamust ei jaga: valiku JAH või EI eest ei peaks punkti andma, juhuslikkuse protsent on liiga suur.

II TEINE MAAILMASÕDA (8p)

1. Teise maailmasõja rinded. Täida lüngad. Vt ka atlas lk 84 ja 85. 3p
8-9 õiget 3p; 6-7 õiget 2p; 4-5 õiget 1p

1941 alustas Vaiksel ookeanil sõjategevust Saksamaa liitlane _____, kes ründas USA mereväebaasi _____saartel. Sõjategevus toimus ka _____, kus Inglise ja USA väed sundisid alistuma _____ ja _____sõjajõud. Teine rinne avati 6. juunil 1944. aastal _____. (kus, täpsustage territoorium). Murrang idarindel Teises maailmasõjas toimus 1942. aastal _____ lahingus. 6. ja 9. augustil heitis USA aatompommi _____(mis riigi territooriumile?). Inglismaa ja USA kokkulepet 1941. aasta augustis, milles sõnastati sõja eesmärgid ja sõjajärgse maailmakorralduse põhimõtted, nimetatakse _____.

Ülesande eest oli võimalik saada max 3p, keskmine tulemus oli 1,95p (65%).

Eeldatavad vastused

1941. aastal alustas Vaiksel ookeanil sõjategevust Saksamaa liitlane **Jaapan**, kes ründas USA mereväebaasi **Havai** saartel. Sõjategevus toimus ka **Põhja-Aafrikas**, kus Inglise ja USA väed sundisid alistuma **Saksamaa ja Itaalia** sõjajõud. Teine rinne avati 6. juunil 1944. aastal **Põhja-Prantsusmaal, Normandias**_(kus, täpsustage territoorium). Murrang idarindel Teises maailmasõjas toimus 1942. aasta lõpul **Stalingradi** lahingus. 6. ja 9. augustil heitis USA aatompommi **Jaapanile** (mis riigi territooriumile?). Inglismaa ja USA kokkulepet 1941. aasta augustis, milles sõnastati sõja eesmärgid ja sõjajärgse maailmakorralduse põhimõtted, nimetatakse **Atlandi Hartaks**. Paremini teati Jaapaniga seotud lünki. Probleeme tekitasid mõned lüngad, kus mõeldavad olid erinevad vastusvariandid või erineva täpsusastmega vastused. Näiteks kirjutasid mitmed õpilased lünka, kus õige vastus oli *Hawaii*, hoopis *Pearl Harbor*, osa õpetajaid andis selle eest punkti, osa mitte. Lünka, mis ootas *Põhja-Aafrikat*, kirjutati mõnikord ainult *Aafrika* või *Normandia* asemel lihtsalt *Prantsusmaa*. Punkti andmine sõltus õpetaja suhtumisest.

Mõnevõrra rohkem probleeme oli *Atlandi Harta* teadmisega, kuna seda ei saanud kaardilt välja lugeda. Venekeelse töö kirjutajatele tegi olukorra veel raskemaks see, et seal oli eksikombel küsitud (olematut) kokkulepet, mis sõlmitud (ülesande sõnastuses) hoopis Prantsusmaa ja Inglismaa vahel.

Kuigi ülesande eest saadi keskmiselt peaaegu 2/3 punktidest, lugesid paljud õpetajad selle raskeks ülesandeks. Ette heideti, et sõnastus ei taganud seda, et vastajad mõistaksid ülesannet samamoodi kui selle koostaja. Analüüsija leiab, et neis märkustes on omajagu tõtt. Oli neidki, kelle meelest kolm punkti on üheksa lünga eest vähevõitu. Lisaks veel eelpool märgitud viga venekeelsetes töödes.

2. Kes kellega Teises maailmasõjas sõdis? 2p

5-6 õiget 2p; 3-4 õiget 1p

Teises maailmasõjas osales kümneid riike, osa riike suutis ka sõjast kõrvale jääda ja erapooletuse säilitada. Jaga nimekirjas olevad riigid kaheks võitlevaks pooleks ja erapooletuteks. Kirjuta riigi ees olev number tabeli sobivasse lahtrisse.

Vt atlas lk 83-84

1 Suurbritannia, 2 USA, 3 Jaapan, 4 Itaalia, 5 Rootsi, 6 Šveits

Sõdisid Saksamaa poolel	Sõdisid NSV Liidu poolel	Olid erapooletud

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,80p (90%).

Eeldatavad vastused

Sõdisid Saksamaa poolel	Sõdisid NSV Liidu poolel	Olid erapooletud
3,4	1,2	5,6

Ülesanne oli üks lihtsamaid, õigesti vastanud oli pea 90%, tegemata oli selle ülesande jätnud ainult kaks õpilast. Selles ülesandes eksisid ainult need, kellel üleüldse mingeid asjakohaseid teadmisi ei paistnud olevat, ja paigutasid riike lahtritesse ilmselt suvaliselt. Kõrge tulemuse taga oli ilmselt ka see, et maksimumpunktid võis saada ka ühe eksimuse korral. Antud ühesande puhul oleks juhend rangemgi võinud olla.

Hindajad olid ilmselt ülesandega rahul – arvamused ei olnud, keegi seda raske ülesandena esile ei toonud.

3. Mis küsimusi arutati nimetatud konverentsidel. Kirjutage iga konverentsi juurde üks vastuvõetud otsus. 3p

- 1) Teherani konverents
- 2) Jalta (Krimmi) konverents
- 3) Potsdami konverents

Ülesande eest oli võimalik saada max 3p, keskmine tulemus oli 1,73p (58%).

Eeldatavad vastused

Teherani konverents: avada Teine rinne Põhja-Prantsusmaal ja alustada pealetungi sakslaste vastu Normandias, NSVL kohustus kuulutama pärast Saksamaa purustamist sõja Jaapanile. Jõuti kokkuleppele Saksamaa jaotamise ja Poola tulevaste piiride suhtes. Otsustati tunnustada NSVL-i 1941. aasta piirides.

Jalta (Krimmi) konverents: määrati kindlaks ÜRO asutamiskongressi aeg ja koht. Kooskõlastati, kuidas Saksamaa lõplikult purustada ning milline on sõjajärgne maailmakorraldus. Kesk- ja Ida-Euroopa jagamine mõjusfäärideks.

Potsdami konverents: Saksamaa sõjajärgne haldamine okupatsiooni tingimustes. Anda sõjaroimarid rahvusvahelise kohtu alla.

Levinumad vastused olid Teise rinde avamine (sellele aitas ehk kaasa ka lünktest), Euroopa ja Saksamaa mõjusfäärideks jagamine, roimarite andmine kohtu alla ja NSV Liidu lubadus astuda sõtta Jaapani vastu. Oli ka vastuseid (mille eest ka punkte anti), mida ei saanud päris otsustena käsitada, pigem oli tegu probleemide käsitlemisega. Mitukümmend õpilast oli jätnud need küsimused üldse vastamata, eriti paljud (63) loobusid Potsdami konverentsil otsustatu kirjapanemisest.

Õpetajate-poolne vastukaja: 9. klassi õpilased ei peaks nii täpselt orienteeruma liitlaste vahelises koostöös. Lisaks sellele arutati mõningaid teemasid rohkem kui ühel kohtumisel ja selles kõiges orienteerumine ei ole tõesti lihtne. Märkusena olgu öeldud, et konverentsid olid eraldi märksõnana eksamiteema juures välja toodud. See oli põhjus, miks neid ka ülesandes eraldi küsiti.

Teise maailmasõja kohta käivate ülesannete lahendamisel olid venekeelsete koolide õpilased eestlastest oluliselt edukamad. Sellest hoolimata, et venekeelse töö lünktesti oli sattunud eksitav viga. Eriti suur erinevus oli kolmanda ülesande juures: 1,68/2,07. Tundub, et eesti õppekeele koolides on konverentsidele vähem tähelepanu pööratud.

III KÜLM SÕDA (7p)

1. Too mõlema külma sõja valdkonna kohta näide (2p)

Sõjalised organisatsioonid	Näide
Kriisid, konfliktid	Näide

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,57p (79%).

Eeldatavad vastused

Sõjalised organisatsioonid. Näide: NATO, VLO

Kriisid, konfliktid. Näide: Korea sõda, Ungari 1956, Praha kevad, Suessi kriis või Lähis-Ida kriis, Kuuba (Kariibi) raketikriis, Afganistani sõda.

Ülesanne oli vastajate jaoks suhteliselt lihtne, eriti teine küsimus: külma sõja kriis. Vastustena pakuti erinevaid kriise ja sõdu, ühegi eelistamist ei täheldatud. Sõjalistest organisatsioonidest pakuti peamiselt NATO-t.

Õpetajate poolt toodi välja vaid paar probleemi: üks ei saanud aru, kas kirja tuleb panna mõlemad sõjalised organisatsioonid või piisab ühest ja teine juhtis tähelepanu sõnade järjekorrale tööülesandes, mis laseb tõlgendada asja ka nii, nagu oleks olnud kaks („mõlema”) külma sõda. Viimase märkusega võib selles osas nõus olla, et teistsugune järjekord oleks lauseehituse seisukohalt tõesti parem olnud, kuid ei ole tõenäoline, et keegi seetõttu arvama oleks hakanud, et eksisteeris veel teinegi külm sõda.

2. Seleta mõisted (4p)

Trumani doktriin

Marshalli plaan

Ülesande eest oli võimalik saada max 4p, keskmine tulemus oli 1,52p (38%).

Eeldatavad vastused

Trumani doktriin – USA presidendi seisukoht, et USA välispoliitika eesmärgiks on vabade rahvaste toetamine ohu korral, Kreeka ja Türgi kommunismiohu tõttu. Sise- ja välisurve all pidas USA riigipea silmas eri riikide kommunistlikke rühmitusi, kes üritasid stalinliku NSV Liidu eestvedamisel relvajõuga võimule pääseda.

Marshalli plaan – Euroopa taastamise kava USA majandusabi näol Teise maailmasõja järel sõjas kannatada saanud Euroopa riikidele. Abi pakuti nii kaotajate kui võitjate poolel olnud riikidele. Sai 17 riiki.

Mõisteid eraldi vaadates tekitas rohkem probleeme Trumani doktriin, mida keskmiselt halvemini teati ja mille ka 45 õpilast hoopis vastamata oli jätnud.

Ülesanne osutus kõige probleemsemaks, sest sellesse oli sattunud hooletusviga. Eksamilehe järgi võis kummagi mõiste eest anda maksimaalselt ühe punkti, hindamisjuhendi järgi kaks punkti. Paljud õpetajad (allakirjutanu kaasa arvatud) ilmselt seda tööde hindamise ajal ei avastanudki. See tähendas sel juhul seda, et õpilane võis kaotada kuni kaks punkti. Neid eksminande ei pruukinud aga eriti palju olla, kuna selgus, et kahe punkti väärilisi korrektseid vastuseid ei olegi niisama lihtne kirja panna.

Vastuolu avastanud õpetajad kirjutasid oma vastukajades peamiselt seda, et hindamisjuhend on vigane ja vähemalt ühes koolis anti hindamisjuhendile seetõttu ka mitterahuldav hinnang. Tegelikult oli viga hoopis eksamitöös. Oli neid, kes pärast vastuolu avastamist koostasid uue hindamiskaala ja nihutasid hinnete alampiire 1-2 punkti allapoole. Teised avastasid vastuolu põhjuse ja hindasid vastavalt hindamisjuhendile: kuni kahe punktiga. Tähelepanuväärne oli see, et sageli oli pärast vea ülesleidmist mõlemad seni ühe punktiga hinnatud vastused kahepunktisteks ümber hinnatud. Lähemal vaatlemisel selgus, et pahatihti oli seda tehtud alusetult: vastused ei olnud kahte punkti väärt. Silma hakkas üks Trumani doktriini selgitus, mille väärtus oli ühelt punktilt kahele tõstetud, aga analüüsija meelest oli see vastus kõigest nulli väärt.

Kas see kahetsusväärne eksitus on süüdi selles, et seekord ei olnud maksimumpunktidega hinnatud tööd? Saavutatud ülempiir 73 provotseerib nii arvama. Sellele probleemile mõeldes vaatas analüüsija läbi praktiliselt kõik enam kui 70 punkti saanud tööd ja kahtlusele kinnitust ei saanud.. Parimate tööde puhul oli hindaja enamasti viga taibanud ja eksaminand kõnealused kaks punkti kätte saanud või olidki kõnealused vastused sellised, mille puhul kahe punkti panemine oleks olnud liiast.

Lisaks eeltoodud probleemile oli mõnede õpetajate meelest mõistete põhjaliku seletamise jaoks ruumi vähevõitu.

Kokkuvõtteks: küllap oleks selle ülesande eest saadud keskmine ehk palli võrra kerkinud, kui hooletusviga sisse ei oleks sattunud, aga tööde lugemisel tundus, et suurem osa vastuseid olidki kõige rohkem üht punkti väärt.

3. Keda võib pidada külma sõja võitjaks? Põhjenda oma arvamust? (1p)

Võitja

Põhjendus

Ülesande eest oli võimalik saada max 1p, keskmine tulemus oli 0,74p (74%).

Eeldatavad vastused

Võitja: USA, lääneriigid

Põhjendus: NSV Liit lakkas olemast, lagunes sotsialistlik maailmasüsteem, USA hakkas otsustama maailma poliitilisi küsimusi. 1980. aastate lõpul ei suutnud NSVL-i majandus enam relvastuse võidujooksuga kaasa minna. NSVL alustas läbirääkimisi suhete parandamiseks lääneriikidega. NSVL tõi Kesk-Euroopa riikidest oma väed välja ja pärast seda lakkas VLO eksisteerimast (1991). Idablokk lagunes 1980. aastate lõpul ning 1990. aastate algul. NATO püsib tänini ja laieneb pidevalt.

Küsimus tundub lihtne olevat, keskmine tulemus on analüüsija meelest üllatavalt madal, probleeme tekitas peamiselt oma arvamuse põhjendamine.

Antud ülesanne tõi kaasa ka ühe üllatava vastukaja. Ühe vene õppekeelega kooli õpetaja juhtis tähelepanu sellele, et USA pidamine külma sõja võitjaks (hindamisjuhend) ei ole vene lapsele ideoloogiliselt vastuvõetav. Selle kooli kaheksast eksami teinud õpilasest sai siiski viis selle ülesande eest punkti kätte. Huvitav oleks teada, kelle on selle kooli õpetaja oma tundides külma sõja võitjaks kuulutanud, et lapsi mitte hingeliselt traumeerida. Ega ometi NSV Liidu, mis külma sõja lõpus lagunes!

IV NSV LIIDU JA IDABLOKI LAGUNEMINE (8p)

1. Milles seisnes perestroikapoliitika? Too iga valdkonna kohta üks näide. (3p)

Avalikustamine

Näide:

Uut moodi mõtlemine välispoliitikas

Näide:
Poliitilise elu reformimine
Näide:

Ülesande eest oli võimalik saada max 3p, keskmine tulemus oli 1,96p (65%).

Eeldatavad vastused

Avalikustamine

Näide: Hakati avalikult rääkima Stalini jt kuritegudest, halvast majanduslikust seisust. Ajakirjandus sai vabaduse käsitleda probleeme, mis varem olid keelatud, loodi sõltumatuid ajakirjandusväljaandeid. Uutes oludes kasvas järsult massiteabevahendite mõju. Ühiskond muutus eriarvamuste suhtes sallivamaks. Avalikustamisega kaasnes ka nõukogude poliitilise elu liberaliseerimine ja kontaktide tihenemine muu maailmaga. Ajaloosündmusi hakati käsitleda senisest tõepärasemalt.

Uut moodi mõtlemine välispoliitikas

Näide: Vägede väljatoomine Afganistanist ja Kesk-Euroopa riikidest, läbirääkimised Läänega (USA-ga). Gorbatšov poolt välja pakutud ulatuslik relvastuse vähendamise (desarmeerimise) kava.

Poliitilise elu reformimine

Näide: Kehtestati presidentaalne valimissüsteem, NLKP kõrval lubati teisi parteisid moodustada, toimusid mitme kandidaadiga valimised.

Perestroika avaldumisvormide tundmine oli ebaühtlane: avalikustamise kohta teati näiteid hästi, välispoliitikaga oli veidi raskusi ja vastused olid üldsõnalised, poliitilise elu reformimisega jäid juba ligi pooled hätta, 67 õpilast loobus üldse vastamast.

Kindlate teadmiste puudumisel kirjutati sageli üldsõnalisi vastuseid: *uus mõtlemine välispoliitikas: hakati suhtlema teiste riikidega; poliitilise elu reformimine: vahetati välja senised tippjuhid*. Sedalaadi vastuste eest said õpilased mõnikord punkte, aga mõnikord ka mitte.

Tosinajagu õpetajaid on selle ülesande oma õpilaste jaoks raskena ära märkinud, kuid samas ei ole ülesande koostajale etteheiteid tehtud. Vihjatud on sellele, et kogu materjali läbimiseks jääb aega väheks ja perestroika teema on õpiku lõpu poole.

2. Millised olid Ida-Euroopa kommunistlike režiimide kokkuvarisemise põhjused? Esita kaks põhjust, mis tulenesid siseriiklikust või rahvusvahelisest olukorrast. (2p)

1)

2)

3. Millised olid perestroika tagajärjed Eestile? 1p

Ülesande eest oli võimalik saada max 3p, keskmine tulemus oli 1,89p (63%).

Eeldatavad vastused

2.

- 1) Nõukogude Liidu nõrgenemine.
- 2) Loobumine Brežnevi doktriinist.
- 3) Majanduse allakäik kõigis Ida-Euroopa riikides.
- 4) Ida-Euroopa kommunistlikes riikides aktiveerisid kommunismivastased poliitilised jõud, kes üldjuhul leidsid laialdast toetust rahva seas.
- 5) NSVL tõi väed Ida- ja Kesk-Euroopa kommunistlikest riikidest välja ja ei sekkunud enam nende riikide siseasjadesse.

3.

Eesti sai võimaluse taastada oma iseseisvus.

Ida-Euroopa režiimide kokkuvarisemise põhjusi pidasid mitmed raskeks küsimuseks. Paremini teati seda, mida perestroika Eestile kaasa tõi. Mitmed õpilased ei pannud kirja küll lõpptulemust: iseseisvumist, vaid hakkasid loetlema mitmeid muutusi, mis kõik tõesti ka Eestis aset leidsid. Punkti saamine sellisel juhul sõltus, nagu sageli, hindajast.

Viimase küsimuse jättis vastamata 25 õpilast, kahekümne kuuendana lisaksin sinna juurde ühe (eesti õppekeele kooli) sugugi mitte algaja õpetaja, kes oma tagasiside lehe lõpetas emotsionaalse küsimusega: „Kas perestroikal on tagajärjed???” Õnneks olid kõik tema kuus eksami valinud õpilast mingit tagajärge teadnud ja punkti saanud.

Antud ülesannete puhul oli eestikeelsete koolide õpilaste teadmiste keskmine 0,4p kõrgem kui venekeelsetes koolides, kus saadi kätte vaid pooled võimalikest punktidest.

4. Vasta küsimustele tekstikatkendi alusel. 2p

M. Dobbs NSV Liidu lagunemisest ja Gorbatšovi rollist ajaloos

Gorbatšov tuli võimule lubadustega, peatada Nõukogude majanduse mitu aastakümnet väldanud allakäik ja taaslustada marksistlik-leninlikud (sotsialistlikud) ideed. Kui tal oleks õnnestunud lubadused täita, oleks süsteem saanud uue või vähemalt ajutise eluõiguse.

Kes oli Mihhail Gorbatšov?

Kas Gorbatšovi poolt pakutud perestroika eesmärgid täitusid? Põhjenda oma arvamust.

Jah

Ei

Põhjendus

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,57p (79%).

Eeldatavad vastused

Ei X

Põhjendu: Reformid sotsialismi päästmiseks kukkusid läbi, Nõukogude Liit lagunes, Venemaa läks üle turumajandusele. Gorbatšovi eesmärk oli sotsialistliku riigi reformimine, kuid säilitades sotsialistlik kord ja riigi terviklikkus. Plaan ei täitunud – sotsialism varises kokku ja impeerium lagunes.

Ülesanne tundub olevat väga lihtne ja punktengi saadi seal keskmisest rohkem, ometigi selgus, et oli eksamitegijaid, kes ei osanud kirja panna, kes on Gorbatšov ja ei teadnud, kas tema suur projekt õnnestus või mitte.

Gorbatšovi isiku kohta pandi kirja hulk erineva täpsusastmega vastuseid: *peasekretär ja esimene sekretär, president ja juht, liider ja valitseja*. Tuli ette ka ebaõnnestunud kombinatsioone: *NLKP president* või *NSVL peasekretär*. Ebatäpsete vastuste eest võis punkte saada, aga võis ka ilma jääda. Teisele küsimusele vastates püüdsid mitmed vastajad sobivat põhjendust sõnasõnalt tekstist leida, õnneks enamik seda ei teinud.

Mõned õpetajad olid selle ülesande keerulisemate hulka liigitanud, viidati ka sellele, et ülesandes on vaja vastata tekstikatkeni alusel, aga otsest vastust tekstist justkui ei saa ega ole seal öeldud sedagi, kes oli Gorbatšov.

5.2.3. Eesti ajalugu

I EESTI VABARIIK 1920-1940 (11p)

1. Allikaanalüüs Eesti Vabariigi põhiseaduste kohta. Täida tabel ja leia vastused küsimustele, toetudes põhiseaduste katketele ja oma varasematele teadmistele. (6p)

Eesti Vabariigi põhiseadus

Vastu võetud 15. juunil 1920

§ 1 Eesti on iseseisev, rippumatu vabariik, kus riigivõim on rahva käes.

§ 35 Rahvaesindajana teostab riigi seadusandlikku võimu Riigikogu.

§ 57 Valitsemise võimu teostab Eesti Vabariigi valitsus.

§ 61 Riigivanem esitab Eesti Vabariiki, juhhib ja ühtlustab vabariigi valitsuse tegevust, juhatab valitsuse istungeid ja võib aru pärida üksikult ministritelt nende tegevuse kohta.

Eesti Vabariigi põhiseadus

Vastu võetud 28. juulil 1937

§ 1 Eesti on iseseisev ja sõltumatu vabariik, kus kõrgeima riigivõimukandja on rahvas.

§ 38 Vabariigi president on riigipea. Ta on riigivõimu ühtluse kandja ja riigi esindaja. Ta hoolitseb riigivälise puutumatus ja sisemise julgeoleku ning riigi ja rahva üldise heaolu ja õigusliku korra säilitamise eest.

§ 43 Vabariigi valitsus teostab valitsemisvõimu.

§ 60 Riigikogu teostab seaduste vastuvõtmist ja muid ülesandeid Põhiseaduse alusel.

Riigikogu on kahekojaline rahvaesindus. Ta koosneb Riigivolikogust ja Riiginõukogust.

Eesti Vabariigi põhiseadus

Vastu võetud 28. juunil 1992

§ 1 Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik, kus kõrgeima riigivõimu kandja on

rahvas.

Eesti iseseisvus ja sõltumatus on aegumatu ning võõrandamatu.

§ 59 Seadusandlik võim kuulub Riigikogule.

§ 77 Vabariigi President on Eesti riigipea.

§ 86 Täidesaatev võim kuulub Vabariigi Valitsusele.

1.1. Täida tabel (3p)

8-9 õiget – 3p; 6-7 õiget – 2p; 4-5 õiget – 1p

	1920	1937	1992
Seadusandlik kogu			
Täidesaatev võim			
Riigipea			

1.2. Vasta küsimustele (3p)

Leia põhiseadustest üks sarnasus.

Leia põhiseadustest üks erinevus.

Milline põhiseadus oli kõige demokraatlikum? Põhjenda miks?

Ülesande eest oli võimalik saada max 6p, keskmine tulemus oli 4,64p (77%).

Eeldatavad vastused

1.1

	1920	1937	1992
Seadusandlik kogu	Riigikogu	Kahekojaline Riigikogu Riiginõukogu, Riigikogu:	Riigikogu
Täidesaatev võim	Valitsus	Valitsus	Valitsus
Riigipea	Otseselt puudub, ülesandeid täidab riigivanem	President	President

1.2.

Leia põhiseadustest üks sarnasus? 1p: seadusandlik võim kuulub Riigikogule, kõrgema võimu kandja on rahvas, täidesaatvat võimu teostab valitsus.

Leia põhiseadustest üks erinevus? 1p: 1938. aasta põhiseadusega on Riigikogu kahekojaline, teiste põhiseadustega ühekojaline. 1920. aasta põhiseaduse järgi puudub riigipea institutsioon.

Milline põhiseadus oli kõige demokraatlikum? Põhjenda miks? 1p: esimene põhiseadus, puudub presidendi ametikoht, Riigikogul on väga suured õigused.

Ülesanne koosneb kahest osast, mis on väga erineva raskusastmega. Tabeli täitmine allikatekstide järgi võis küll olla aega ja tähelepanu nõudev, kuid andis lõpuks enamasti päris hea tulemuse (kogu töö kõrgeim saavutus: 90,44% ehk 2,71p kolmest võimalikust). Maksimaalsete punktide (3p) saamist kergendas ka paindlik hindamisjuhend. Küsitavaks võisid osutada kaks lahtrit. 1920. a riigipea lahtrisse kirjutati enamasti riigivanem ja seda ka aktsepteeriti hindajate poolt; asjaolu, et riigipea institutsioon tegelikult puudus ja riigivanem oli vaid kt, teadsid väga vähesed. Probleeme võis tekitada ka see, kas 1937. a seadusandliku võimu lahtrisse kirjutada ainult Riigikogu või ka selle kodade nimetused. Mõlemal juhul olid hindajad olnud lapsesõbralikud.

Eksimusi esines vaid üksikute väga nõrkade tööde puhul, kus vastaja üldse aru ei paistnud saavat, mida tabelisse andmete kandmine endast kujutab. Kõigest hoolimata on paljudel õpetajatel selle kohta märkusi olnud. Mitme meelest oleks tulnud anda rohkem punkte: kuni üheksa. Tähelepanu juhiti sellele, et tööjuhend ei ütle otsesõnu, et lahtritesse tuleb kirjutada üksikud sõnad ja seetõttu kirjutas osa õpilasi ümber kogu §-i sisu. Samas oli ka neid, kes kirjutasid ainult §-ide numbrid.

Tabeli hindepunktide kandmine kastikesse käis mõnele õpetajale üle jõu. Mitu õpetajat jätsid kastid tühjaks ja kirjutasid nende kohale 3p. Kardan, et mehaaniliselt oma tööd teinud sisestajatel jäid need punktid küll sisestamata. Üks õpetaja ei lugenud hindamisjuhendi seda rida vist üldse mitte ja laskmata end segada kastikesest kõrval olnud maksimumpunktidest andis punkte iga täidetud lahtri eest. Nii sai ta kokku seitse punkti ülesandes, kus oleks tohtinud olla maksimaalselt kolm punkti ja seitsme õige korral ainult kaks.

Ka analüüsijale jäi arusaamatuks, miks oli ülesande kolm punkti vaja eraldi kastikesse jagada: ükski neist eraldi ei andnud mingit infot, oluline oli vaid nende summa. Seega oleks arusaadavam olnud üks kolmepunktiline lahter nagu käesoleva töö kõige esimeses ülesandes (tabel MRP kohta).

Mõnevõrra keerulisem oli teise osaga. Sarnase joone leidmisega põhiseadustes tuldi 94 juhul sajast toime: ühine tunnus leiti enamasti juba §1, kus on öeldud, et Eesti on iseseisev ja vabariik ja võim on rahva käes. Vähem oli neid, kes vastasid, et täidesaatev võim kuulus kogu aeg valitsusele või seadusandlik võim riigikogule. Erinevusena toodi enamasti välja see, et esimese põhiseaduse ajal ei olnud presidenti.

Hoopis problemaatilisem oli küsimus kõige demokraatlikuma põhiseaduse kohta. Hindamisjuhendis on avatud vastustega küsimuste puhul toodud vastuse näidis, aga mitte kõik ei osanud seda avatud vastusega küsimuseks pidada. Paljud arvasid hindamisjuhendist erinevalt, et kõige demokraatlikum on praegu kehtiv ja olid vaeva näinud sellele kinnituse otsimisega. Põhjendusteks toodi, et võim olevat kõige konkreetsemalt ära jagatud või et §1 on rõhutatud iseseisvuse aegumatust ja võõrandamatust. Oma iva leidsid needki, kes märkasid, et ainult praegu kehtiva põhiseaduse §1 ütleb sõnaselgelt, et Eesti on DEMOKRAATLIK vabariik.

Õpetajad olid seda hindamisjuhendist ilmselgelt erinevat vastust hinnanud mitmeti. Paljud on tagasiside korras seda küsimust arvustanud ja leidnud, et selle hinnangu andmine käib 9. klassi õpilastele üle jõu. Analüüsija kaldub nende arvamustega nõustuma. Selle küsimuse vastuse keskmine oli ainult 0,35 ja osutus seega kogu töö kõige raskemaks küsimuseks.

Selles ülesandes ilmnes ka erinevusi eri õppekeelega koolide õpilaste vahel: kui tabeli täitmisel olid venekeelsete koolide õpilased veidi paremadki, siis põhiseaduste võrdlemisel jäadi eestlastele tulbisti alla: 1,98 : 1,58.

Ülesande kriitikud juhtisid ka tähelepanu sellele, et ülesanne olevat pigem ühiskonnaõpetuse eksamile sobiv ja et õpilased ei olnud selleks ette valmistatud (tegelikult olid tulemused päris head, kui viimast küsimust mitte arvestada).

2. Esita igast valdkonnast üks konkreetne näide Eesti Vabariigi (1920-1940) kultuurisaavutuse kohta. 3p (iga näide annab 1p)

Näide haridusest

Näide teadusest

Näide muusikast

Ülesande eest oli võimalik saada max 3p, keskmine tulemus oli 1,62p (54%).

Eeldatavad vastused

Näide haridusest: kogu haridussüsteem oli eestikeelne, avati eestikeelne kõrgkool – Tartu Ülikool (1919), hiljem kõrgemad muusika- ja kunstikoolid Tallinnas ja Tartus, loodi ühtluskool: üleminek ühelt kooliastmelt teisele muutus sujuvaks, likvideeriti koolitüüpide paljus, ühtlustati õppekavad, kehtestati 6-klassiline koolikohustus, kujundati rahvuslik õpetajaskond, pandi tugev alus kutseharidusele.

Näide teadusest: "Eesti Entsüklopeedia" väljaandmine, asutati Teaduste Akadeemia ja teaduslikud seltsid (Õpetatud Eesti Selts, Loodusuurijate Selts, Akadeemiline Ajaloo Selts jt), mitmed Eesti teadlased saavutasid ülemaailmse tuntuse (astronoom Ernst Öpik, keemik Paul Kogermann, neurokirurg Ludvig Puusepp jt), rahvusteaduste väljaarendamine ja edendamine: eesti keel ja kirjandus, rahvaluule, ajalugu, arheoloogia, etnograafia, geograafia.

Näide muusikast: Evald Aava „Vikerlased” – esimene eestikeelne ooper, Artus Kapi oratoorium „Hiib”, Cyrillus Kreegi „Reekviem”, säilis ja tugevnes kohalike laulupäevade ja üldlaulupidude traditsioon, oluliselt kasvas isetegevuslike kooride ja orkestrite arv.

Kõige paremini teati näidet hariduse kohta, enamasti kirjutati lünka 6-aastane koolikohustus või eestikeelne Tartu Ülikool. Vähem kui pooled oskasid tuua õige näite teadussaavutuste vallast ja needki näited ei olnud pahatihti eriti konkreetset (eesti teadlaste tuntus välismaal vms). Tervelt 80 õpilast jättis aga sellele küsimusele vastamata. Muusika vallas saadi rohkem punkte, kuid vastused olid pigem pealiskaudsed: laulupidude jätkuv pidamine, estraadiorkestrid, mõni teadis ka esimest eestikeelset ooperit.

Paljude õpetajate meelest oli see töö üks raskemaid ülesandeid. Enam kui üks vene õppekeelega kooli õpetaja juhtis tähelepanu sellele, et õpikus olevat selle kohta ebapiisavalt materjali. Sellega ei saa analüüsija nõustuda. Ilmselt on probleeme neil, kes õppisid sõdadevahelist Eesti Vabariiki ainult §9 põhjal: sellest jäi muidugi väheks. Õpikus on aga olemas ka §10B, kus materjali Eesti Vabariigi kultuurielu kohta on piisavalt, et antud küsimusele õige vastus anda.

3. Esita kaks vaikiva ajastu tunnust. Selgita, kuidas on sama küsimus lahendatud demokraatlikus ühiskonnas? 2p.

Vaikiva ajastu tunnus	Demokraatliku ühiskonna kirjeldus

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,31 (66%)p.

Eeldatavad vastused

Vaikiva ajastu tunnus	Demokraatliku ühiskonna kirjeldus
Parlamenti ei kutsutud kokku, seadusi anti välja riigivanema dekreetidena.	Parlamendi istungid toimuvad regulaarselt. Seadusandlusega tegeleb parlament, riigipea vaid kuulutab seadusi välja.
Ainupartei – Isamaaliit, erakondade tegevus lõpetati. Ajakirjandusel puudus võimalus valitsust arvustada – tsensuur.	Mitmepartei süsteem. Vaba ja sõltumatu ajakirjandus jälgib valituse tegevust ja annab kriitilisi hinnanguid.

Ülesanne lahendati n-õ harju keskmise tasemel, vastustes kirjutati enamasti tsensuurist, parlamendist ja poliitilistest erakondadest. Siiski jättis erakordselt palju õpilasi (52) selle vastamata.

Selleski ülesandes ilmnes erinevusi eesti ja vene õppekeele koolide õpilaste vahel: eestlaste keskmine oli 10% kõrgem.

Suur hulk õpetajaid pidas seda üheks raskemaks ülesandeks, mitmed väitsid, et õpilased ei olevat aru saanud, mida neilt oodati. Avaldati arvamust, et ülesanne oleks lihtsam olnud, kui oleks küsitud lihtsalt vaikiva ajastu tunnuseid ega oleks sinna kõrvale soovitud teada demokraatliku ühiskonna varianti. Nendel arvajatel võib ka õigus olla.

II EESTI NSV 1944-1987 (11p)

1. Töö fotoga: Toetudes oma teadmistele ja fotol nähtule, vasta küsimustele. <u>Foto lk 57 (laulupidu)</u>	2p
Millisest Eesti ajaloo perioodist võib foto pärit olla? Selgita, mis fotol viitab vastavale perioodile? 1p	
Selgita, miks oli taolise traditsiooni hoidmine rahvale tähtis? 1p	

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,52p (76%).

Eeldatavad vastused

Millisest eesti ajaloo perioodist võib foto pärit olla? Selgita, mis fotol viitab vastavale perioodile? 1p: ENSV liiduvabariikide lipud sirbi ja vasara kujutisega, Gustav Ernesaksa roll laulupidude traditsiooni hoidmisel.

Selgita, miks oli taolise traditsiooni hoidmine rahvale tähtis? 1p :aitas tunda end ühtse rahvana, sai laulda isamaalisi laule (vähemalt pärast ametliku osa lõppu), võimaldas rahvusliku meelsuse demonstreerimist (piiratud ulatuses), aitas hoida sidet varasema ajalooperioodi ja väärtushinnangutega.

Ülesanne oli kergemate hulgast, keskmine ületas $\frac{3}{4}$ piiri. Perioodi määratlemisega saadi üldiselt hakkama, paljud viitasid ka õigesti punalippudele, mis aitavad üritust dateerida. Mõned püüdsid paraku liiga täpsed olla ja arvasid, et tegu on 1947. aasta laulupeo pildiga. Paraku ei anna esiplaanil oleva G. Ernesaksa iga ja tagaplaanil olev laulukaar võimalust seda õigeaks lugeda. Osa õpilasi arvas ka, et foto kuulub laulva revolutsiooni perioodi. Paraku viitab lauluväljaku kujundus (punalipud) siiski varasemale ajale.

Laulupeo traditsiooni tähtsuse hindamisega tuli üheksa õpilast kümnest kas või ümmargust juttu veeretades enamasti toime.

Kõigest hoolimata oli see tosina õpetaja meelest üks raskemaid ülesandeid, üks õpetaja juhtis tähelepanu ka ebatäpsele sõnastusele. Esimene küsimustest küsib Eesti ajaloo perioodi (mitte sündmust, mille ajal pilt on tehtud) ja seda, miks niimoodi arvatakse, teine aga küsib, miks on taoline traditsioon tähtis. Teine küsimus eeldab, et esimese vastuses on juttu laulupeost, aga tegelikult on võimalik õige vastuse ka ilma selleta kirja panna. Kõrge keskmine tulemus annab põhjust arvata, et eriti paljudele see siiski probleemiks ei olnud.

2. Selgita järgmisi mõisteid (täendus, eesmärk, tagajärg). 6p

Küüditamine
Kollektiviseerimine
Industrialiseerimine

Ülesande eest oli võimalik saada max 6p, keskmine tulemus oli 3,32 (55%)p.

Eeldatavad vastused

Küüditamine – Eestist väljasaatmine, 2,5% eestlastest sunniti kodust lahkuma, taheti rahvast hirmutada ja sundida kolhoosidesse astuma, nõrgendas metsavendade vastupanu. Suurte elanikkonna rühmade ümberasustamine kaugetesse karmi kliimaga piirkondadesse, eesmärgiga vähendada rahvuslikku opositsiooni, rahvusi omavahel segada. Eestist küüditati 1941. ja 1949. aasta massiküüditamistega kümneid tuhandeid inimesi.

Kollektiviseerimine – kolhooside moodustamine, talumajapidamise hävitamine, metsavendluse majandusliku baasi hävitamine; põllumajandus käis alla, linnastumine. Eesmärk võtta riigi kontrolli alla nii tootmine kui turustamine. Põllumajanduslike väikemajandite (talude) liitmine riigi kontrolli all olevateks suurettevõteteks (kolhoosid, sovhoosid). Hävitati talukultuur, taludel põhinev asustuspilt, kohusetundlik suhtumine töösse.

Industrialiseerimine – rasketööstuse eelisarendamine, eesmärgiga anda rohkem toodangut ja tuua selle kaudu sisse võõrtöäjõudu, Eesti tööstuse allutamine NSVL-i huvidele, keskkonna

reostamine, linnastumine. Tagajärg: Eestisse rajati ebaproportsionaalselt palju ettevõtteid, millel ei olnud kohapeal toorainet ja toodi sisse massiliselt võõrtööjõudu.

Ülesanne osutus raskemaks, kui oletada oleks võinud. Kahe punkti saamine ühe mõiste defineerimise eest õnnestus vähestel. Paremini tunti küüditamist, aga kollektiviseerimise ja eriti industrialiseerimise mõistetega jäädgi jänni. Kummagi mõiste puhul jättis poolsada õpilast selle ka vastamata, küüditamise jättis vastamata vaid kolm õpilast. Kui aus olla, siis ei olnud nimetatud mõisted eksaminandidele antud teemades ka eraldi esile tõstetud, kuigi muu teksti sees olid nad muidugi kirjas.

Kollektiviseerimine arvati tähendavat suvalist ühistamist ja industrialiseerimise juures tuli mõnele meelde tööstuslik pööre ja sinna juurde kuuluv. Iseenesest ei ole see ju vale, aga ülesanne kuulus Eesti NSV peatüki alla ja järelikult tuli seda seletada ka selles kontekstis.

Ülesande vormistamise juurde üks märkus, millele ka hindajate õpetajate poolt tähelepanu on juhitud: ülesandes on kolm mõistet, igaühe juures tuleks esile tuua kolm elementi: tähendus, eesmärk ja tagajärg, kokku seega üheksa elementi. Punkte sai igaühe eest panna aga ainult kaks. Põhjalikuma vastuse oleks saanud, kui oleks iga mõiste eest saanud anda kolm punkti ja ülesanne teisiti kujundada: nii, et iga mõiste juures oleks olnud kolm eraldi lahtrit, rida või lünka. Teistpidi: kui leppida pealiskaudsema vastusega, oleks iga mõiste eest tulnud anda üks punkt. Praegusel kujul jäi üles küsimus, kas kahe punkti saamiseks tuleb vastata ära kõik kolm küsimust või piisab kahest. Hindajad selle ülesande juures siiski liiga norivad ei olnud. Korduvalt juhiti tähelepanu sellele, et põhjaliku vastuse kirjapanekuks oli ruumi vähe. Paljud õpetajad pidasid seda üheks raskemaks ülesandeks.

3. Iseloomusta ENSV aegset igapäevaelu ühe näitega. 1p Olme ja igapäevaelu

Ülesande eest oli võimalik saada max 1p, keskmine tulemus oli 0,62p (62%).

Eeldatavad vastused

Olme ja igapäevaelu toiduainete ja tarbekaupade defitsiit, korterite puudus.

Ülesanne paistab lihtne olevat, kuid ometi jättis 37 õpilast selle vastamata. Paljude vastused olid väga üldsõnalised: *inimesed käisid iga päev tööl, said palka, vaatasid televiisorit jne.* Kolhoosis tööl käimine kui igapäevaelu näide oli mõne õpetaja meelest punkti väärt, teise meelest mitte.

Erinevus eesti- ja venekeelsete koolide õpilaste vahel oli selle küsimuse juures suurem kui kuskil mujal: eestlastel keskmine 0,65, mitte-eestlastel 0,35. Hämmastav.

Ka seda ülesannet pidasid mitmed õpetajad oma õpilaste jaoks raskeks.

4. Anna hinnang ENSV perioodile. Esita üks positiivne ja üks negatiivne näide või iseloomulik joon. 2p Positiivne: Negatiivne:
--

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,41p (71%).

Eeldatavad vastused

Positiivne: haridus jäi eestikeelseks, tasuta arstiabi, odavad korteriüürid, elekter, bensiin, telefon, sotsiaaltoetused, kõikidel oli töö, odavad raamatud ja kultuuri kättesaadavus.

Negatiivne: tsensuur, ühiskonnaelu politiseeritus, suurmajandid ja suurtootmine, ajaloo ümberhindamine, rahva ajaloolise mälu kustutamine (raamatute põletamine, tänavate ümbernimetamine), inimeste tagakiusamine poliitilistel põhjustel. Eraalgatus oli taunitud või keelatud. Kõiki eluvaldkondi suunati ja kontrolliti riigiorganite poolt.

Ülesanne oli enam-vähem jõukohane. NSV ajast toodi positiivsete näidetena täielikku tööhõivet ja odavaid kaupu, õpilasmalevat ja narkomaania puudumist, juhiti tähelepanu ka väiksemale sotsiaalsele ebavõrdsusele inimeste vahel. Venekeelsete koolide õpilased teadsid ka seda, et positiivne oli sel ajal toimunud majanduse suur areng ja teistest liiduvabariikidest sisse toodud ressursid. Negatiivsena nimetati enamasti tsensuuri, poliitiliste õiguste puudumist ja kaubadefitsiiti. Sageli sobis siia vastuseks eelmise ülesande (näide oldest) vastus.

III EESTI TAASISEISESVUMINE. EESTI 1991-2004 (8p)

1. Missugust organisatsiooni on kirjeldatud? 3p

Loodi 1987. aastal esimese demokraatlikel alustel tegutseva massiorganisatsioonina, mille tegevuse eesmärgiks oli algselt nõukogude võimu poolt tehtud kuritegude paljastamine ja Eesti ajaloo uue käsitluse loomine

1990.a. veebruaris valitud Eesti Vabariigi kodanike esindusorgan, mille eesmärgiks oli Eesti iseseisvuse taastamine juriidilise järjepidevuse alusel.

1988. aasta jooksul moodustunud liikumine, mille eesmärgiks oli ühendada erinevaid poliitilisi jõude Eesti iseseisvuse taastamiseks. Korraldas suurürituse „Eestimaa laul”.

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,28p (64%).

Eeldatavad vastused

Eesti Muinsuskaitse Selts
Eesti Kongress
Eestimaa Rahvarinne

Ülesanne ei ole eriti õnnestunud, õpilastel oli raskusi organisatsioonide äratundmisega. Iga mõiste juures oli ka umbes poolsada vastamisest loobunut. Kõige suuremaid raskusi valmistas teine mõiste. Esimeseks organisatsiooniks pakuti sageli ekslikult MRP-AEG-d. Suhteliselt paremini teati viimast – Rahvarinnet, kuigi sageli kirjutati lünka ka *laulev revolutsioon*. Üldse oli raskusi, et eristada organisatsioone üritustest ja riiklikest institutsioonidest, sageli aeti

organisatsioonid omavahel segi. Huvitaval kombel tunti neid mõisteid paremini venekeelsetes koolides: keskmiselt 1,54 1,25 vastu.

Paljude õpetajate meelest oli ülesanne liiga raske. Mõni asjatundlikum ei olnud rahul ka definitsioonidega ja avaldas arvamust, et Rahavarinne ei püüelnud sugugi ühemõtteliselt iseseisvuse poole ega olnud Muinsuskaitse seltsi eesmärgiks uue ajalookäsitluse kirjutamine.

2. Vii kokku sobivad paarid: kirjuta nime järel olevasse kastikesse sobiv täht. 2p
5-6 õiget 2p; 3-4 õiget 1p

Edgar Savisaar		A üks Interrinde juhte
Vaino Väljas		B EKP esimene sekretär aastatel 1978-1988
Lennart Meri		C Eesti peaminister aastail 1992-1994
Mart Laar		D Esimene taasiseseisvunud EV president
Karl Vaino		E Muinsuskaitse Seltsi esimees
Arnold Rüütel		F Ülemnõukogu presiidiumi esimees
		G Rahvarinde juht
		H EKP esimene sekretär alates 1988. aastast

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,32p (66%).

Eeldatavad vastused

Edgar Savisaar	G
Vaino Väljas	H
Lennart Meri	D
Mart Laar	C
Karl Vaino	B
Arnold Rüütel	F

Ülesanne lahendati keskmiselt 2/3 ulatuses, paremini teati A. Rüütli, M. Laari, eriti aga L. Meri ametikohti. Üllatavalt sageli eksiti E. Savisaarega, kuigi oleks võinud arvata, et teda ka Rahvarinde juhina mäletatakse.

Mitmed õpetajad leidsid siingi, et punkti oleks võinud anda rohkem: ikka iga õige valiku eest ühe.

3. Nimeta üks Sinu arvates kõige olulisem massiüritus Eesti taasiseseisvumise perioodist ja põhjenda selle tähtsust ja tähendust Eesti ajaloo kontekstis. (1p)

Ülesande eest oli võimalik saada max 1p, keskmine tulemus oli 0,80p (80%).

Eeldatavad vastused

Üritus: Balti kett, Eestimaa laul.

Tähtsus ja tähendus: tõmbas maailma avalikkuse tähelepanu Eesti ja kogu Baltikumi probleemidele. Selle mõjul tunnistas Moskva lõpuks MRP salaprotokollide olemasolu. Lauluväljakul oli koos ligi 300 000 inimest ja kõlas üleskutse omariikluse taastamiseks.

Ülesanne oli lihtne ja tulemused olid head, enamasti kirjutati vastuseks Balti kett või „Eestimaa laul”, erandlikumad näited olid fosforiidikampaania või ka Tallinna teletorni kaitsmine (mis küll Balti ketiga võrreldes niiväga massiüritus ei olnudki).

Raskemate ülesannete hulka seda ei arvatud ja märkusi selle kohta ei olnud.

4. Nimeta omal valikul kaks olulist rahvusvahelist organisatsiooni, mille liige on Eesti ning nimeta valdkond, millega see organisatsioon tegeleb? 2p

Organisatsioon

Tegevusvaldkond

Organisatsioon

Tegevusvaldkond

Ülesande eest oli võimalik saada max 2p, keskmine tulemus oli 1,69p (85%).

Eeldatavad vastused

Organisatsioon: NATO.

Tegevusvaldkond: liikmete sõjalise julgeoleku kindlustamine, sõjaline koostöö.

Organisatsioon: Euroopa Liit.

Tegevusvaldkond: majanduslik ja poliitiline koostöö Euroopa riikide vahel.

Ülesanne õnnestus suhteliselt hästi, organisatsioonidena toodi välja enamasti NATO ja Euroopa Liit. ÜRO puhul oli probleeme valdkonna nimetamisega.

Küsitluslehtedelt võis lugeda, et hindamisjuhendist oleks oodatud rohkem variante: Euroopa Nõukogu, ÜRO jm. Jällegi sama kinnitus. Avatud vastustega küsimustele pakub hindamisjuhend vastusvariandi. Juhendi päises on märkus: iga sisuliselt õige vastus tuleb lugeda õigeks.

Eesti ajaloo neljanda osa kokkuvõtteks.

Üldiselt olid eesti õppekeelega koolide õpilaste teadmised Eesti taasiseseisvumisest märgatavalt kõrgemad kui vene õppekeelega koolide õpilastel. Erandi moodustab esimene ülesanne, selle kohta on vist kõige õigem öelda, et vene õppekeelega koolide tulemus on keskpärane ja eestikeelsete koolide tulemus alla keskmist.

5.3. Eksamitöö raskusaste

5.3.1. Ajaloo eksamitöö võrreldes teiste 2007.a 9. klassi eksamitega

Tabel nr 11 Põhikooli eksamite koondstatistika aastal 2007

	N (valimi- põhine)	võimalik max	max	keskm	min	keskm (%)	St. hälve	keskm hinne	edukus %	kvaliteet %
ajalugu	624	75	73	49.86	3	66.48	13.94	3.53	90.38	52.56
bioloogia	990	75	75	51.27	0	68.35	11.37	3.52	95.05	50.61
eesti keel ja kirjandus	1589	100	99	69.77	16	69.76	15.11	3.62	96.22	53.24
eesti keel teise keelena	1583	100	100	62.71	1	62.71	19.70	3.34	83.89	38.09
füüsika	433	75	75	57.02	10	76.02	13.22	3.93	94.92	70.21
geograafia	1015	75	75	52.43	6	69.89	11.10	3.59	96.06	53.79
inglise keel	4809	75	74	59.58	18	79.46	9.08	4.04	99.48	81.04
keemia	1067	100	100	80.91	17	80.92	14.93	4.18	98.78	79.76
matemaatika	2088	50	50	30.99	0	61.97	12.10	3.35	81.37	44.83
prantsuse keel	1	75								
saksa keel	223	75	75	61.85	16	82.44	9.98	4.19	99.10	85.65
vene keel ja kirjandus	1066	100	100	70.18	32	70.19	14.07	3.63	98.59	52.91
vene keel võõrkeelena	376	75	75	63.60	2	84.80	8.77	4.31	99.73	89.89
ühiskonnaõpetus	999	75	75	57.88	11	77.18	9.63	3.92	99.20	74.97

Kui võrrelda kõigi ainete eksamitulemusi, siis ajalooeksamist nõrgemad olid vaid matemaatika ja eesti keele kui teise keele eksamite tulemused.

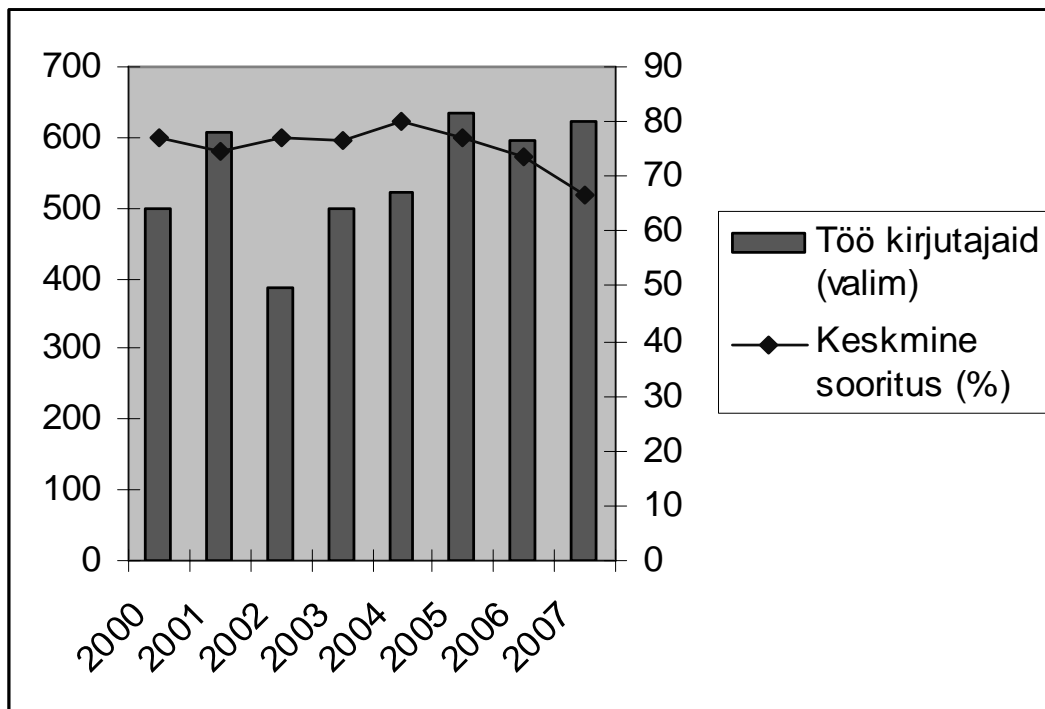
Valikeksamite hulgas oli ajalooeksami tulemuste keskmine peaaegu kõige madalam, nn 75-punktiliste hulgas ainus, kus nimetatud näitaja ei ületanud 50 punkti piiri. Mõnede näitajate poolt jäävad tahapoole vaid bioloogia ja eesti keele kui teise keele tulemused.

5.3.2. Tänavune eksamitöö võrreldes varasemate ajalooeksamitega

Tabel nr 12

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Töö kirjutajaid (valim)	500	608	385	497	522	636	597	624
Keskmine punktiarv	46,12	44,72	46,16	45,80	47,93	46,15	55,10	49,86
Keskmine sooritus (%)	76,87	74,53	76,93	76,34	79,88	76,92	73,47	66,48
Keskmine hinne	3,94	3,80	3,98	3,96	4,16	3,99	3,83	3,53
Minimaalne tulemus	11	16	15	13	0	14	0	3
Maksimaalne tulemus	59	60	60	60	60	60	75	73
Standardhälve	8,82	9,34	9,85	9,44	9,82	9,04	12,30	13,94

Diagramm nr 13 Eksami keskmine sooritus ja eksaminandide arv

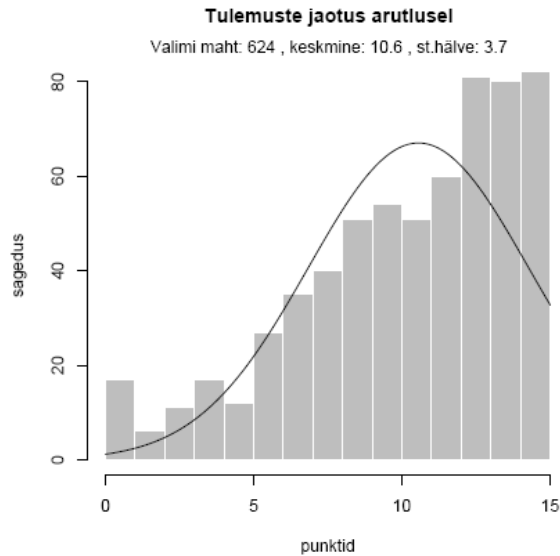
Keskmise soorituse kaudu on eksamitulemused paremini võrreldavad kui punktisummade kaudu, sest alates 2006. aastast on punktisumma 75, varem oli 60.

Kui võrrelda tänavuse eksami andmeid varasematega, siis võib öelda, et ...

- eksami valinute arv on püsinud stabiilsena, isegi väikest tõusu on märgata;
- eksam osutus eelmistest raskemaks: seni oli keskmine sooritus 3/4 ringis, seekord vaid 2/3;
- eelmise aastaga võrreldes on langenud ka kvaliteet: 68-lt protsendilt 52,4-le.

Arutlust on kirjutatud 2003. aastast alates ja järjest paremini. 2007. aasta töös moodustavad arutluse punktid keskmiselt 21,28% kogu töö punktisummast ja see ületab juba veidi arutluse osatähtsust (20%). Vaadeldes järgnevat diagrammi (nr 14), näeme, et arutluse tulemuste jaotus erineb oluliselt normaal-kõverast ja viitab sellele, et maksimaalseid või maksimumilähedasi punkte on arutluse eest antud heldel käel.

Diagramm nr 14

5.3.3. Eksamitöö võrreldes aastahindega

Tabel nr 15 Aastahinde (veerud) ning eksamitöö hinnete (read) sagedused

	Aastahinne 2	Aastahinne 3	Aastahinne 4	Aastahinne 5	kokku
Eksamihinne 1	1	8	1	0	10
Eksamihinne 2	4	32	13	1	50
Eksamihinne 3	1	90	117	26	234
Eksamihinne 4	0	11	89	153	253
Eksamihinne 5	0	0	2	68	70
kokku	6	141	222	248	617*

* Kuna eksamikeskusse saadetud töödest oli vaid 617 tööle märgitud aastahinne, on ülejäänud töid selle tabeli tegemisel ignoreeritud.

Mida tabelist välja lugeda?

- 76% eksami valinutest oli aastahindeks saanud „5” või „4”, üllataval kombel valis ajaloo eksami ka kuus õpilast, kelle aastahinne oli puudulik.
- Eksamihinne „5” õnnestus üldjuhul saada vaid nendel, kelle aastahinnegi oli samasugune, ainult kaks erandit.
- Eksamihinne „4” saajatest 60% olid saanud kõrgema aastahinde ja ainult 4% olid suutnud teha eksami paremini kui aastahinne.
- Eksamihinde „3” saajatestki olid üle 60% saanud kõrgema aastahinde.
- Eksamihinne ei kerkinud kellelgi aastahindest kõrgemale kui üks hindepall ja neidki õnnelikke oli kokku ainult 14 (2,3%).
- Eksamihinde langus aastahindega võrreldes piire ei tundnud ja nii juhtus 351 õpilasega (57%).

Sellest võib järeldada,

a) et eksamitöö oli raskem.

b) et koolides on hindamisprobleeme – õpilased on ülehinnatud.

c) et tegu on mõlema eelpool toodud põhjuse koosmõjuga.

Muidugi on iga konkreetse kooli või isegi iga õpilase puhul konkreetne põhjus. Lõplike järelduste tegemiseks tabeli andmetest mõistagi ei piisa.

6. Tagasiside hindjatele-õpetajatele

Konkreetse ülesande juurde kuuluvad märkused sisalduvad eespool (5. osa. *Ülesannete analüüs*), järgnevalt on ära toodud hindajatepoolsed kokkuvõtlikud hinnangud ja nõuanded. Analüüsija püüab neid oskust mööda kommenteerida või neile vastata.

Tabel nr 16 Üldine hinnang eksamitööle ja hindamisjuhendile – kokkuvõte

	väga hea	hea	Rahuldav	mitterahuldav
eksamitöö	33	112	33	1
hindamisjuhend	52	101	21	4

Paarikümmel korral olid mõlemad või üks hinnang andmata jäetud.

6.1. Sagedamini esinenud märkused

Paljud Teie hulgas juhtisid tähelepanu sellele, et töö on raske, jõukohane ainult tugevamatele õpilastele, sobiks paremini 12. klassile. Hea hinde saamiseks „tuli vastajal olla äärmiselt täpne ja tähelepanelik”. Leiti, et materjali on äraõppimiseks liiga palju ja töö liialt mahukas. Võrdluseks on toodud ühiskonna-õpetuse ja geograafia eksamitöid. Neid hinnanguid kinnitab ka statistika: kui geograafia eksami tulemus oli mõnevõrra parem, siis ühiskonnaõpetuse eksam osutus oluliselt lihtsamaks. Viimase puhul oli ka sooritamise edukus maksimumilähedane. Samas on ajaloo eksamiteemad vaid 9. klassi kursusest, geograafia eksamil kontrollitakse kogu kooliastme jooksul õpitut.

Kas varasemast nõrgemad tulemused viitavad sellele, et eksamiülesanded olid liiga rasked, st ei olnud põhikooli lõpetajale jõukohased või on eksamitulemuste langusel mõni muu põhjus. Samas on kõik küsimused vastavuses põhikooli lõpetajale esitatud õpitulemustega. Nüüd peab järgnema põhjalik analüüs. Uuesti kogunevksamikomisjon ei jäta õpetajate seisukohti kindlasti tähelepanuta ja teeb neist oma järeldused. Täpsuse ja tähelepanu nõudmine ei tohiks küll halb olla. Selle märkuse kirjutaja seda kindlasti niimoodi ei mõelnudki.

Töö tundus raskena ja seetõttu oli soov rohkem punkte anda suur. Arvustada on saanud ülesanded, kus punkti saamiseks on vaja anda üle ühe (kaks või ka rohkem) õige vastuse. Antud töös olid sellisteks kolm tabelit, lünktest, paaride kokkuviimine ja ülesanded, mis koosnesid valiku tegemisest kahe variandi vahel ja valiku põhjendamisest. Konkreetsed nõuanded sellega seoses olid suurendada ette nähtud punktide arvu või siis õigus anda ka poolikuid punkte. Siia valdkonda lisandub ka nõuanne tõsta eksamitöö punktisumma „kas või saja” punktini.

Punktiloksuga ülesannetel on kaks külge. Ühelt poolt võib öelda, et osa teadmisi ja oskusi võib jääda väärtustamata ja ka seda on ette heidetud. Samale olukorrale võib aga läheneda ka nii, et väiksema hulga teadmiste eest saab justkui preemiana rohkem punkte. Sellistes ülesannetes peitub tegelikult varjatud poole või kolmandiku punktiga hindamine, mida paljud õpetajad soovivad. Kui näiteks kuue elemendi (õige vastuse) eest saab kolm punkti, siis ongi toimunud poole punktiga hindamine, ehkki summa ümardatakse täispunktideks. Mõnede ülesannete puhul võib muidugi kõne alla tulla ka iga vastuse eest terve punkti andmine, see vähendaks ülesannete arvu ja sellega ka töö mahtu. Mõnel teisel juhul ei ole aga otstarbekas punktidega liialdada. Seda näiteks siis, kui ülesande esimene pool seisneb valiku tegemises kahe variandi vahel, kusjuures mõnikord võib õigeks lugeda ükskõik kumba, oluline on põhjendus.

Töö punktide koguarvu muutmine ja punktide poolitamine ei kuulu aga ajaloo eksamikomisjoni pädevuse piiridesse, need otsustatakse ära kõigi (valik)eksamite jaoks üheskoos. Analüüsija ei pea kumbagi muutust otstarbekaks: punktihulga suurendamine teeb töö veel mahukamaks ja hindamine poolikute punktidega hindamise liiga venivaks. Ülesannete koostamine nii, et iga teadmine üks-üheselt punktilahtris kajastuks, on muidugi mõeldav, kuigi ei ole kindel, et see hindamise õiglasemaks teeks.

Eesti NSV ja taasiseseisvumise osa ei olevat õpilastele huvitavad, olevat igavad ja seetõttu ka tulemused halvemad. Seda ei jõudvat ka läbi võtta.

Iga ajaloo teema või periood ei saagi võrdselt huvitav olla, paraku ei saa me ei koolis ega mujalgi lubada endale seda luksust, et tegeleme ainult huvitavate asjadega. Pealegi on igal õpetajal võimalus anda oma parim, et igavaks peetud teemasid huvitavamaks teha. Antud perioodide osas ei ole see sugugi lootusetu. Kuna tegu on valikeksamiga, ei pea ju õpilane, keda see aine ei huvita, seda ainet eksamiks valima. Mis puutub teemade läbivõtmisse, siis oma töö planeerimine on küll iga õpetaja enda õigus ja kohustus.

6.2. Üksikud omanäolisemad või üksteisele vastukäivad märkused

Eksamitöö võiks ajaliselt olla pikem: 12. klassi töö on 100-punktiline ja aega on neli tundi, 9. klassi töös on 75 punkti ja ainult kaks ja pool tundi. Õiglane oleks, et 9. klassile peaks andma kolm tundi, kuna, nagu kirjutas üks teine õpetaja, „on töö liiga 12. klassi eksami nägu”.

Ei vaidle vastu, kuna eksamitöö on vormi osas järjest rohkem 12. klassi tööle lähenemas, oleks tõesti õiglane töö kirjutamiseks aega juurde anda või siis punktisummat samaks jättes ülesannete hulka vähendada. Sellesse, et töö on „12. klassi eksami nägu” võib suhtuda nii ja naa: vormi ja ülesehituse sarnasust võib pigem positiivseks pidada, raskusastme lähenemist aga mitte.

„Eksam on üles ehitatud liialt loogilisele mõtlemisele.”

Kui märkuses ei oleks sõna „liialt”, võiks arvata, et eksamitööle on soovitud tunnustust avaldada. Praegusel kujul tuleb seda võtta aga etteheitena, millega analüüsija küll ühineda ei taha. Alternatiiviks oleks ebaloogiline mõtlemine või siis lihtsalt faktide tuupimine. Kumbki neist ei ole käesoleva eksamitöö eesmärgiks olnud ega saa ilmselt ka edaspidi.

„Tööl võiks olla mainitud ka nõutav lisamaterjal (Kaardiatlas). Mitte alles ülesandes öelda: Vt kaart x lk y (Millisest Atlasest?).”

„Kuidas saab õpetaja enne eksamit teada, kas näiteks atlased on lubatud? Kas ta peab rikkuma reegleid ja avama hindamisjuhendi enne eksamit, sest sealt alles selgub, et atlas on lubatud!?”

Vastuseks neile kahele eri koolist tulnud emotsionaalsele märkusele olgu väljavõte dokumendist, mis on REKK-i koduleheküljele üles pandud 11. veebruaril 2007.

TEEVIIT 2007

PÕHIKOOLI AJALOO LÕPUEKSAM 2007

1. Eksam toimub 15. juunil

2. Eksami eesmärgid:

/---/

3. Eksami korraldus

Ajaloo lõpueksami kirjutamiseks on aega 2 tundi ja 30 minutit (150 minutit). Eksamil vaheaega ei ole. Eksamiülesannete vastamise järjekorra valib õpilane. Eksamil on võimalik saada kokku 75 punkti.

Eksamitöö kirjutatakse sinise või musta tindi või pastaga. Vastused kirjutatakse loetavalt ja üheselt mõistetavalt. Paranduste tegemisel ei ole lubatud vastust üle kirjutada ega kasutada korrektorit. Vale vastus tõmmatakse maha ja kõrvale või järele kirjutatakse uus vastus.

Eksamitöö hinnatakse koolis.

Põhikooli lõpueksamil võib kasutada Ajalooatlast põhikoolile.

/---/

Analüüsijapoolne lisa: 9. klassi ajalooeksamil on atlase kasutamine olnud lubatud, õigem oleks öelda, et vajalik, sellest ajast alates, kui REKK on ühtlustanud põhikooli lõpueksameid korraldanud. Ja alati on kasutatud kaardikirjastuse Regio Ajaloo atlast põhikoolile, mille esmatrükk valmis aastal 2000 ja mida tookord koolidesse kasutamiseks tasuta laiali saadeti.

Aktuaalsete poliitiliste sündmustega võiks olla ka mõni küsimus seotud.

Ongi seotud ja päris mitmed, aga need küsimused on ühiskonnaõpetuse eksamitöös. Ajalooeksami eripära on see, et küsimused on kaugemas minevikus toimunud sündmuste kohta.

„Eksamiraamat liiga raske – tohutult daatumeid – kas sellist ajalugu on vaja õpetada.”

Ei, sellist ajalugu ei ole tõesti vaja õpetada ja eksamiraamatu kasutamine ei ole ka kohustuslik. Nimetatud eksamiraamatu all peetakse ilmselt silmas kirjastuse *Argo* poolt välja antud Mai Kahru koostatud käsiraamatut. Tegu ei ole eksamikeskuse või haridusministeeriumi poolt välja antud ega ka kinnitatud väljaandega. Selles sisalduvad näidisülesanded ja materjali ülevaade ei anna adekvaatset pilti sellest, mis õpilast eksamil ees ootab. Seda tüüpi abimaterjali kasutamine ja soovitamine õpilasele toimub õpetaja oma riisikol ja REKK selle eest vastust ei kannu.

REKK ei ole ise mõnda aega eksamiraamatuid välja andnud, küll aga oli sel aastal eksamikeskuse koduleheküljel ülal hulk näidisülesandeid, samuti on samas saadaval varasemate aastate eksamitööd ja seda täiesti tasuta. Juhul, kui eksamiraamatute järel on

tungiv nõudmine koduleheküljel kättesaadavast hoolimata, võib REKK kindlasti kaaluda paber kandjal abimaterjali väljaandmist.

Võiks kaaluda hindamisjuhendist loobumist.

Kardan, et see ei ole hea mõte. Ühesugust tööd tuleks ka ühtsetel alustel hinnata. Isegi praegu tuleb ette, et ühesuguseid vastuseid hindavad erinevad õpetajad erinevalt. Hindamisjuhendist loobumise korral võiks käärid minna väga suureks. Eksperimendina oleks see muidugi huvitav, aga kas oleks õiglane sadu õpilasi katsejänese rolli panna. Kui juba, siis mõeldavam oleks kogu eksamitöö koostamine, korraldamine ja hindamine kooli (st õpetaja) hooleks jätta.

Valikaine eksam ei peaks olema viimane, eksamite järjekorda võiks loosida.

Arvatavasti räägib praeguse järjekorra kasuks see, et niimoodi ei lange ühegi aineõpetaja 9. ja 12. klassi eksamid kokku. Kui valikeksam oleks näiteks tuleval aastal esimene, jookseks see kokku keskkooli geograafia eksamiga ja häiriks ehk ka keemiaeksamiks valmistumist.

- Avatud küsimusi on rohkem, kui „hindamisjuhend ette näeb”.
- Hea, et fakti küsimusi on palju ja neid on kergem ära õppida. Põhjendused osutusid õpilastele raskeks.
- Vähem jäikust, rohkem õpilaste poolset interpreteerimisvabadust.

Hindamisjuhend ei näe ette, kui suur peab töös olema üht või teist tüüpi ülesannete osakaal, hindamisjuhendis on kirjas, nagu nimigi ütleb, juhendid hindamiseks. Ülesande tüüpide osas on eksamitöö koostajatele muidugi teatud ettekirjutused olemas ja neist on enam-vähem ka kinni peetud. Küsimuse avatus peaks selle õpilase jaoks lihtsamaks tegema, kuna temalt ei nõuta sel juhul üht ja ainuõiget teadmist, vaid ühte õiget teadmist mitmete võimalike hulgast. Selliste ülesannete rohkus ei peaks andma põhjust kurta. Viimased kaks arvamust annavad tunnistust sellest, et üks ja sama töö võib esile kutsuda täiesti vastandlikke hinnanguid.

- Liiga suur osakaal töö kaardidega.
- Atlasega tehtavaid ülesandeid on liiga palju.
- Kaardiülesanne peaks sisalduma igas töös.
- Meeldivad need ülesanded, mis viitavad kaartide kasutamisele.

Töö kaardimaterjaliga on oskus, mis peab põhikooli lõpetajal olemas olema ja teiseks kergendab see tegelikult paljudele küsimustele vastamist. Kaldun arvama, et kaartidevastased arvamused viitavad õpilase või õpetaja enda tegemata tööle.

6.3. Hindajate poolsed eksimused

Olulisemad etteheited, mida hindjatele tuleb teha, on:

- 1) poole punkti kaupa hindamine,
- 2) hindamiskaala ignoreerimine,
- 3) asjatundmatus hindamisel ja eksamiks valmistumisel.

Kuna analüüsil tuli sama tööd teha ka eelmisel aastal, võib öelda, et paranemise märke on, aga mitte alati ja mitte eriti.

Kuigi hindamisjuhendi esimeseks lauseks on juhend „**Hinnatakse ainult täispunktides.**”, ei ole enam kui kümne kooli hindamiskomisjonides seda nõuet täidetud.

Sageli on sellega kaasnenud igasugu „viisakaid piire” ületav õpilaste ülehindamine, st punkte said vastused, mis analüüsija meelest seda väärt ei olnud. Vaid ühel korral sattus ette töö, kus olukord oli vastupidine: hindaja oli olnud liigagi range. Ühe kooli puhul tekkis olukord, kus kõik kuus eksami teinud õpilast olid saanud mingi hinde alampiiril oleva punktisumma. Tulemuste tulpdiaagramm (nr 6, lk 4), viitab punktisumma venitamisele kõrgema hinde alumise piirini veel ilmekamalt kui eelmisel aastal. Kõrged „korstnad” „hea” ja „väga hea” hinde alampiiril räägivad enda eest.

Tundub olevat mõttetu kutsuda eksamikomisjoni üles koostama selliseid ülesandeid, mis ei provotseeriks poolikuid punkte panema, sest üks osa hindajaid paistab leidvat selleks ikka võimaluse ja oma tegevusele õigustusegi. Seda enam, et mingeid olulisi negatiivseid tagajärgi see talle nähtavasti kaasa too.

Hindamiskaala otsene ignoreerimine toimus mitmetes koolides lausa massiliselt, õpilastele pandi kõrgemaid hindeid lubatust 1-2 punkti väiksemate punktisummade korral. Küllap on seekord paljudel õigustuseks eksamitöös esinenud viga, mis jättis õpilased kahest võimalikust punktist ilma ja hindamiskomisjon tegutses olukorrale vastavalt. Ühe töö esilehel oli see ka ausalt ära seletatud, teised ei pidanud seda vajalikuks. Sellise lähenemise lubatavus jäägu REKK-i otsustada. Analüüsijale tundub, et sellise probleemi korral oleks olnud kõige õigem eksamikeskusega kohe ühendus võtta ja sealt saadud info põhjal tegutseda. Seda olevat teinud kolm õpetajat, kes said juhtnööri järgida hindamisjuhendit. Ülejäänud, kes vastuolu avastasid, abi ei otsinud ja tegutsesid ilmselt iseenese tarkust mööda.

Hindamisjuhendi teine juhend on see, et „**iga sisult õige vastus tuleb lugeda õigeks**”. Selles osas paistab olevat olukord parem kui eelmisel aastal, ainult üksikud õpetajad pahandavad, et kõiki võimalikke õigeid vastuseid juhendis kirjas ei ole, ja nõuavad õigust juhendit vabamalt tõlgendada. Ühes töös oli ka soov, et hindamisjuhendis võiks olla kirjas, kas ülesanne on avatud. Analüüsijale tundus esimesel hetkel, et sellist asja peaks õpetaja ise taipama, kui hiljem meel muutus. Just käesolevas töös on ülesandeid, kus võib tekkida kahtlus, kas hindamisjuhendis mitteesinenud vastus lugeda õigeks või mitte. Näiteks kõige demokraatlikuma põhiseaduse probleem.

Eelnevast teemast kasvab välja probleem, et osade tööde juures võib täheldada küündimatust hindamisel. Asi ei ole mitte ülehindamises, vaid selles, et hindamisjuhendis mittedisaldavate vastuste puhul ei suuda mitmed õpetajad alati õigesti otsustada, kas vastus on õige või vale. Äkki on eksamitöö tõesti liiga raskeks läinud? Või on õpilased erakordselt targaks saanud?

Täna kõiki õpetajaid, kes oma õpilasi eksamiks ette valmistasid, eksamitööd hindasid ega pidanud seejärel paljaks täita küsitlusleht sisukate märkustega. Valdav osa teist andis tööle ja hindamisjuhendile karmi ja õiglase hinnangu. Mõõnsite, et kui tulemused osutuvad oodatust madalamateks (nagu sageli juhtub), jaguneb vastutus nii õpilaste, õpetajate kui mõnikord ka eksamitöö koostajate vahel. Halb on see, kui näeme vigu ainult teiste juures ega tunnista enda probleeme.

Rõõmu tegi see, et paljud jagasid eksami koostajatele ka tunnustussõnu ega arvanud, et kui mingi ülesanne on tema õpilaste jaoks raske, siis on selle juures midagi valesti. Loodetavasti

ei hirmuta tänavused madalamad tulemused ja vaieldamatult raskem töö järgmise aasta lõpuklassi õpilasi ajaloo eksamist liiga kaugemale ja leidub mõnisada söekat ajaloo huvilist.

7. Ettepanekud 2008. aasta eksamitöö koostajatele

Ettepanekuid eksamitöö vormilises osas

Ülesannete koondamine sisu järgi ühtsetesse rühmadesse on õnnestunud valik ja seda tuleks kindlasti jätkata. Eelmine lause pärineb eelmise aasta analüüsist ja väärrib kordamist.

Eelmisel aastal oli nii õpetajatel kui analüüsijal probleemiks konkreetsele ülesandele viitamine, kuna töö oli jagatud nummerdamata peatükkideks ja iga peatüki piires algas ülesannete numeratsioon algusest peale. Tänavune töö on hulga parem: peatükid on nummerdatud, üldajaloo osas neli ja Eesti ajaloo osas kolm peatükki. Probleemi oleks võinud lõplikult lahendatuks lugeda, kui läbi mõlema osa oleks jooksnud ühtne numeratsioon ühest seitsmeni. Siis oleks suhtlemine veel adekvaatsem, sest praegugi tuli tagasiside lehti lugedes mõistatada, kas silmas on peetud üldajaloo või Eesti ajaloo peatükke.

Arutluse osa võiks kujundada nii, et sisestajad saaksid kerge vaevaga sisestada ka valitud teema(numbri), et saaks näha erinevate teemade populaarsust ja eraldi ka iga teemaga saadud punktisummat.

Töö oli kujundatud nii, et ükski ülesanne ei jätkunud järgmisel leheküljel ja peatükidki paiknesid suuremalt jaolt samamoodi. See on tunnustus töö kujundaja heale tööle.

Ülesannete koostamise osas

Käesoleva eksamitöö ülesandeid peeti õpetajate poolt suhteliselt rasketeks. Kolmveerandil eksami valinud õpilastest oli aastahinne neli või viis, keskmine eksamihinne vaid 3,53. Eksamitöö keskmine punktisumma langes eelmise aastaga võrreldes enam kui viie palli võrra. Teised 2007.a eksamid? Keskmine tulemus oli paranenud bioloogia ja ühiskonnaõpetuse, samuti ka vene keele ja kirjanduse ning vene keele kui võõrkeele eksami juures. Ülejäänute juures esines enamasti samuti tagasimineku keskmine tulemus osas, kuid mitte nii suur: enamasti vaid 1-2 punkti ulatuses, ainult eesti keele kui teise keele eksami keskmine tulemus langes neli punkti.

Järgmise aasta ülesandeid koostades on vaja neid fakte meenutada.

Teemade valiku osas

Põhimõtteliselt võiks edasi minna senise praktikaga: 9. klassi materjalist valida konkreetsed teemad ja need aegsasti õpilastele teatavaks teha. Teemade hulk oli selleks aastaks kasvanud seitsmeni, 3-4 aasta eest oli neid veel neli. Kuigi teemade hulga kasvu võib osaliselt seletada suuremate teemade osadeks jagamisega, ei ole asi ainult selles. Kaaluma peaks eksamitöösse mineva materjali mahu vähendamist.

Hindamisjuhendi osas.

Vormilisest küljest teen ühe täienduseettepaneku: lisada hindajatele juhend, kuidas täita punktikastikesi. Praegu on sisetatud andmed selle kohta, kas õpilane vastas küsimusele valesti või jättis hoopis vastamata, ebatäpsed. Sisestajad lähtuvad küll kindlatest põhimõtetest, kuid paraku ei ole neid eelnevalt hindajatele teada antud. Staažika riigieksamite hindajana tegin ise nii, et kui vastus oli vale, kirjutasin kastikesse „0” ja kui vastus puudus, siis „-”, aga töödega tutvudes kogesin, et mitte kõik ei teinud nii. Paljud jätsid näiteks kastikese hoopis tühjaks, kui vastus puudus, mõned ei teinud kastikesse täppigi ka siis, kui vastus oli vale.

Analüüsis on mitu korda viidatud sellele, et ühele või teisele ülesandele on mingi arv õpilasi vastamata jätnud, kuid endal südametunnistus ütles, et need arvud ei ole eespool nimetatud põhjusel eriti täpsed.

Tundus, et mitmel puhul vajasisid õpetajad selgemaid näpunäiteid, milliseid vastuseid õigeks lugeda. Kuigi enamasti hinnati töid väga lapsesõbralikult, ilmnes kontrolli käigus ka olukordi, kus hindaja oli õpilasele igati väljateenitud punkti panemata jätnud, kuna vastus erines hindamislehel kirjapandust.

Kokkuvõtteks

Tänavuse eksamitöö tulemus: 66,48% maksimumist oli küll madalaim senistest, kuid kuna oleme teinud eksamitöö „12. klassi eksami nägu”, siis sobib siinkohal meenutada, et 12. klassi 2006. aasta tulemus oli 66,47% maksimumist. Seda peeti paljude poolt tavatult kõrgeks tulemuseks (järsuks tõusuks) ja koostajad pidid endale õigustusi otsima. Tänavu on see näitaja küll veidi madalam (64.8%). Seega võib tõdeda, et nüüd on 9. klassi ja 12 klassi eksamitööde tasemed kohtunud.

Järgmise aasta eksmeid ette valmistama hakates tuleb võtta vastu põhimõtteline otsus: kas see ongi loomulik või tuleb ülesandeid koostades silmas pidada seda, et 9. klassi tulemused tõuseksid ja 12. klassi tulemused langeksid?